56. Torstaina 14 päivänä syyskuuta 1995

kello 10

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Lähetekeskustelu

1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1996 1336

Hallituksen esitys 72/1995 vp

2) Hallituksen esitys vuoden 1995 toiseksi lisätalousarvioksi 1440

Hallituksen esitys 71/1995 vp

3) Hallituksen esitys vuoden 1996 veroasteikkolaiksi ..... „

Hallituksen esitys 62/1995 vp

4) Hallituksen esitys laeiksi tuloverolain ja korkotulon lähdeverosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 63/1995 vp

5) Hallituksen esitys laiksi yhtiöveron hyvityksestä annetun lain muuttamisesta „

Hallituksen esitys 64/1995 vp

6) Hallituksen esitys laiksi nestemäisten polttoaineiden valmisteverosta annetun lain liitteenä olevan verotaulukon muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 65/1995 vp

7) Hallituksen esitys laiksi tupakkaverosta annetun lain muuttamisesta 1440

Hallituksen esitys 66/1995 vp

8) Hallituksen esitys laiksi Kansaneläkelaitoksen rahoituksen väliaikaisesta muuttamisesta vuonna 1996 ..... „

Hallituksen esitys 67/1995 vp

9) Hallituksen esitys laiksi perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 68/1995 vp

10) Hallituksen esitys laiksi luottoverolain kumoamisesta ..... „

Hallituksen esitys 69/1995 vp

11) Hallituksen esitys laiksi alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain 9 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 70/1995 vp

12) Hallituksen esitys laeiksi ulkomailta tulevan palkansaajan lähdeverosta ja kansainvälisen kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 76/1995 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, Dromberg, Helle, Huttu-Juntunen, Itälä, Jansson, Juhantalo, Jääskeläinen, Jäätteenmäki, Karhunen, Korkeaoja, Lehtosaari, Malm, Mikkola, Niinistö, Norrback, Pietikäinen M., Pietikäinen S., Puhjo, Ryhänen, Savela, Suhola, Viitamies, Virtanen ja Wahlström.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Jääskeläinen, Puhjo, Ryhänen, Dromberg, Helle, Suhola, Pietikäinen S. ja Niinistö.

Ilmoitusasia:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä yksityisasioiden vuoksi edustajat Itälä, Malm, J. Mikkola, Niinistö ja Virtanen.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 1996

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 72/1995 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 2)—12) asioista.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Tässä nyt käsillä olevassa budjetissa on säästöjä yhteensä 14,5 miljardia markkaa. Tämän lisäksi hallitus on jo päättänyt 5,5 miljardin markan säästöistä seuraaviin budjetteihin. Tältä osin siis ikään kuin vaalikauden päätökset on jo tehty. Hallituksen työskentelytapa on toinen kuin edeltäjänsä, joka kulki kriisistä toiseen ja näytti ainakin näin ulkopuolelta tarkasteltuna työskentelevän lähinnä öisin ja viikonloppuisin. Tässä etukäteen päättämisessä on myös se hyvä puoli, että kansalaiset ja samoin kunnat voivat varautua tulevaisuuteen.

Asia ei kuitenkaan ole aivan näin ruusuinen. Näistä säästöistä huolimatta budjetissa on yhä 40 miljardin markan alijäämä. Lisälainaa otetaan siis noin 8 000 markkaa jokaista suomalaista kohti. Se on aika paljon, ja tilanteen hankaluuden näkee siitä, että tuosta lisälainanottotarpeesta valtaosa, noin 3/4, johtuu vanhojen lainojen koroista. Riski siitä, ettei vyöryvää lumipalloa enää pystytä pysäyttämään ja laina pääsee karkuun, on aika iso.

Tuo puuttuva 40 miljardia on tarkoitus seuraavina vuosina kuroa kiinni sillä, että työllisyyden paraneminen parantaa valtiontalouden tilaa. Tarvitaan siis nimenomaan lisää työllisyyttä, ei työttömyyslukujen kaunistamista. Voi olla sinänsä perusteltua siirtää esimerkiksi ikääntyneitä ihmisiä työttömyyskortistosta eläkkeelle, ja työn vuorottelu ja sapattivapaat ovat sinänsä järkevä tapa jakaa työtä. Molemmat niistä myös siistivät työttömyyslukuja, mutta ne eivät auta mitenkään tässä valtiontalouden alijäämän kiinni kuromisessa. Toisaalta ei tarvitse lainkaan hätääntyä siitä, jos työttömyyslukuja rumentaa se, että lisää väkeä ilmoittautuu työvoimaan. Olennaista on se, mitä tapahtuu palkkasummalle. Me tarvitsemme noin 60 miljardin markan edestä lisää työllisyyttä, siis palkkasumman kasvua.

Talouden kasvuhan meillä sinänsä onkin näyttävä, mutta se painottuu vaarallisen yksipuolisesti teollisuuteen. Niin tehdessään se tuottaa vain yhdenlaisia työpaikkoja, ja tuo yhdenlainen työvoimareservi on nopeasti loppuun käytetty. Vihreiden kannalta vielä talouden kasvusuunta on erityisen hankala, kun juuri tällä suunnalla kasvun ja ympäristöarvojen yhteensovittamisessa on suurimmat ongelmat.

Teollisuuden elpyminen on sinänsä näyttävää, mutta on muistettava, mistä lähdetään. Lama vei teollisuudesta yli 150 000 työpaikkaa. Nyt parhaimmillaan lasketaan, että ehkä 100 000 voisi tulla takaisin. Nokian suoraan teknillisestä korkeakoulusta palkkaamat, tarkoin seulotut huippuyksilöt ovat aivan eri väkeä kuin ne duunarit, joita teollisuus potki laman alkaessa pois.

Vaikka meillä tässä maassa tosiasiassa on noin 600 000 työtöntä, kun työllistämistoimien piirissä olevat lasketaan mukaan, teollisuuden kasvua rajoittaa jo nyt työvoimapula. Meillä on Suomessa ja kaikkialla länsimaissa ja oikeastaan kaikkialla maailmassa meneillään uusi teknologinen mullistus, joka vähentää nopeasti rutiinityötä ja tarjoaa studioammateissa työtä luoville ja hyvin koulutetuille huippuyksilöille. Tästä seuraa hankala rakenteellinen ongelma työmarkkinoilla, kun menetettävät ja uudet työpaikat eivät lainkaan vastaa toisiaan.

Samalla kun teollisuuden menestyneimmät alat palkkaavat väkeä niin paljon kuin saavat, maatalous, pankit, elintarviketeollisuus, julkinen sektori ym. vähentävät työvoimaa nopeasti. Ehkä tässä voi sivujuonteena sanoa sen, että kun viime budjettiriihen aikana SAK onnistui siirtämään esimerkiksi 300 miljoonaa markkaa kuntien valtionavuista työttömyysturvaan, niin se ei ehkä ole kuitenkaan ratkaisu, jolla kannattaa kovasti ylpeillä, koska se samalla toi 2 000 työtöntä kuntasektorille.

Täällä on moneen kertaa sanottu, että vain yksityiset palvelut voivat jatkossa työllistää. Niiden päälle onkin kasattu aika suuri taakka. Laskelmissa oletetaan, että yksityisiin palveluihin pitäisi syntyä 200 000 työpaikkaa. Kuitenkaan juuri mitään ei ole toistaiseksi tapahtunut. Yksityisten palveluiden ongelmana on se, että näillä aloilla palkanmaksukyky on varsin heikko, ja kun verotus ja sotumaksut vielä syrjivät niitä, ei kehitys yksityisillä palveluilla ole lainkaan sitä, mitä sen pitäisi olla. Jos Suomea verrataan muihin yhtä teollistuneisiin maihin, niin voimme tilastoista nähdä, että meillä palvelusektorilta tosiaankin puuttuu noin 200 000 työpaikkaa, kun meitä verrataan esimerkiksi Keski-Euroopan maihin.

Palvelualojen kehitystä heikentää se, että tässä maassa on erittäin vaikea elää pienellä palkalla. Se johtuu juuri verotuksen, sotumaksujen ja sosiaalisten tulonsiirtojen pelisäännöistä, jotka tekevät palvelualojen tilanteen erittäin hankalaksi. Mistä tämmöinen hölmöys on sitten peräisin? Se on peräisin siitä, että koko tuo lainsäädännön kokonaisuus on tehty 80-luvulla aikana, jolloin tässä maassa oli työvoimapula. Kun maassa oli työvoimapula, oli tavallaan perusteltua tehdä säännöt sellaisiksi, että huonosti tuottavat alat eivät pysty varastamaan työvoimaa paremmin tuottavilta aloilta. Niinpä koko lainsäädäntömme on tehty tosiasiassa torjumaan työvoimapulaa, ja sitä samaa työvoimapulaa se yhä torjuu, vaikka se on tullutkin jo aika hyvin torjutuksi.

Palvelualojen osalta myöskään tavoiteltu koron lasku ei kovin paljon vaikuta, koska palvelualat eivät ole pääomavaltaisia. Ne eivät sen takia tästä koronlaskusta hyödy yhtään niin paljoa kuin muut osat yhteiskuntaa.

On myös ehdotettu työllisyyden parantamiseksi sitä, että meidän pitäisi saada tähän maahan entistä halvempaa energiaa joko siten, että rakennetaan ydinvoimaa, tai siten, että samanaikaisesti vielä energiaverotusta alennetaan. Tämä on juuri sitä yhteen suuntaan kulkemista, etenemistä siihen suuntaan, jossa tavallaan tie on jo vastassa, eikä työvoimaakaan enää ole paljon tarjolla.

Verotuksen painopisteen muuttaminen energiaveroissa olisi erittäin tuhoisaa. Jos se tehdään sillä tavalla, että verotusta siirretään työn verottamiseen, on se, totta kai, työvaltaisille aloille hankalaa. Jos se tehdään sillä tavalla, että tuotannosta verotusta vähennetään ja kulutukseen sitä lisätään, merkitsee se inflaation kasvamista, se merkitsee ostovoiman vähenemistä työvaltaisilla aloilla ja merkitsee sitä kautta painetta palkkojen korottamiseen. Molemmissa tapauksissa voimissaan oleva vientisektori työntää omaa verorasitustaan kituvan kotimarkkinasektorin kannettavaksi. Siitä ei voi syntyä kuin itkua ja hammasten kiristystä.

Hallituksen ottama suunta talouspolitiikassa on se, että se pyrkii saamaan makrosuureet kuntoon. Sitä varten pyritään vähentämään valtiontalouden alijäämää ja tehdään tupo, molempien tarkoituksena painaa korkoja alas ja muutenkin helpottaa talouden tilaa. Tämä kaikki on välttämätöntä muttei lainkaan riittävää. Työmarkkinoitten epätasapaino on jäänyt toistaiseksi täysin koskemattomaksi. Meillä ei ole enää paljon aikaa. Jos työllisyyskehityksessä ei tapahdu olennaista parantumista ja käsittääkseni ei voi tapahtua, ellei sen hyväksi tehdä jotakin rakenteellista, niin me olemme ensi vuonna tekemässä budjettia paljon nykyistä pessimistisemmissä oloissa. Silloin voimme havaita, etteivät ehkä nämä päätetyt 20 miljardin markan säästöt riitä alkuunkaan. Silloin meillä saattaa olla edessä samanlainen tie kuin edellisellä hallituksella, jolloin markkinavoimat vievät hallitusta ihan miten sattuu, edessä on yöllisiä kriisikokouksia, aina vain uusia ikäviä uutisia. Saatamme joutua myös samanlaiseen loukkuun, jossa edellinen hallitus oli, jossa säästöt tosiasiassa eivät säästä mitään vaan kurjentavat vain oloja. (Välihuuto) — Säästäminen laman oloissa on tietysti aivan erilaista kuin säästäminen nousukauden oloissa. Jos me emme voi luottaa siihen, että nyt, kun talous kasvaa 5 prosentin vauhdilla, on säästöjen aika, niin silloin on vähän huonoa. Mutta kun säästettiin aikana, jolloin talous laski 5 prosenttia, niin se tuntui ainakin keynesiläisen koulutuksen saaneista ihmisistä vähän oudolta.

Joka tapauksessa väitän, että meidän taloutemme tärkein ja suurin ongelma on rakenteellisessa työttömyydessä ja siinä, että me emme saa palvelualoja tässä maassa nousemaan. Jos

tässä ei jotakin tapahdu aika nopeasti, niin koko hallituksen talouspoliittiselta linjalta menee pohja pois.

Ed. K u o p p a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Soininvaaran sinänsä mielenkiintoinen ja ansiokas puheenvuoro kertoi työnsaannin ongelmasta ja siitä, kuinka työvoimasta on pulaa. Itse haluaisin tiedustella, missä ovat ne tehtaat, joissa työvoimasta on niin kova pula, että se aiheuttaa tuotantokapeikkoja eikä tuotantoa pystytä lisäämään ja laajentamaan, koska minun tietojeni mukaan ainakin Tampereen seudulla yhtä työpaikkaa jossain tehtaassa hakee monta sataa työtöntä työntekijää. Olisi hyvä tietää, että tiedotusvälineet voisivat kertoa ihmisille, missä niitä työpaikkoja on saatavissa.

Ed. S o i n i n v a a r a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Meillä on hyvin paljon sellaisia aloja, joilla todellakin on työvoimasta paljon tarjontaa ja hyvin vähän kysyntää. Sitten meillä on sellaisia aloja, joilla on työvoimasta paljon kysyntää ja aika vähän tarjontaa. Kyllä Nokia valittaa, että se ei näitä huippukoulutettuja elektroniikkainsinöörejä saa. Tämä meidän teollisuutemme elpyminen tuottaa juuri näitä työpaikkoja, mutta se ei tuota duunarityöpaikkoja. Sen sijaan palvelualoilla olisi potentiaalisia duunarityöpaikkoja, mutta siellä taas talouden pelisäännöt estävät niitten työpaikkojen syntymistä.

Ed. T e n n i l ä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Soininvaara on tärkeällä asialla, mutta näissäkin minusta tulee hyvin nopeasti liioittelu kyllä lähelle. Ei esimerkiksi insinöörien tilanne ole se, että insinööreistä on puutetta. Minulla on ihan toiset käsitykset. On satojatuhansia, jopa kymmeniätuhansia insinöörejä, joilla ei ole työtä. Kyllä siellä jossain tulevaisuudessa tämä ongelma on, mutta jos joku ihan pieni kapeikko sattuu jossakin olemaan, sitä ei pidä yleistää. Ongelma on se, että työpaikkoja ole eikä niitä varmaan synnykään. Siitä me olemme varmasti samaa mieltä perinteisen sektorin hommissa.

Kyllä minä olen siinä samaa mieltä, että palvelupuoli on se, joka voisi työllistää, mutta mitä sen kanssa tehdään, se keskustelu Suomessa on oikeastaan kokonaan käymättä. On sellaista yleistä keskustelua, mutta mitä se on, siitä ei ole lähdetty rohkeasti edes puhumaan, koska siellä on sitten omat ongelmat. Jenkithän ratkaisivat tämän ongelman niin, että laskettiin palvelualalla palkat niin alas, että rupesi tulemaan töitä, mutta niillä palkoilla ei siellä vain elä.

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a : Arvoisa puhemies! Tähänastisissa hallituspuolueiden kansanedustajien budjettipuheenvuoroissa on varsin mielenkiintoista ollut se yllättävä kritiikki, jota budjettia kohtaan on esitetty. Kritiikki on kuitenkin ollut hyvin perusteltua. On ollut mielenkiintoista kuunnella näitä puheenvuoroja.

Toisaalta hallituspuolueiden kansanedustajat ovat antaneet kiitosta Lipposen hallitukselle ripeästä toiminnasta. Kun tarkastelee ensi vuoden budjettia, tulee kuitenkin mieleen, että hallitus olisi voinut sittenkin vähän enemmän fundeerata meneillään olevaa yhteiskunnallista rakennemuutosta ennen kuin teki päätöksiä. Rakennemuutoksen ohittamiseen tarvitsemme nyt välttämättä uusia ja rohkeita avauksia, ennakkoluulotonta työtä, sillä vanhat järjestelmät ja määritelmät ovat kerta kaikkiaan aikansa eläneitä.

Esimerkiksi palkkatyöhön perustuvat järjestelmät eivät toimi enää nyky-yhteiskunnassa, saati sitten tulevaisuudessa. Työaika, työn käsite, sosiaaliturvan perusteet jne. olisi määriteltävä uudelleen. On valitettavaa, ettei tuponeuvotteluissakaan kyetty vielä katsomaan tulevaisuuteen.

Holkerin hallitus uskalsi aikanaan lyhyessä ajassa tehdä uusia avauksia. Se muun muassa pumppasi ennätysmäärän ulkomaista rahaa kansalaisten taskuihin. Valitettavasti vain Holkerin hallituksen toimet aiheuttivat ennennäkemättömän kriisin tämän vuosikymmenen taitteessa, mikä näkyy erityisen selvästi tuoreen budjettikirjan liitekaavioistakin. Verrattaessa Ahon hallituksen ja Lipposen hallituksen alkutaipaleita on pakko korostaa sitä, että nyt melkein kaikki talouden mittarit ovat ihanteellisessa tasossa lukuun ottamatta työttömyyttä. Ahon hallituksen aloittaessa oli taas päinvastoin. Tuolloin hallitus otti tavoitteekseen panna maan talous kuntoon ... (Hälinää)

P u h e m i e s (koputtaa): Kehotan edustajia rauhoittumaan ja kuuntelemaan puhujaa!

P u h u j a : Lipposen hallitus sai paljon paremman perinnön nyt kuin Ahon hallitus aikanaan. (Ed. Zyskowicz: Puhuja on jäävi itse puhumaan Ahon hallituksesta!) Lipposen hallitus on aivan oikein naulannut oman uskottavuutensa ja samalla tulevaisuutensa yhteen asiaan: työllisyyden parantamiseen maassamme. Keinoja vain

hallitus ei ole löytänyt. Vanhanaikaiset työllisyyden tukitoimet eivät nyt auta pysyvästi työllisyyden parantamisessa. Jo keväällä hallitukselle tarjoutui lisäbudjetin kautta ensimmäinen tilaisuus vaikuttaa. Ensi vuoden budjetin valmistumisen pitäisi olla kuitenkin varsinainen koitos.

Liityn siihen joukkoon, joka ei usko hallituksen onnistuvan työllisyyden parantamistavoitteessaan. Tähänastiset arviot eduskunnan ulkopuoleltakin ovat hyvin pessimistisiä työllisyyden myönteistä kehitystä ajatellen. Otan pari esimerkkiä. TT:n toimitusjohtaja Koroma kirjoittaa jäsenlehdessään suoraan: "Hallituksen veroratkaisut eivät auta riittävästi työllisyyden kehitystä. Verokiila säilyy työllistämistä ajatellen korkeana." Suomen Kuntaliitostakaan ei ole tullut lainkaan kiitosta. Palkkojen korotukset lisäävät rajusti kustannuksia, ja erot perusturvan varassa eläviin vain kasvavat.

Eduskunnan on käsiteltävä ensi vuoden budjettia juuri työllisyysnäkökulmasta, mutta muitakin tarkastelunäkökulmia on tultava mukaan. Kun täällä istuu valtiovarainvaliokunnan puheenjohtaja, niin haluan häneen vedota, että valtiovarainvaliokunnassa olisi nyt syytä perusteellisesti selvittää, miten ensi vuoden budjetti kohtelee eri alueita. Onko näköpiirissä, kuten väitetään, alueellisen eriarvoisuuden räikeä lisääntyminen, selvää keskittymistä tietyille alueille? Tällöin tulee tarkastella säästöjen yhteisvaikutusta — muun muassa yksityisteiden valtionavun poistoa, bensiinin hinnan nousua, kuntien valtionosuuksien menetyksiä jne. — Selvitys tulisi tehdä paitsi alueiden, myös kansalaisten kesken. Toivon kovasti, että valtiovarainvaliokunta kykenee antamaan eduskunnalle tarkat selvitykset näistä asioista.

Eri toimenpiteiden yhteisvaikutusta on nykyisen budjetin rakenteen aikana mahdoton tehdä nopeasti. Valtionhallinnon budjetin laadinnan perusteet kaipaavatkin laajaa remonttia. Maassamme tulisi pikaisesti siirtyä aluebudjetointiin. Jos valtion budjetin suunnitteluun osallistuisivat todella aluksi valtion piirihallintoviranomaiset maakunnan johdolla, saataisiin alueellinen asiantuntemus ja voimavarat nykyistä tehokkaampaan käyttöön, ja ongelmille aivan varmasti löytyisi järkeviä ratkaisuja. Mutta meillä Suomessa ilmeisesti ainoana länsimaista on enää käytössä hyvin vanhanaikainen keskitetty putkihallinto. Sähköinen tiedonsiirto, nopea kansainvälistyminen, Euroopan unionin jäsenyys, uusi aluekehityslaki, muun muassa kaikki nämä mahdollistaisivat, mutta myös velvoittaisivat uudenlaiseen budjetin suunnitteluun. Helsinki-keskeinen ja täällä vielä valtiovarainministeriön virkamiesjohtoinen toiminta ihan selvästi estää ja hidastaa järkevien hankkeiden toteutumista, mutta ennen kaikkea uuden luomista.

Ensi vuoden budjettia tulee valtiovarainvaliokunnassa käsitellä myös perusturvan ja peruspalvelujen kehitystä vasten. Hyvinvointiyhteiskunnan ensimmäisiin tunnusmerkkeihin kuuluu huolehtiminen kaikista kansalaisista ja aivan erityisesti heikoimmista niin, että asumiseen, terveyteen, koulutukseen ja ravintoon on jokaisella kohtuulliset mahdollisuudet.

Pikainenkin ensi vuoden budjetin tarkastelu osoittaa, että ensinnäkin kuntien valtionosuusmenojen raju pudotus paitsi lisää työttömyyttä ja alueellista eriarvoisuutta myös heikentää kansalaisten perusturvaa sekä peruspalvelujen saantia. Kuntien oletetut verotulojen kasvut eivät riitä hetikään jokaisessa kunnassa kompensoimaan valtionosuuksien menetyksiä. Perinteisillä kehitysalueilla valtionosuuksien menetykset ovat 950 markkaa asukasta kohden. Pääkaupunkiseudulla vastaava leikkaus on kuitenkin vain 570 markkaa asukasta kohden. Kehitysaluemaakunnat ovatkin laskeneet, että budjettiesitys merkitsee yli miljardin markan tulonsiirtoja eteläiseen Suomeen. Kaiken kaikkiaan ensi vuoden budjetin on arvioitu leikkaavan tukia kehitysalueilta yli 2 300 markkaa asukasta kohden.

Kun tarkastellaan Lipposen koko hallituskaudelle tehtyjä ja suunniteltuja kuntien talouden leikkauspäätöksiä, on selvää, että kuntien rahoitus kiristyy huomattavasti, Kuntaliiton arvioiden mukaan 11—13 miljardilla. Tämä kehitys johtaa siis lisäksi kuntien välisten erojen kasvamiseen ja kuntien velkaantumisen lisääntymiseen. Mutta tästä on seurauksena myös muita huolestuttavia ilmiöitä, joita aivan varmasti tulevaisuudessa on vaikea hallita. Sellaisista voisi todeta muuttoliikkeen, joka saattaa nopeastikin kärjistyä. Tekee mieli kysyä, onko hallituksella jo valmius tämän ongelman ratkaisemiseen.

Lipposen hallitus on ehtinyt lyhyen kautensa aikana moneen kertaan sortua vanhentuneisiin konsteihin ongelmia ratkoessaan. Yksi esimerkki viime keväältä on lisäbudjetti, jossa sosiaaliturvaa, perusturvaa, leikkaamalla järjestettiin tilapäisiä rakennuskohteita eri puolille maata. Perusturvaleikkaukset lapsilisistä, opintotuesta, sairausvakuutuksesta, kotihoidon tuesta jne. vaikuttivat heti jokapäiväistä kulutusta alentavasti, mikä onkin päivänselvää ja näkyy kaupan tilastoissa kesästä lähtien. Nämä säästömarkat ovat

sataprosenttisesti ostovoimasta pois, sillä perusturvasta ei yleensä säästetä, vaan perusturvarahat yleensä kulutetaan kaikki viimeistä penniä myöten. Säästöpäätöksistä on siis monia ikäviä seurauksia.

Kun täällä on opintotukiasioista vastaava ministeri, tahdon yhden esimerkin nostaa siltä alueelta. Saattaa käydä niin, että opintotuen leikkaukset johtavatkin nyt opiskelun keskeyttämisaaltoon. Tässä on tuore lehti, jossa kehotetaan opiskelijoita nyt keskeyttämään opintonsa, kun se vielä on mahdollista. Artikkeli on aika karua luettavaa. (Ed. J. Koskinen: Keskustan lehti!)

Toinen esimerkki vanhanaikaisista tempuista liittyy ensi vuoden budjettiin, jossa leikataan yllättävästi tutkimus- ja tuotekehitysrahoja noin puolella miljardilla ja lisäksi pk-yritysten vienninedistämisestä otetaan rajusti pois. Kun elämme rakennemuutosaikaa, siirrymme teollisesta yhteiskunnasta tietoyhteiskuntaan, palveluyhteiskuntaan, on kohtalokas virhe jarruttaa valtion budjetilla alkanutta myönteistä kehitystä.

Harva lienee lisäksi havainnut, että korkeakoulujen budjetin kasvu on näennäistä, sillä valtion kiinteistömenojen hoito on jo enemmän kuin korkeakoulukohtaiset lisäykset. Korkeakoulubudjettiin sisältyvät EU-rahat sekä palkka- ja eläkekorjaukset, joihin ei osoiteta lisää rahoitusta. Erityisesti humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla tulee olemaan vaikeuksia, koska ulkopuolista rahoitusta on näille tiedekunnille vaikea hankkia eikä perusrahoitus ole riittävä.

Puhemies! Ensi vuoden budjettiesitys lisää siis entisestään yhteiskuntamme ongelmia.

Mitä myönteistä budjetissa on? Hallitus ainakin yrittää saada valtion velkaantumisen kasvun pysähtymään, mutta 40 miljardia uutta lainaa on vielä paljon. Tuleva vuosi näyttää, onnistuuko hallitus edes tässä tavoitteessaan vai ei.

Edustajat Jääskeläinen, Puhjo ja Ryhänen merkitään läsnä oleviksi.

Ministeri A n d e r s s o n : Arvoisa puhemies, fru talman! Tekee mieli kommentoida ed. Isohookana-Asunmaan paria väitettä.

Ensin hän puhui kuntien taloudesta sanoen, että kunnat joutuvat kohtuuttoman huonoon taloudelliseen asemaan johtuen ensi vuoden 3,8 miljardin valtionosuuksien leikkauksista. Tänä vuonna valtiontalous, kuten tiedämme, on ollut erittäin huonossa kunnossa. Viime vuosina valtio on ottanut joka vuosi velkaa noin 60 miljardia markkaa, koska menot ovat olleet noin 200 miljardia ja tulot noin 140 miljardia. Velkakierre on se, joka syntyi ja paheni edellisen hallituksen aikana. Jokainen ymmärtää, että tämä kehitys pitää saada kääntymään ja pysähtymään. Nyt jo pelkkä velkojen korkojen hoito on suurempi momentti budjetissa kuin koko opetusministeriön määräraha eli yli 32 miljardia markkaa vuodessa. Tässä ei ole mitään järkeä.

Kun kunnat samanaikaisesti ovat maksaneet viime vuonna pois pari miljardia velkoja — puhun nyt keskimäärin Suomen kunnista — ja kun on laskettu, että kuntien verotulot keskimäärin nousevat myöskin ensi vuonna huomattavasti, ne 3,8 miljardia ainakaan niiden laskelmien mukaan, mitä minä olen saanut luettavaksi, eivät koko verotulojen kasvua leikkaa kunnilta, vaan siinä jää vielä kunnille jonkin verran ylimääräistäkin. Mielestäni kuntien taloudellinen asema keskimäärin on selvästi parempi kuin valtion taloudellinen asema. Tämä mielestäni on perusteluna sille, että näin voidaan toimia, ilman että kunnat joutuvat kohtuuttomiin vaikeuksiin.

Kun hallituksessa budjettiriihen yhteydessä päätettiin 5,5 miljardin säästötoimista vuosille 1997—99, siinä on myöskin vasemmistoliiton aloitteesta saatu säästöpäätökseen merkintä, jossa valtio sitoutuu siihen, että yhtään kuntaa ei päästetä sellaiseen asemaan, että se ei pystyisi huolehtimaan peruspalveluista ja -tehtävistä, jotka, totta kai, ovat kansalaisten ja kuntalaisten kannalta aivan elintärkeitä.

Ed. Isohookana-Asunmaa siteerasi jotain minulle tuntematonta lehtijuttua, jossa kehotetaan opiskelijoita keskeyttämään opintonsa siitä syystä, että opintotukea on leikattu noin 30 markkaa ja asumistukea noin 70 markkaa kuukaudessa sen päätöksen mukaan, missä piti säästää opintotukea 300 miljoonaa markkaa tänä ja ensi vuonna. Minusta tämän tyyppinen kauhukuvien maalaus on kohtuutonta ja myöskin vastuutonta. Samalla kun opintotukea todellakin leikattiin noin 30 markkaa kuukaudessa, on myöskin yrityksiä ollut parantaa opiskelijoiden taloudellista asemaa. Tässä on pyritty lainajärjestelmiä tekemään turvallisemmiksi. On totta, että sen jälkeen kun lainat sidottiin markkinakorkoihin, ymmärrettävästi ainoastaan noin 17 prosenttia opiskelijoista on käyttänyt opintolainamahdollisuuksia. Nyt pyritään kuitenkin siihen, että valtio takaisi lainakorot sillä tavalla, että mahdolliset hyppäykset voitaisiin korkotukijärjestelmän kautta

eliminoida. Toinen asia, johon on tullut parannusta, on se, että opiskelija saa nyt ansaita noin 300 markkaa enemmän kuussa ilman, että se vaikuttaa opintotuen määrään.

Elikkä pikku hiljaa yritetään kyllä parantaa näitä järjestelmiä, ja heti, kun talous antaa myöten, totta kai pitäisi opiskelijoitten opintorahaa myös pystyä nostamaan varsinkin niin, että alle 20-vuotiaita ei diskriminoitaisi, niin kuin nyt tehdään.

Kolmanneksi ed. Isohookana-Asunmaa sanoi, että ensi vuoden budjetti lisää taloudellisia ongelmia. En tiedä, mihin hän vertaa. Kuitenkin velkakierre on saatava kuriin jo lähivuosien aikana. Bruttovelka ei enää ensi vuoden jälkeen lisäänny. Tämän hallituksen toimet on otettu, kuten tiedämme, sillä tavalla vastaan, että erittäin merkittävästi sekä pitkät että lyhyet korot ovat alentuneet. Tämä on sekä kotitalouksille, joilla on asunto- ja muita velkoja, että erityisesti yrittäjille ja yrityksille, jotka tämän kautta voivat saada rahaa investointeihin ja tällä tavalla voivat myös palkata lisää väkeä, erittäin tärkeä asia. Elikkä kaikki talousmittarit näyttävät nyt aivan eri suuntaan kuin edellisen hallituksen aikana.

Kun ja jos tupo menee läpi, kun talouskasvu jatkuu vakaana, jos se jatkuu keskimäärin 3,5 prosenttina vuoteen 99, silloin laskennallisten kessu-mallien mukaan työttömyys olisi vuonna 99 vielä 12,5 prosenttia. Sitä vartenhan hallitus parasta aikaa valmistelee konkreettisia toimia, jotka työllistävät ihmisiä lisää sen verran, että hallitus pääsee siihen vaikeaan tavoitteeseen, joka on alle 10 prosentin työttömyys vuonna 99. Tehtävä tämän päivän työttömyysnumeroitten valossa on toki vaikea, mutta oikeaan suuntaan ollaan kuitenkin menossa, kun myös muistetaan, että yhden vuoden aikana kuitenkin Suomeen on syntynyt noin 80 000 uutta työpaikkaa. Se, että se ei näy työttömyysluvuissa, johtuu siitä, että työmarkkinoille on tullut samanaikaisesti erittäin paljon uusia työnhakijoita.

Edustajat Dromberg ja Helle merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Puhemies! On hyvin tiedossa se, että valtion velan kasvu täytyy saada pysähtymään, kuten puheenvuorossanikin totesin, mutta se ei todellakaan merkitse sitä, että kunnilta täytyy valtionosuuksia niin rajusti ottaa pois.

Minusta, ministeri Andersson, on hyvin vaarallista tarkastella ylipäänsä mitään asioita keskimääräisillä tilastoluvuilla, koska ne eivät kerro todellisuutta, eikä silloin päästä siihen, mihin pitäisi päästä elikkä katsomaan, mitä todella ihmisille tapahtuu ja minkälaisessa tilassa todella köyhät kunnat ovat. Paljon järkevämpää olisi katsoa, minkälaisessa tilassa heikommat ihmiset meillä asuvat, elävät ja joutuvat toimeentulonsa jotenkin hankkimaan ja minkälaisessa tilassa todella köyhät kunnat ovat, miten siellä ei kohta pystytä peruspalveluja tuottamaan. Haluaisinkin tietää, miten hallitus aikoo huolehtia siitä, että nämä köyhimmät kunnat todella pystyvät kansalaisille peruspalvelut ensi vuonnakin antamaan. Äyrin hintaa ei voi enää nostaa siellä, missä se on liki 20 penniä.

Mitä tulee sitten opiskelijoihin, niin entisenä ministerinä suosittelen ministeri Anderssonille, että hän lukisi Helsingin Ylioppilaslehteä. Siellä on varsin asiallisia kirjoituksia, ja tämäkin kirjoitus on sieltä ja aivan tuore ja todella otsikoitu niin, kuten näette: "Keskeytä opiskelu, kun vielä voit!" Kritiikki tässä laajassa ja asiallisessa artikkelissa kohdistuu opintotuen ja työttömyysturvan yhteensovittamisongelmaan. Edelleenkin on edullisempaa nuoren olla työttömyyskortistossa kuin opiskella. Kun vielä opiskelijan sosiaalitukijärjestelmä on niin sirpaleinen kuin se on ja kun vielä nyt tulee teidän toimestanne uusia muutoksia, muun muassa sairauspäiväraha heiltä evätään, silloin kun sairastuu, niin kysynpä, mitä tekee opiskelija, joka joutuu pitkälle sairaslomalle. Mistä hän saa turvaa?

Puhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin kajonnut ed. Isohookana-Asunmaan puheenvuorosta vain yhteen kohtaan, vaikka arvosteltavaa olisi melkein joka lauseessa.

Hän mainitsi seikan, että aluepolitiikassa on otettu uusi linja. Hän arvosteli sitä, että tämä hallitus antaa oikeutta vihdoinkin Etelä-Suomelle. Me olemme tottuneet jo vuosia ja vuosikymmeniä kepulaisvetoiseen aluepolitiikkaan, joka on täällä kerättyjä verovaroja siirtänyt pohjoisempiin osiin Suomea. Sinne on rakennettu teitä, joilla ei ole kulkijaa, rakennettu kouluja, joissa ei ole kävijää, ja tuettu yrityksiä, joilla ei ole ollut yritysideaa. Minusta on erinomaisen hyvä asia,

että laajat äänestäjäryhmät Etelä-Suomessa nyt tuntevat saavansa oikeutta aluepoliittisenkin tuen ja muun rakentamisen osalta.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Isohookana-Asunmaa monipuolisessa puheenvuorossaan arvosteli hallitusta siitä, että se ei ole ottanut huomioon muutosta esimerkiksi tietoyhteiskunnan suuntaan. Kuitenkin opetusministeriön hallinnonalalle on kaikista muista säästöistä huolimatta saatu lisää rahaa tietoyhteiskuntahankkeen aikaansaamiseksi.

Lisäksi hän arvosteli korkeakoulujen menoja, lähinnä kiinteistömenojen lisääntymistä, vaikkakin tässä budjetissa korkeakoulujen kehittämislain 3 § otetaan nyt huomioon ja kustannusten kasvu korvataan toisin kuin viime kaudella. Ainakaan kahtena vuonna sitä ei voitu korvata.

Lisäystä on tullut myös Akatemian puolelle. Tosi on, että Tekesin rahoja on jouduttu leikkaamaan.

Hän sanoi, että yhteensovitus opintotuen ja työttömyysturvan välillä olisi nyt uusi asia. Sehän on ollut pitkään, niin viime kaudella kuin edelliselläkin kaudella jo selvityksessä. Eihän siinä ole kysymys muusta kuin maksajasta. Kunhan löydetään maksaja, niin varmaan nämä asiat selviävät. Mutta työnantajat eivät voi ruveta opintotukea kustantamaan, ja siinä on yksi suuri asia. Nämä kuuluvat myöskin kolmikantaneuvotteluihin, joissa työttömyysturvasta ja sen tasosta keskustellaan.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Isohookana-Asunmaa totesi, että vanhat temput ovat olleet käytössä viime keväänä. Kuitenkin tänä aamuna kun kuuntelin uutisia, siellä todettiin niin päin, että konkurssien määrä on vähentynyt aikaisemmasta. Viime hallituskauden aikana joku 25 000—30 000 yritystä kaatui, mikä on valtava määrä yrityksiä. Siinä mielessä tämä väittämä, että on vanhat temput ja se ei toimi tässä systeemissä, kun kuitenkin tämän aamun uutisten mukaan oli myös niin, että kaupan alalla konkurssien määrä on vähentynyt, ei ainakaan pidä paikkaansa siinä mielessä, että ostovoima olisi heikennyt ihmisillä.

Toinen asia, joka työttömyyden puolittamiseen liittyy. Suomen keskusta virallisessa puheenvuorossaan ilmeisesti ed. Ahon toteamana eilispäivänä sanoi, että työn sivukulut ja joustot tulevat lisäämään työpaikkojen määrää Suomessa. Joustothan tarkoittavat sitä, että pitäisi työlainsäädäntöä ja sopimusturvaa purkaa. Samassa yhteydessä, kun on kuullut yrittäjien toteavan niin päin, että Suomessa ei kannata teettää työtä, Virossa ja Venäjällä on työvoimakustannus mahdollisesti kymmenesosa, tokko sitäkään mitä Suomessa, voi tietysti kysyä, ollaanko sitten näiden, jotka hakevat joustoja, toimesta ajamassa suomalaista työelämää alle Viron ja Venäjän tason. Minä kyllä toivon, että koskaan Suomessa ei niin alas mentäisi.

Ministeri A n d e r s s o n : Arvoisa puhemies! Teki vielä mieli kommentoida ed. Isohookana-Asunmaan vastauspuheenvuoroa.

Te sanoitte, että ei pidä puhua keskiarvoista, kun puhutaan taloudesta. Kuitenkin itse puhuitte valtion ja kuntien taloudesta. Olen kanssanne samaa mieltä siitä, että pitää erityistä huomiota kiinnittää niihin kuntiin, joilla on mennyt huonosti ja jotka ovat heikossa asemassa. Valtion ja kuntien talousjärjestelythän ovat kokonaisremontissa. Jo ensi vuonna meillä on järjestelmä, josta kantokykyluokitus on poistettu ja tilalle on tullut verontasausjärjestelmä, kuten tiedämme, ja vuonna 97 tämä järjestelmä uudistetaan kokonaisuudessaan.

Kannan yhtäläistä huolta niistä kunnista, jotka ovat olleet ja edelleen ovat suurissa vaikeuksissa, mutta kyllä minun mielestäni, kun puhutaan valtiontaloudesta, täytyy voida puhua myöskin kuntien taloudesta noin keskivertaisesti ja katsoa, miten paljon kuntien verotulot ovat viime vuonna ja tänä vuonna nousseet ja ensi vuonna tulevat nousemaan. (Ed. Pekkarinen: Se oli jo edellisen hallituksen aikana!) — Minä en ole puhunut mistään ansioista, olen puhunut vain näistä luvuista, joita on käytettävissä näistä asioista.

Mitä tulee sitten opiskelijoihin ja nuoriin ihmisiin, oli erittäin tärkeätä, mitä ed. Isohookana-Asunmaa sanoi siitä, että opiskelijoiden toimeentuloturva ja toimeentulo yleensäkin on heikompi kuin nuoren työttömän. Tämä asiahan on pitkään tiedostettu. Minulla on lukuisia esimerkkejä läheltäkin juuri siitä, että nuori, joka tulee koulun penkiltä, mieluummin elää sitten työmarkkinatuen varassa, joka on noin 900 markkaa joka toinen viikko, sen sijaan että hän lähtisi opiskelemaan. Jos hän asuu kotona, hän saa huomattavasti vähemmän rahaa elääkseen, jos hän opiskelee. Tästähän johtuu juuri se muutos, jota nyt ollaan tekemässä, että ollaan muuttamassa järjestelmää niin, että jokaiselle nuorelle pitää olla tarjolla opiskelijapaikka, oppisopimuspaikka tai työpaikka, ettei kenenkään tarvit-

se jäädä tämmöisen passiivisen tuen varaan, koska se ei ole nuorelle varmaankaan millään tavalla eduksi, vaan suuri vaara on, että nuori jollain tavalla vieraantuu ja etääntyy koko aktiivisesta elämästä ja jää passiivisen tuen varaan, ja sen jälkeen saattaa olla erittäin vaikeata päästä kiinni taas aktiiviseen opiskeluun tai työntekoon.

Niillä rahoilla, joita on jo budjetoitu vuoden 96 budjettiin, 120 miljoonaa opetusministeriön budjettiin, saadaan aikaan 5 000 kokovuotista ammatillista lisäopiskelupaikkaa. Lisäksi niillä rahoilla, noin 200 miljoonaa lisää, joista sovittiin budjetin ja tupon yhteydessä, tulee lisää ensi syksystä noin 6 000 opiskelupaikkaa. Kun näihin laskee vielä oppisopimuspaikkojen lisääntymisen noin 1 500:lla, niin ensi vuonna on rahoitus järjestetty noin 12 500 uuden opiskelijapaikan turvaamiseksi, ja näitä parastaikaa valmistellaan. Tarkoitus on myöskin, että näistä tehdään todellisia aktiivisia opiskelu- ja koulutuspaikkoja eikä mitään säilytys- ja näennäisopiskelupaikkoja.

Minun mielestäni tämä on aivan oikea aktivoiva linja, mutta se edellyttää tavallaan nuorisotakuujärjestelmää. Silloin tosiaan pitää olla jokaiselle tarjolla tämmöinen paikka. Muuten työmarkkinatuen evääminen alle 20-vuotiailta ei ole perusteltua tehdä. Mutta siitä olen samaa mieltä, että tässä on vallinnut epäkohta, jota nyt pyritään korjaamaan sillä, että tarjotaan aktiivisia vaihtoehtoja.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Uskon, että ministeri Anderssonilla on hyvää halua perehtyä kuntatalouteen, mutta tuntuu siltä, että kun nyt valtiovarainministeriön yleisopinnot ovat takana, suosittelisin vähän syventäviä opintoja tässä aihepiirissä.

Kerron esimerkin. Viimeisten neljän vuoden aikana 59 000 verokirjaa on lähtenyt kuntien palveluksesta pois. Kunnat ovat todella rutistaneet viime vuosien aikana, ja niiden palkitseminen nyt raipan iskuin siitä työstä, mitä ne ovat tehneet, ei ole kovin hyvää politiikkaa. Kaiken lisäksi raipan iskut kohdistuvat eri kuntiin tavalla, mistä seuraa, että eräät kunnat ovat todella suurissa vaikeuksissa.

Eikä kysymys ole siitä, ministeri Andersson, että te ruoskisitte vain joitakin pieniä kuntia, vaan siinä menevät myös suurempien kuntien, monien lähinnä kehitysalueella, maakunnissa, sijaitsevien kuntien kohdalle aikamoiset raipan iskut. Jopa Jyväskylän kaupungin tapaisessa kunnassa leikkaukset ovat monia miljoonia markkoja suuremmat kuin verotulojen lisäykset tulevat olemaan, ja 100—200 ihmisen työstä pois heittäminen on seuraus siitä, jos mennään sen kaavan mukaan.

Mitä tulee opintotukeen, ministeri Andersson, toistan vielä sen, että Suomen historian aikana te olette ensimmäinen ministeri, jonka aikana opintotukijärjestelmää aletaan ajaa alaspäin. Te olette ensimmäinen ministeri tällä tiellä. Edellisen ministerin aikana opintotukijärjestelmä koheni tuntuvasti. Rahamäärä, joka siihen budjetissa käytettiin, lähes kaksinkertaistui edellisen ministerin aikana. Ymmärtäisin sen, jos te ministeriksi tultuanne olisitte havainnut, että se, mitä te ennen vaaleja puhuitte, ja ne faktat Suomen taloudesta eivät pitäisikään paikkaansa. Jos te olisitte ministeriksi tullessanne havainnut, että Suomen talous on huonommassa kunnossa kuin te kuvasitte ennen vaaleja, ymmärtäisin, että te sen jälkeen olisitte valmis leikkaamaan ja kaikkeen siihen valmis, mihin te olette olleet. Mutta näinhän ei ole ollut.

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! En epäile, etteivät ministeri Anderssonin esittämät luvut muun muassa kuntien verotulojen kasvusta pidä paikkaansa. Mutta johtopäätös, jonka ministeri Andersson tekee kuntien taloudesta, on käsitykseni mukaan muun muassa sen perusteella, mitä tunnen pääkaupunkiseudun kuntien taloudesta, lievästi sanoen optimistinen. Tilanne ei ole ongelmallinen vain kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien kuntien osalta. Tilanne on erittäin huono esimerkiksi Vantaan osalta.

Kun katsomme nyt käsillä olevaa budjettiesitystä ja otamme sieltä esimerkiksi opetusministeriön pääluokan ja sieltä valtionosuudet yleissivistävien oppilaitosten perustamiskustannuksiin, on todettava, että tässä tapahtuu suoranainen romahdus, mikäli ne suunnitelmat, joita hallituksella on vuosille 1997, 1998 ja 1999, ajetaan sellaisinaan lävitse. Tämä luonnollisesti vaikuttaa muun muassa työllisyystilanteeseen kielteisesti.

Samaa tietenkin merkitsevät myös asuntomäärärahojen leikkaukset, peruskorjausmäärärahojen leikkaukset, päiväkotien perustamiseen varattujen määrärahojen valtionosuuksien leikkaukset jne. Mutta ennen kaikkea opetusministeriön ministerinä olisin huolissani siitä, että todellakin yleissivistävien oppilaitosten perusta-

miskustannuksiin varattu valtionosuus aiotaan puolittaa vuodesta 1997 vuoteen 1998.

P u h e m i e s (koputtaa): Ed. Laakso, kehotan teitä keskittymään enemmän vastaamaan ministeri Anderssonin puheenvuoroon.

P u h u j a : Eiköhän siinä vastausta ollut.

P u h e m i e s : Kun otetaan käsittelyn pohjaksi budjettikirjan teksti sen sijaan, että otetaan puheeksi se puheenvuoro, johon vastataan, silloin mennään jo hakoteille.

Ministeri A n d e r s s o n : Arvoisa puhemies! Vaikka tietysti olen tottunut siihen, että ed. Laakso yleensä on oikeassa, täytyy nyt kuitenkin korjata hänen näkemyksiään, kun hän lukee budjettikirjaa aivan ilmeisesti ymmärtämättä, miten asiat on kirjattu.

Otan esimerkiksi yleissivistävät määrärahat. Nyt, kun kantokykyluokitus on poistettu ja kun ensi vuoden budjetissa säästetään 3,8 miljardia markkaa, yleiset valtionosuudet eivät ole riittäneet tähän säästöön, vaan mukaan ovat tulleet myös STM:ään ja OPM:ään kohdistetut valtionosuudet kunnille. Silloin näitä on ollut pakko tehdä kolmesta momentista eli toiminnoista, jotka ovat jokaisessa kunnassa. Ne ovat koulut, kirjastotoimi ja liikunta.

Se, mikä tässä ei näy, ovat tasausrahat eli plussapuoli, joka tulee verotasauksen kautta.

Jos jossakin kohdassa lukee —24 prosenttia, kuten ilmeisesti ed. Laakso on lukenut, se ei pidä paikkaansa todellisuuden kanssa, koska siitä puuttuu tasausraha, eli todelliset luvut ovat aivan eri luokkaa. Ei se myöskään tarkoita sitä, että säästöt sillä tavalla kohdistuisivat esimerkiksi kouluihin, kirjastoihin tai liikuntaan, vaan se on budjettiteknisesti tehty näin, koska se pitää tehdä toimista, jotka jokaisessa kunnassa ovat.

Se, mikä ratkaisee, miten kirjastot, koulut ja liikuntatoimi kunnissa toimivat, on, totta kai, kuntien kokonaisrahoitustilanne eikä luvut budjettikirjassa, joita ed. Laakso aivan ilmeisesti on tulkinnut aivan väärin, koska hän ei ole ehtinyt ehkä perehtyä siihen, miten valtionosuusuudistus on kirjattu budjettikirjaan.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Te, ministeri Andersson, muistelitte menneitä ensimmäisessä puheenvuorossanne, kuten on tapana. Teitte sen kuitenkin virheellisesti. Teidän olisi pitänyt, jos saan nyt käyttää tavallaan kuin teidän suutanne, mielestäni totuudenmukaisesti puhua näin:

Laman juuret ovat 80-luvun lopun sosialidemokraattien ja kokoomuksen aiheuttamassa virheellisessä talouspolitiikassa. Laman vaikutukset konretisoituivat Ahon hallituksen aikana 90-luvun alussa, mutta taitavan ja kaikkia kansalaisryhmiä tasapuolisesti kohtelevan talouspolitiikan avulla Ahon hallitus sai laman selän taittumaan niin, että tänä ja viime vuonna työllisyyden kasvu ja työttömyyden väheneminen on ollut merkittävää.

Sen jälkeen teidän olisi pitänyt, ministeri Andersson, jatkaa:

Edustamani hallituksen puolesta minun pitää todeta se epäilys, että tämän hallituksen tekemät virheelliset ja kaikkia kansalaisryhmiä epätasapuolisesti kohtelevat toimet saattavat johtaa uudelleen meidät syvään syöksyyn alas laman turmioon, ja olen tästä pahoillani.

Tämä olisi ollut totuudenmukaista siihen verrattuna, mitä voidaan pöytäkirjasta lukea, mitä te sanoitte ensimmäisessä puheenvuorossanne.

Ed. H u u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ministeri Andersson todellakin pohti asioita keskimäärin-ajattelun näkökulmasta, on todettava, että jo nyt käytettävissä olevilla tiedoilla voi sanoa, että kunnilla tulee olemaan hyvin suuria vaikeuksia, nimenomaan niillä kunnilla, joissa verotulot eivät kehity suotuisasti, ja samoissa kunnissa valtionosuuksia leikataan erittäin rutkasti. Nämä kunnat eivät kykene järjestämään palvelujaan odottamallamme tavalla. Uskon ministeri Anderssonin hyvään tahtoon, että ne tulisi järjestää. Sen vuoksi haluaisin tietää, mikä on se mekanismi, jolla tasausta tehdään. Kuntien harkinnanvarainen avustus 70 miljoonaa markkaa ei riitä kansalaisten peruspalvelujen yhdenmukaiseen järjestämiseen. Sen taas tiedämme, että perusoikeuksiin jo kuuluu, että kansalaiset ovat yhdenvertaisia esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen suhteen.

Toinen asia, joka minua hämmästyttää edelleen, on työmarkkinatuen voiko sanoa unohtaminen aktivoivana sosiaaliturvan muotona. Kun hallitus ylpeänä esittelee, että 300—500 miljoonaa markkaa käytetään työttömien koulutukseen, miksi tätä samaa rahaa ei sisällytetty jo työmarkkinatuen yhteyteen, joka työmarkkinatuki tarkoittaa sitä, että tukea saavan tulee ottaa vastaan työharjoittelupaikka, koulutuspaikka tai kuntoutuspaikka päästäkseen helpommin työmarkkinoille? Tämän te olette unohtaneet ja

ilmeisesti kokonaan muista syistä puhutte nyt vain 300—500 miljoonasta markasta koulutukseen.

Ministeri A n d e r s s o n : Arvoisa puhemies! Ed. Huuhtaselle haluaisin vastata. Työmarkkinatuki oli alun perin tarkoitettu aktiiviseksi työttömien tukimuodoksi, mutta siitä on valitettavasti kehittynyt hyvin passivoiva ja passiivinen tuki varsinkin nuorille. (Eduskunnasta: Kenen syystä?) — En tiedä, kenen syystä. Se on myös eduskunnassa käsitelty ja perustuslakivaliokunnassakin tulkittu perusturvaksi, ja sen aktivoiva komponentti on jäänyt yhä vähemmäksi ainakin käytännössä. Jokainen tietää, että näin on asia. — Mielestäni tämä järjestelmä kaipaa aktivoivia toimenpiteitä, jotta saataisiin aikaan sellainen työttömyysturvajärjestelmä, joka todella suosii aktiivisuutta, itsensä kehittämistä ja joka auttaa ihmisiä hakeutumaan ja saamaan työtä. Tämä on aivan ilmiselvä asia.

Mitä tulee kysymykseen siitä, miten heikossa asemassa olevat kunnat tulevaisuudessa pärjäävät, se on aivan totta, että ne 70 miljoonaa, jotka on varattu tällaiseksi hätäavuksi, mikäli jokin kunta joutuu erittäin huonoon asemaan, eivät riitä mihinkään. Nyt täytyy muistaa, että koko valtion ja kuntien taloussuhteitten järjestely on perinpohjaisessa uudistusprosessissa. Me emme edes vielä tiedä, mikä on se malli, joka astuu voimaan vuoden 1997 alusta. Ainakin minä tulen kykyjeni mukaan vaikuttamaan siihen, että saadaan sellainen valtionosuus- ja kuntien talousmalli, joka turvaa myös heikossa asemassa olevien kuntien toimintamahdollisuudet. Ei voi olla kenenkään intresseissä, että jotkin kunnat ajetaan sellaiseen asemaan, että peruspalveluja ei voida kunnissa turvata.

Ed. H y s s ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihmettelen ministeri Anderssonin käsitystä kuntien hyvästä taloudellisesta tilanteesta. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon puolella kuntien henkilöstöstä on 6 prosenttia jo leikattu sosiaali- ja terveysministeriön tutkimuksen mukaan. Nyt ovat vaarassa jo lakisääteiset palvelut, koska toimeentulotuesta ei voida leikata. Tämä tietenkin johtaa siihen, että laitoshoitoa karsitaan, ja se lisää työttömyyttä. Juuri tänä aamuna sain puhelun eräästä lääninhallituksesta sosiaali- ja terveysosastolta, johon oli tehty valitus laitoksesta, jossa levottomat vanhukset sidottiin illalla vuoteeseen kiinni, ja toisesta laitoksesta, jossa erityishuoltopiirin (Välihuuto) — Saa julkisuuteen myöhemmin! — levottomia potilaita on pidetty lasivitriinissä. Kun vanhuksille syötetään vauvanruokaa, se on vain pintavaahtoa. Pyytäisin arvoisaa ministeriä tutustumaan käytännössä kentällä oleviin laitoksiin, miten meidän vanhuksiamme siellä hoidetaan. Ihan tavallista on, että illalla laitetaan kuudelta osastolla tervejärkiset vanhukset nukkumaan. Ei ole enää varaa sieltä varmasti leikata.

Ed. V a n h a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Andersson todisti, että kuntien valtionosuusleikkausten jälkeen, kun otetaan huomioon kuntien verotulojen kasvu, kuntien rahoitusasema säilyisi suunnilleen nykyisellään. Aika näyttää, kuka tässä on oikeassa. Keskustassa arvioidaan, että kunnissa myös menot kasvavat kovaa vauhtia ja kuntien rahoitusasema tulee heikkenemään. Ministeri Andersson korosti vaikutusten keskiarvoisuutta. Tätä me olemme oikeastaan pelänneetkin. Meistä on näyttänyt siltä, että korostaessaan päätöksenteon nopeutta hallitus on makrotalouden kysymyksiä tarkastellut ensi sijassa keskiarvolukujen perustalta ja todelliset vaikutukset käytännön elämässä on jätetty huomiotta.

Ennakkotiedot, arviot siitä, miten kuntien valtionapujen jakautumisessa tapahtuvat muutokset vaikuttavat, ovat sen suuntaisia, että toisissa kunnissa tämä rasite muodostuu kohtuuttomaksi, toiset pääsevät selvästikin helpommalla. Kun keskusta on vaatinut, että näiden leikkausten sosiaalisia, alueellisia ja työllisyysvaikutuksia arvioitaisiin, me olemme tavoitelleet sitä, että sekä näitten leikkausten kokonaisvaikutukset tasoltaan arvioitaisiin että myös niiden erilaisten suuntaamisvaihtoehtojen vaikutuksia arvioitaisiin. Kun kuntien valtionosuuksien leikkauksia arvioidaan, pitäisi pyrkiä siihen, että kaikkialla minimoitaisiin mahdollisten irtisanomisten ja lomautusten määrät. Se voi onnistua ainoastaan sillä, että valtionapujen leikkausten suuntaamisessa otetaan huomioon myös kantokyky.

Ed. L ä m s ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Huuhtasen puheenvuorossa tuli jo asiani esille. Eli kysymys on kuntien valtionosuuksien leikkauksista ja siihen johtavasta peruspalvelujen heikentämisestä. Vastaus, minkä ministeri Andersson tähän antoi, ei kuitenkaan tyydyttänyt. Ei riitä, että sanotaan, että peruspalveluista huolehditaan, vaan kysymys on siitä, miten se käytännössä tapahtuu. Monissa kunnissa ollaan jo siinä tilanteessa, että peruspalvelut

on voitu ylläpitää niin, että henkilöstölle ei ole maksettu täysiä palkkoja, kesälomakorvaukset on jätetty maksamatta eikä poislähtevien työntekijöitten tilalle ole otettu uusia työntekijöitä. Siinä, että peruspalvelut voidaan hoitaa ja toteuttaa, on jo nyt menty henkilöstön suhteen äärimmilleen. Kun nämä kuntia koskevat säästöt tulevat jo ensi vuonna, ensi keväänä ollaan siinä tilanteessa, että peruspalveluja ei pystytä enää toteuttamaan. Eli tähän tarvittaisiin nyt käytännön sääntö. Raha, mikä on luvattu tähän osoittaa, ei kerkiä siihen, eikä se ole vastaus täydelleen siihen, miten ne pystytään todellisuudessa käytännössä hoitamaan.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Andersson ja Lipposen hallitus kyllä rakentavat kuntien talouden leikkauksensa liikaa keskiarvoajattelulle toisaalta ja toisaalta oletetulle verotulojen kasvulle.

Kun Pohjois-Karjalassa on selvitetty, mitä leikkausten korvaaminen merkitsisi verotulojen kasvun tarpeena, niin se olisi runsas 10 prosenttia. On hyvin vaikeaa nähdä, että tilanteessa, jossa Pohjois-Karjalan kaltainen maakunta menettää runsaasti työpaikkoja perustuotannossa, elintarviketaloudessa ja myös julkisella sektorilla, päästäisiin tällaiseen verotulojen kasvuun mitenkään.

Arvoisa puhemies! Näyttää siltä, että hallituksen toimintalinjana on hyvin voimakas voimavarojen ja taloudellisen toimeliaisuuden keskittämisen edistäminen, kun pitäisi tässä tilanteessa toimia juuri päinvastoin.

EU-jäsenyys sinällään on hyvin keskittävä. Se edellyttää ...

P u h e m i e s (koputtaa): Ed. Väistö, nyt taas poiketaan ministeri Anderssonin puheenvuoron aiheesta.

P u h u j a : EU-jäsenyys edellyttäisi kansallisen politiikan ja myös kuntien valtionosuuksien kohdentamista niin, että niillä tuetaan alueiden kehitystä.

Ministeri A n d e r s s o n : Arvoisa puhemies! Koska minun on lähdettävä yhteen kokoukseen, pyydän lyhyen puheenvuoron vielä, koska on muutamassa puheenvuorossa käynyt ilmi, että heikossa asemassa olevia kuntia koskeneet vastaukseni eivät ole tyydyttäneet.

Ennen tätä kuitenkin haluan nyt sanoa julkisesti, että käsitin ed. Laakson väitteet väärin. (Ed. Pekkarinen: Huomasimme sen kyllä!) Hän puhui sivistystoimen perustamiskustannuksista, ja tässä asiassa hän oli oikeassa, minä väärässä. Minä käsitin, että puhuttiin sivistystoiminnasta kunnissa, ja minun puheenvuoroni ei siis kohdentunut tässä oikeaan asiaan.

Mutta sitten menen vielä siihen, miten voidaan turvata köyhimpien kuntien palvelutuotanto ja asioitten hoitaminen. Täytyy muistaa, että kukaan ei tiedä vielä, mikä on malli, johon Kosken työryhmä päätyy. Kosken työryhmässä on kuntien edustus. Siellä on Kuntaliiton edustaja ja siellä on mitä pätevin kuntien oma edustus, eli ainakin oma näkemykseni on, että kyllä siellä on kuntien sekä käytännön että teorian osaamista ja tuntemusta. Ei näitä voi tehdä ilman, että kuntien edustusta Kosken työryhmässä ja muissa työryhmissä, jotka työstävät tätä asiaa, ei olisi. Myöskin nämä luvut, mistä minä olen puhunut, ja jotka koskevat kuntien verotuloja, niitten kasvamista ja ennusteita, ovat Kuntaliiton ja kuntien antamia tietoja, eivät nekään perustu yksipuolisesti esimerkiksi valtiovarainministeriön arvioihin tai tietoihin.

Ed. A u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Andersson esitteli hallituksen ratkaisua alle 20-vuotiaitten nuorten työttömyysturvan ja opintotuen yhteensovittamiseen. Minusta se on kyllä nuoren näkökulmasta ja kannustamisen näkökulmasta aika erikoinen.

Ensiksi alennettiin alle 20-vuotiaitten nuorten opintorahaa säästötoimilla ja sen jälkeen heidän työttömyysturvansa poistetaan kokonaan. Tästä varmaan saadaan teknisesti aikaan hyvin kannustavan näköinen ratkaisu, että hakeuduttaisiin opintojen piiriin. Mutta eiköhän tässä ensimmäinen askel olisi se, jos katsotaan asiaa nuoren näkökulmasta, että alle 20-vuotiaiden kohdalta pitäisi poistaa opintorahan keinotekoinen ikäporrastus ja sillä tavalla kannustaa heitä hakeutumaan koulutukseen. Samaten voi kysyä, miksi ei työmarkkinatukea nyt ole käytetty aktivoivasti. Siksi, että varmaankaan työvoimatoimistolla ei ole ollut resursseja, voimavaroja järjestää harjoittelupaikkoja ja opiskelupaikkoja. Näitä voimavaroja pitäisi lisätä työvoimatoimistolle eikä lähteä siitä, että nuoria rangaistaan tästä tilanteesta.

Halusin myös puuttua ministeri Anderssonin käsitykseen verotulojen kasvun ja valtionosuusleikkausten kohdentumisesta. Se asia on tullut muiden edustajien puheenvuoroissa hyvin selostetuksi. Nämä eivät kohtaannu ollenkaan samal-

la tavalla. Minusta on myös väärin väittää hänen tavallaan, että opetustoimen säästöt olisivat jollakin tavalla teknisluonteisia, ikään kuin ne eivät oikeastaan kohdistuisikaan opetustoimeen, vaan on vain jostain syystä täytynyt sinne teknisesti osoittaa. Eihän se näin ole, vaan ne kohdistuvat opetustoimeen aivan yhtä lailla niin kuin sosiaali- ja terveystoimeenkin.

Viime maanantaina olin kokouksessa, jossa oli paikalla useampi kymmen peruskoulunopettajaa Lapista. He olivat hyvin huolestuneita alueellisesta eriarvoisuudesta koulutuksen laadun suhteen. Näiden säästötoimien jälkeen monet pienemmät kunnat eivät pysty tarjoamaan ja täyttämään ...

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. R a n t a - M u o t i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin vielä korostaa sitä, että näitä vaikeassa taloudellisessa asemassa olevia kuntia on todella paljon. Niin kuin täällä Anderssonin vastauksesta ilmeni, että muutamalla kymmenellä miljoonalla hoidetaan näiden ongelmia, niin vaikeuksissahan on kokonaisia maakuntia, jossa nyt jo verotulojen kasvu on selvästi pienempi kuin tämä suunniteltu leikkaus. Kasvua ei ole lähes ollenkaan. Voin omasta kunnastani todeta, että leikkaus on 6 miljoonaa markkaa ja verotulojen kasvu on nolla. Nyt on jo säästetty. On kunnan henkilöstö luopunut lomarahoista, irtisanomisilta on vältytty, kaikki löysät on otettu pois, ja nyt kun tulee vielä tämä 6 miljoonan markan valtionosuuksien vähennys, niin todella joudutaan nyt väkeä vähentämään. Muutenkin tämän budjetin työllistämistä ...

P u h e m i e s (koputtaa): Budjettia ei nyt käsitellä muuten kuin vastauspuheenvuoron edellyttämässä laajuudessa.

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Haluan käytyä keskustelua kommentoida kahdesta kohtaa.

Ensinnäkin ed. Vähänäkille, joka ilmeisesti ei kehdannut puheensa jälkeen, joka oli niin outo, jäädä saliin, mutta sitä on pakko kommentoida, kun hän arvosteli keskustan aluepolitiikkaa. Haluan ottaa yhden esimerkin siitä, miten aluepolitiikka on todella onnistunut, ja esimerkki on omalta alueeltani, Oulun alueelta.

Ilman aluepoliittisia toimia Oulun talousalue ei tänä päivänä olisi niin erinomaisessa kunnossa kuin se on. Me hyvin sen tiedämme. Aina Oulun yliopiston perustamisesta saakka kaikki aluepoliittiset tuet ovat siinä onnistuneet ja niinpä nyt Oulu ei ole missään tukialueessa, kun EU:n tukialueita määriteltiin.

Edellinen hallitus toteutti aluepolitiikkaa muun muassa siten, että laajat alueet Kymen läänistä otettiin aluepoliittisen lainsäädännön piiriin. Haluan uskoa, että Kymen läänissä nämä päätökset tuottavat aikanaan hyvin myönteistä tulosta, ja sillä tavalla ed. Vähänäkinkin oma alue hyötyy aluepolitiikasta.

Ministeri Anderssonin puheenvuoro, kun hän puhui nuorten koulutusmahdollisuuksien lisäämisestä, oli hyvä, mutta siinäkin hän yleisellä tasolla käsitteli asioita kuten kuntien keskimääräisiä lukuja tarkasteltaessa.

Täällä on ministeri Jaakonsaari paikalla, niin haluan varoittaa hallitusta koulutuksen laajentamisesta, että se ei noin vain perustaisi koulutuspaikkoja. Meillä on runsaasti esimerkkejä ylikoulutetuista nuorista. Yksi tyyppiesimerkki on tällainen, että ammatillisessa koulutuksessa käydään kolme eri tutkintoa. On autonasentajan tutkinto, automaalarin tutkinto ja vielä kosmetologin tutkinto, mutta tietyllä talousalueella ei ole työpaikkoja näille nuorille. He kysyvät, mitä he tekevät. Menevätkö he vielä neljänteen koulutukseen? Minusta ei ole enää hyvä se, että aina vaan koulutetaan koulutuksen jälkeen eli tällaista päällekkäiskoulutusta on ja tämä on ...

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. K u o s m a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Maan talous on vihdoinkin irtaantumassa lamasta ja ensimmäiset merkit kotimarkkinoiden elpymisestä ovat olemassa. Suomalaiset alkavat luottaa tulevaisuuteen ja palata rahankäytössä normaalimpaan käytäntöön. Kulutustarpeita on alettu tyydyttää. Yritykset puolestaan ovat trimmaamassa itsensä huippukuntoon tuottavuutta nostamalla ja velkoja pois maksamalla. Nyt alkaa olla aika ruveta tekemään bisnestä ja kenties ottamaan vähän riskejä.

Talouspoliittinen tilanne on sekin muuttumassa. Euroopan unioni tuo uusia vaatimuksia, mutta samalla antaa uusia mahdollisuuksia, kunhan vain maltti säilytetään. Vaarana on, että pyrimme syömään noususuhdanteen hedelmät ennen kuin ne ovat kunnolla edes kypsyneet. Maan talous joutuu nyt todelliseen testiin, sillä noususuhdannetta ei ole meillä aikaisemmin koettu vapaiden rahamarkkinoiden ja kelluvan valuuttakurssin olosuhteissa.

Ympäristö onkin nyt vaativampi kuin ennen. Virheratkaisut näkyvät heti korkeampina korkoina ja heikompana markkana. Vienti vetää. Kotimarkkinat elpyvät. Suomessa on vannottu vientivetoisen talouskasvun nimeen. On sanottu, että ensin pitää viennin voimakkaan kasvun avulla saada maan talous tasapainoon, ulkomainen velka aisoihin ja korkotaso alemmaksi. Vasta tämän jälkeen kotimarkkinat voivat terveellä pohjalla elpyä.

Tämä politiikka aloitettiin syksyllä 1991. Markka pakkotilanteessa devalvoitiin ja palkkoja ei korotettu. Harva olisi uskonut, että nyt vasta, vuonna 1995 politiikka alkaa tuottaa tulosta. Toipumista on hidastanut se, että markan heikkeneminen ampui alas ja iski raskaasti kotimarkkinoihin. Samalla myös korko pysyi tappavan korkeana.

Nyt tilanne on monessa suhteessa toinen. Viennin hyvä kasvu on jatkunut jo useamman vuoden ajan, eikä näköpiirissä ole tekijöitä, jotka tämän kehityssuunnan kovin nopeasti katkaisisivat. Kysyntä päävientialueellamme Länsi-Euroopassa, jonne menee 65 prosenttia suomalaisista tuotteista, on selvästi kasvamassa. Noususuhdanne on sielläkin voimakkaasti käynnistynyt. Kun kysynnän odotetaan jatkuvan vahvana Aasian markkinoilla, Yhdysvalloissa ja erityisesti lähialueillamme, suomalaisille tuotteille riittää menekkiä. Ne ovat myös kilpailukykyisiä hintansa ja laatunsa puolesta. Markan vahvistuminen ei ole tätä miksikään muuttanut.

Vientiteollisuudella meneekin nyt hyvin, kun muistaa takavuosien ennätystappiot ja raskaat velat. Saaliinjaolle ei ole syytä kiirehtiä. Suomi tarvitsee vahvan ja kilpailukykyisen teollisuuden vientitulojen hankkimiseksi ja hyvinvointivaltion turvaamiseksi. Metsäteollisuuden tuotanto on tällä hetkellä noin 10 prosentin kasvuvauhdissa ja metalliteollisuus vielä kovemmassa. Toistaiseksi tuotannon kasvu on saatu aikaan ottamalla vapaata kapasiteettia käyttöön, parantamalla työmenetelmiä ja uusimalla työaikajärjestelyjä. Investointitarvetta ei suuremmin ole ollut. Kasvun rajat ovat kuitenkin lähivuosina tulossa, ellei investointitahti ala parantua.

Tällä viikolla suomalaisen metsäteollisuuden rakennemuutos kotimaassa on käytännössä tehty, kun uusi yhtiö Enso ja UPM Kymmene aloittivat. Maassa on kaksi todella suurta metsäyhtiötä. Uudet yhtiöt pystyvät entistä paremmin kilpailemaan EU:n ja koko maailman markkinoilla ja paremmin varautumaan jonkin ajan kuluttua tulevaan laskusuhdanteeseen.

Metalliteollisuudessa näkyy kotimarkkinatilanteen paraneminen, kuten myös muilla aloilla. Tukkukauppa on selvässä kasvussa. Vähittäiskauppa on lievästi piristynyt ja rakennusalakin lienee ohittanut syvimmän lamavaiheensa. Elpyminen tulee kuitenkin olemaan varsin hidasta. Työllisyys paranee hitaasti.

Murheelliset työttömyysluvut eivät ole kaunistuneet vaan päinvastoin. Työttömiä vielä tällä hetkellä on yli 460 000. Talvikuukausina kirjattaneen jälleen kausitekijöistä johtuen hieman suurempia työllisyyslukuja. Myöhemmin ensi vuonna työttömiä lienee syksyllä noin 400 000 suomalaista. Hallituksen hyvistä ja voimakkaista ponnisteluista huolimatta työttömien määrä pysyy suurena vielä pitkään, eikä siten ole mikään yllätys, että työttömyyden vähentämiseksi on tehty paljon uusia aloitteita.

Merkittävin niistä oli tasavallan presidentin asettaman Matti Pekkasen työryhmän raportti. Työryhmän tavoitteena oli työttömien määrän vähentäminen 200 000:een vuoteen 2000 mennessä. Tavoitteen kovuutta osoittaa se, että työryhmän arvion mukaan talouskasvun tulisi keskimäärin olla 5 prosenttia vuodessa. Pitkänkin reaalikoron tulisi laskea 8:sta 4 prosenttiin. Valtion velkakierteen tulisi katketa ja vaihtotaseen tulisi pysyä ylijäämäisenä. Valtion menoja leikattaisiin voimakkaasti ja huippukireää henkilöverotusta alennettaisiin huomattavasti. Hyviä ja välttämättömiä asioita kaikki.

Pekkasen työryhmän linjanveto joutuu ensimmäiseen testiin työmarkkinoilla, kun uusista palkkaehdoista ruvetaan neuvottelemaan liittokohtaisissa työsopimusneuvotteluissa. Jos palkkoja nostetaan yleisesti yli tupon jättäen huomioon ottamatta eri alojen ja yritysten erilainen palkanmaksukyky, ollaan ajautumassa taas uusiin vaikeuksiin. Vienti, investoinnit ja työllisyys riippuvat ratkaisevasti yritysten tuloskunnosta, jota ei ole syytä vaarantaa. Kiihtyykö inflaatio?

Palkkaratkaisusta paljon riippuu myös, mitä tapahtuu hinnoille. Hintataso on toistaiseksi pysynyt erittäin vakaana. Syvästä lamasta johtuen eräät hinnat ja kiinteistöjen arvot ovat luonnottoman alhaalla. Kuluvan vuoden alkupuolella kuluttajahinnat eivät kohonneet juuri lainkaan. Tämän jälkeenkin hintoja on nostanut lähinnä vain ja ainoastaan arvonlisäveron voimaantulo.

Inflaatiovauhti on viime aikoina ollut 2 prosentin luokkaa. Hinta- ja kustannuspaineet voivat jäädä vähäisiksi myös ensi vuonna. Toivottavasti tämä ei ole vain hurskas toivomus. Kustan-

nuspuolella vaikuttavat ennen kaikkea palkkaratkaisut. Mikäli tupoa ei liittokohtaisissa työsopimusneuvotteluissa hyväksytä, mihin tällaisessa työttömyyskurimuksessa ei helposti haluta uskoa, rahamarkkinat reagoivat heti. Toistaiseksi tilanne on sikäli vakaa ja rauhallinen, että lyhyet markkinakorot ovat pysyneet suhteellisen matalina, markka on vahvistunut ja pitkät korot ovat hieman alentuneet. (Ed. Kanerva: Kaksi prosenttiyksikköä!) Tällä viikolla tehty myönteinen tuporatkaisu oli osaksi tämän takana.

Markkinoiden odotukset näkyvät ennen kaikkea pitkissä koroissa, jotka pääosin määräytyvät kysynnän ja tarjonnan mukaan. Myös muiden korkokehitys heijastuu pitkiin korkoihin, koska markkinat ovat vapaat ja ulkomaiset sijoittajat tekevät valintojaan eri markkinoiden ja sijoitusmaiden kesken. Velkaantunut maa on siten sijoittajien ja ulkomaisten rahoittajien armoilla. Vaikka pitkät korot ovat alentuneet, niiden reaalikorko on edelleen sietämättömän korkea. Niitä pitää ylhäällä muun muassa valtion velan kasvu. Valtion velka on noin 370 miljardia markkaa ja korot vuodessa yli 28 miljardia markkaa ensi vuonna eli suunnilleen sama kuin valtion tulovero.

Miten markan käy? Herkkyyttä on myös markan ulkoisen arvon suhteen. Markkaa kohtaan on viime aikoina ollut erittäin voimakkaita vahvistuspaineita ja odotuksia, kun luottamus maan taloutta ja talouspolitiikkaa kohtaan on parantunut vaihtotaseen tasapainottamisen ansiosta. Markka on revalvoitunut viime vuoden vaihteesta ecuun ja dollariin nähden erittäin voimakkaasti. Tätä kehitystä tuskin keskuspankki panee pahakseen. Vientiyritykset ovat todennäköisesti toista mieltä. Niin kauan kuin markan vahvistuminen ei vaikeuta vientiä, ongelmia ei pitäisi olla eikä tulla. Yritysten kilpailukyky on edelleen noin 50 prosenttia parempi kuin ennen devalvaatiota 1991.

Arvoisa rouva puhemies! Talouden käänne parempaan on joka tapauksessa tapahtunut, ja edellytykset sille, että noususuhdanteesta tulee toivottavasti suhteellisen pitkä, voimakas ja tasapainoinen, ovat nyt olemassa. Hallituksen antama ja nyt meillä käsittelyssä oleva valtion vuoden 1996 talousarvioesitys omalta osaltaan tukee sitä. Hallituksen esittämiä voimakkaita menoleikkauksia tarvitaan työttömyyden vähentämiseksi ja valtion velkakierteen katkaisemiseksi. Ensi vuodelle ennustetaan yleisesti 4,5 prosentin talouskasvua, mikä vähentäisi työttömyyden 14,5 prosenttiin. Näkymät siitä eteenpäin ovat myös lupaavat, mutta niiden toteuttaminen vaatii tiukan talouspolitiikan jatkamista.

Ed. Suhola merkitään läsnä olevaksi.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuosmasen puheenvuoro oli ansiokas ja piti sisällään positiivista, eteenpäin katsovaa ajattelua, mitä ei ole suuremmin tässä keskustelussa harrastettu. Täällä on pääsääntöisesti kannettu huolta siitä, miten hyvinvointiyhteiskunnassa tuloja tasataan. Ed. Kuosmanen kantoi huolta siitä, miten hyvinvointiyhteiskunnan taloudellinen perusta syntyy.

Siirtyminen tulonsiirtovaltiosta työntekovaltioon on oikea tie. Enää ei pidä puhua pelkästään palveluista ja tulonsiirroista, vaan myös sen työn arvostamisesta, joka mahdollistaa palvelut ja tulonsiirrot.

Ed. P u l l i a i n e n: Arvoisa puhemies! Myönnän heti oitis, että puheenvuoroni sisältö muuttui melkoisesti kuultuani edellisen pääministerin, nykyisen oppositiojohtaja Esko Ahon puheenvuoron. Mielestäni se ansaitsee tulla analysoiduksi seuraavallakin tavalla, jonka nyt teen.

Arvoisa puhemies! Aluksi muutama aksiomi taustaksi. Maailmassa on potentiaalista valtaa. Kysymys on siitä, millä tavalla sitä kulloinkin käytetään. Sen vallan, mitä itselle on annettu, maksimaalinen omakäyttö ei välttämättömästi lopputuloksessa maksimoi sitä valtaa, mitä oli ajatellut käytettäväksi. Tämä tuo meille mieleen yhteispäätösmenettelyn ei niin suuresti rakastamassani Euroopan unionissa.

Toinen paralleeliaksiomi tähän johdannoksi kuuluu, että kaikki mahdolliset tekijät niukkuuden yhteiskunnassa toimivat eriarvoistumisen hyväksi. Sitä eriarvoistumista voidaan kiihdyttää, mutta varsinaista poliittista tahtoa tarvitaan, jos se eriarvoistumiskehitys halutaan katkaista ja kehitystä viedä päinvastaiseen suuntaan.

Nämä asiat tulivat mieleeni taustaksi, kun kuuntelin ed. Ahon eilistä puheenvuoroa. Hänhän kytki seuraavat asiat puheenvuorossaan yhteen: Hän koki kielteisenä ilmiönä alueellisen ja sosiaalisen eriarvoistumisen. Tämän mielipiteen helposti jakaa. Hän oli erinomaisen huolissaan toimeentuloerojen kasvamisesta. Tämänkin hyvin mielellään jakaa. Sitten hän totesi heti kohta perään, että tässä yhteiskunnassa ei saisi päätyä

Yhdysvaltain kaltaiseen tilanteeseen, jossa on työssäkäyvien köyhien ryhmä, muuten 17 prosenttia työvoimasta. Sitä prosenttilukua hän ei toki lausunut.

Ja edelleen hän totesi samaan hengenvetoon, että parlamentaarinen järjestelmä ei saisi antaa valtaa ammattiyhdistysliikkeelle vain tämän vallansiirtotapahtuman itsensä negatiivisen sisällön vuoksi. Tämä on se konstellaatio, johon haluan oman kontribuutioni antaa. Minä ymmärrän, että kun edellisen hallituksen aikana ei pystytty päätymään tämmöiseen laaja-alaiseen tulopoliittiseen ratkaisuun, noissa äskeisissä ed. Ahon kannanotoissa oli eräänlaista jälkiselittelyn makua, mutta siitä ei enempää.

Minä päinvastoin, arvoisa puhemies, kysyn, kuinka sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja eriarvoistumiskehityksen katkaiseminen voisi tapahtua muilla kuin kahdella seuraavalla keinolla: a) lainsäädännöllisin toimenpitein tai b) sopimuspohjaisesti. Lainsäädännölliset toimenpiteet niin suuressa laajuudessa kuin ne olisivat nyt tarpeellisia, olisivat suorastaan eräällä tavalla kriisilakien käyttömuotoja. Toisin sanoen, kun näin toki ei ole asian laita yhteiskunnassamme, silloin jää sopimuspohjainen tie ainoaksi vaihtoehdoksi.

Siis toisin sanoen pitäisi pystyä kollektiivisella tavalla viemään asioita eteenpäin. Tässä suhteessa tulopolitiikka, jossa sovitaan laaja-alaisesti, on se väline. Se on ollut sitä 60-luvulta lähtien, ja se on tänä päivänä edelleen käyttökelpoinen instrumentti. Se on niukkuuden ajan instrumentti sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteuttamiseksi ja myös tässä tapauksessa paljon muuksikin. Ja se myös pitää huolen siitä, että niin sanotut joustot, joita niin kovin paljon eri puheenvuoroissa täällä on ajettu, eivät mene kohtuuttomuuksiin.

Sitten kuitenkin tämä inhimillinen yhteiskunta toimii toisellakin tavalla. Monet katsovat ansainneensa enemmän kuin mitä on tarjolla. Sillä tavalla tarvitaan yhteiskuntaan ulospääsyventtiileitä. Niitäkin meillä on. Noususuhdanteen aikana me voimme käyttää näitä venttiileitä eli mennä liittokohtaisiin ratkaisuihin tai voimme olla sopimatta ollenkaan, kunnes yhteiskunnallinen paine jälleen velvoittaa ottamaan käyttöön kollektiivisen sopimustilanteen.

Siis toisin sanoen juuri nyt tänä niukkuuden aikakautena, jossa yhteiskunnan talous on veitsen terällä, tupopolitiikka on äärimmäisen järkevä väline kaikkien kannalta ja se on aivan erityisen käyttökelpoinen väline yritysten kannalta. Jos nyt tupo hyväksytään, niin kuin uskon, niin tämä on vuoden 98 tammikuun loppuun saakka ainutlaatuisen upea tilanne, jossa yritykset tietävät, mitkä ovat palkkakustannukset, kun julkinen sektori muutoinkin on ilmoittanut, mitkä ovat olleet budjettileikkaukset, mikä on veropolitiikka jnp. Siis kaikki mahdolliset tekijät ennakoitavuuden aikaansaamiseksi ovat olemassa. Eihän tämän parempaa tilannetta voi millään mielikuvituksella loihtia. (Ed. Joenpalo: Mutta se ei kelpaa kepulle!) — Niin, kiitoksia paljon avusta! Kyllä minä olisin tuon jollakin tavalla onnistunut itsekin lausumaan julki.

Toisin sanoen tässä on aika mielenkiintoinen tilanne siinä suhteessa, että jostakin syystä tämä tilannehallinta ei ole meillä samalla tavalla, vielä kun otetaan tähän yksi ulottuvuus, ja se on korkotaso.

Uutiset kertovat, että Japanin keskuspankki antaa liikepankeille luottoa 0,5 prosentin korolla, mikä tarkoittaa, että liikepankit voivat antaa ulos 2,5—3,5 prosentin korolla lainaa, rahoitusta. Tämä on se kilpailuympäristö, jossa toimimme. Toki ihmeessä, ainut väline suomalaisessa yhteiskunnassa julkisen talouden sellaisen velkaantumisen hetkenä, missä elämme, on koko tämä kokonaisuus, jonka kuvasin; se on instrumentti, jolla osoitetaan, että korot alas heti. Tässä suhteessa Suomen Pankin inflaatiopelleilyt eivät saa olla esteenä. Alhainen inflaatio toteutuu, mutta se ei saa olla dogmaattista pelleilyä, mitä se on viime aikoina ollut.

Arvoisa puhemies! Hallitus on luvannut puolittaa työttömyyden. Rakennustoiminnan piirissä kuntien kaava-alueilla puhutaan täydennysrakentamisesta. Minä haluaisin kutsua tätä tilannetta tarpeeksi täydennystyöllistää, niin että aukot, mitkä ovat syntyneet viimeisen kymmenen vuoden aikana siellä, missä hyviä rakenteita on tuhottu, täytetään ja saadaan struktuuri tuotannollisella puolella kuntoon. Tämä merkitsee silloin käytännössä, että kun se puoli saadaan kuntoon, niin myöskin palvelupuolelle pystymme luomaan hyvää työllisyyttä.

Ed. Prusti: Arvoisa puhemies! Tämä talousarvioesitys, ensimmäinen varsinainen tälle eduskunnalle, ei ole mikään yllätysten budjetti. Valtion velka on kuitenkin todellisuutta, jonka kasvattamiseen tuskin kukaan haluaa osallistua. Se on asia, joka on ollut pakko pitää mielessä, kun on tehnyt omia arvioitaan tämän esityksen sisällöstä. Talousarvioesitys toteuttaa hallitusohjelmaa ja siinä sovittuja leikkauksia. Jälki nä-

kyy, joskin leikkausten suuntaamisesta mielipiteet ovat tässäkin salissa vaihdelleet eilisen ja tämänkin päivän keskustelua kuullessa.

Velan suuruus tavallaan ymmärretään, mutta kun on tutustunut budjetin sisältöön tarkemmin, on pakko kysyä, onko kaikki leikkaukset kohdistettu oikeudenmukaisimmalla tavalla; onko tehty kaikki sen eteen, että näillä esityksillä voidaan työllisyyttä oleellisesti parantaa; onko valmistelutyössä ministeriöiden kesken tehty sellaista yhteistyötä, joka parhaiten johtaa hallituksen keskeiseen tavoitteeseen: työttömyyden puolittamiseen vaalikauden aikana.

Esityksen perusteluissa todetaan, että edellytykset talouden nousun jatkumiselle ovat hyvät ja että vuoden 96 talouskehitystä koskeva arvio perustuu oletukseen maltillisesta ja pitkäaikaisesta sopimuksesta työmarkkinoilla. Vielä ei ole täyttä varmuutta tulopoliittisen ratkaisun laajuudesta, mutta uskon, että se tulee olemaan kattava. Yhdynkin niihin puheenvuoroihin, joissa korostettiin tulopoliittisen ratkaisun tärkeyttä ja toivottiin myös kansanedustajilta myötävaikutusta nyt liittotasoilla oleville neuvotteluille, niin että tämä ratkaisu todella pitää.

Tupolla on merkitystä ei vain valtiontalouden kannalta vaan myös palkansaajien tasaisemman palkkakehityksen kannalta, sillä jos liittokohtaisiin ratkaisuihin nyt jouduttaisiin, palkankorotukset takuulla joillekin aloille olisivat huomattavasti nyt esitettyjä korkeammat, kun taas naisvaltaiset alat julkisella ja yksityisella palvelusektorilla saisivat tyytyä huomattavasti alhaisempaan tasoon. Tämä tietäisi tietysti palkkaerojen tuntuvaa kasvua.

Jos ja kun ratkaisu toteutuu, kuten uskon, palkankorotukset ja verojen alennukset tuovat työssäkäyville ostovoimaa, jonka odotetaan tuovan sitä kaivattua piristystä kotimarkkinoille. Mutta onko arvioissa otettu huomioon, että samaan aikaan otetaan pois ostovoimaa tulonsiirtoja leikkaamalla. Kaikki lapsilisään, opintotukeen, asumistukeen ja työttömyysturvaan liittyvät leikkaukset ovat suoraan pois kotimarkkinoilta, sillä tuen saajien, ehkä lukuun ottamatta jotain osaa lapsilisien saajista, kaikki käytettävissä olevat tulot menevät kuvaannollisesti kädestä suuhun. Epäillä sopii, mikä osuus veronalennusten ja palkankorotusten ostovoimasta todellisuudessa tulee suoraan kotimaiseen kulutukseen.

Koska julkisuudessakin on kerrottu painotetusti eniten leikkauksista tulonsiirtoihin, on palautetta tullut huolestuneilta kansalaisilta kysymysten ja monien erilaisten vaihtoehtojenkin muodossa melko runsaasti. Ihmisten on nimittäin vaikea ymmärtää tulonsiirtojen leikkauksia, kun valtiolla samaan aikaan on varaa muun muassa veronalennuksiin.

Kun budjetin linja on näin rajua säästämistä, on kansalaisten huoli ymmärrettävä. Monet leikkaukset kohdistuvat juuri niihin ryhmiin, joilla jo tällä hetkellä on erittäin suuria vaikeuksia selviytyä jokapäiväisestä elämästään. Tulopoliittinen ratkaisu ei tuo työttömille, kuten ei budjettikaan, helpotusta elämiseen suoraan, vaan pitkällä aikavälillä ja kaikille ei edes pitkällä aikavälillä.

Olen lukenut budjettikirjaa tarkoin ja yrittänyt löytää jopa rivien välistä tukea lausumalle, että leikkaukset tehdään oikeudenmukaisesti, mutta enpä ole löytänyt. Leikkausten kohdentuminen on johtamassa siihen, että tässä maassa on jälleen uusia ihmisiä putoamassa köyhyysloukkuun ja siellä jo nyt olevat kurjistuvat lisää. Erityisesti indeksikorotusten jäädyttäminen työttömyysturvan päivärahoissa on kohta, johon toivoisin vielä muutosta valiokuntakäsittelyssä.

Voimme vain esittää arvailuja siitä, millaisia pitkän aikavälin vaikutuksia on seurauksena. Arvioita on tällaisesta kehityksestä tutkijoilta jo saatukin, mutta onko niitä mitenkään otettu huomioon ministeriöiden valmisteluissa? Kallis lasku on tulossa maksettavaksi joskus myöhemmin, sillä pahoinvointi tulee näkymään lasten nyt kärsiessä seurauksista. Korostan vielä, että näidenkin laskelmien olisi syytä olla mukana, kun säästöpäätöksiä pitkällä aikavälillä tehdään.

Ei ole lainkaan helppoa olla hyväksymässä leikkauksia. Haluan olla kuitenkin optimisti toisin kuin useat opposition edustajat ja luottaa siihen, että meidän on pakko myös puuttua tulonsiirtoihin, ja että maamme valtiontalous saadaan tasapainoon, niin että voimme edelleenkin puhua hyvinvointivaltiosta tulevaisuudessa.

Budjettiesityksessä on toki paljon hyvääkin. Haluan mainita muutaman niistä kohdista, erityisesti sen, että nyt ollaan aktivoimassa työttömiä hakeutumaan koulutukseen ja nimenomaan niin, että työttömillä on mahdollisuus ansiotaan menettämättä, eli päivärahaa menettämättä olla koulutuksessa. (Ed. Aittoniemi: Pian ei ole muita kuin opiskelijoita!)

Toinen tulopoliittiseen ratkaisuun sisältyvä työelämän uudistus, jolla uskon aikaa myöten olevan merkittäviä työllistäviä vaikutuksia, on sapattivapaajärjestelmä sekä työnvuorottelukokeilu. Vaikka niiden työllistävästä vaikutuksesta on epäilyjä, luulen, että tässä on kuitenkin avattu

pää, jota on mahdollisuus kehittää ja parantaa jatkoa ajatellen ja löytää sellaisia ratkaisuja, että ne todella vaikuttavat myös työpaikkojen lisääntymiseen.

Yksi iloinen asia oli myös löytää 12 miljoonaa työelämän kehittämisohjelmalle, jolle toivotankin hyvää jatkoa. Erityisesti toivon, että juuri tässä löytyisi niitä keinoja, miten työn jakamista voitaisiin tukea ja edesauttaa.

Oppisopimuskoulutuksen lisääminen on saamassa merkittävän lisäyksen. Aikuistenkin lisääntynyt kiinnostus oppisopimuskoulutukseen on noteerattu. Tässä yhteydessä haluan viestittää, että olisi tärkeää opetusministeriön ja työministeriön hoitaa yhteistyössä rahoitus. Siitä ei nimittäin saisi tulla mitään periaatteellista kinaa, kenelle rahoitus kuuluu, vaan yrittää tässäkin yhteistyössä löytää ratkaisut.

Kun nyt on tulossa merkittäviä satsauksia työttömien koulutukseen, on muistettava, että se edellyttää myös työvoimahallinnossa palvelun tehostamista. Täällä jo tänään ed. Isohookana-Asunmaan puheenvuorossa muistaakseni myös tästä mainittiin, eli on oltava niitä ihmisiä työvoimatoimistoissa jotka pystyvät myös työllistämään ja ohjaamaan ihmisiä koulutukseen. Jos henkilökunta ei riitä, on mietittävä muita keinoja, miten ihmiset pystyvät osallistumaan työllisyyskoulutukseen, ilman että henkilökuntapula haittaa tätä.

Tiukka budjettiesitys ja tulopoliittinen ratkaisu ovat olemassa. Nyt odotetaan, että tämä yhtälö toimii siten, että ns. markkinavoimat reagoivat myönteisesti: saadaan ulkomailta pääomaa, korot laskevat, yritykset investoivat, tuottavuus kasvaa, työpaikkoja syntyy, kulutus lisääntyy. Jos malli todella toimisi näin, niin hyvä on, mutta joku raja on jatkuvalla kasvulla. Sen varaan ei arvioita voi tehdä, että kasvu vain jatkuu ja jatkuu. Siksi valtionvelan pienentämiseen on viimeistään nyt pakko ryhtyä ja se on hyväksyttävä tosiasiana, vaikka keinoja on vaikea sulattaa.

Haluaisin tässä lopuksi, arvoisa puhemies, vain muistuttaa, että hallitukselta on tulossa työllisyysohjelma. Työmarkkinajärjestöt myöskin pikimmiten, ainakin kevään kuluessa, tulevat tekemään kolmikantaisesti työtä työttömyysturvaan kohdistuvan leikkauksen toteuttamisesta erilaisten vaihtoehtojen kautta. Tässä olisi varmaan syytä myöskin kuulla työttömien järjestöjä, sillä uskon, että löytyy järkeviä ratkaisuja, joilla työllistämisvaikutusta voidaan edistää eikä tarvitsisi puuttua päivärahan tasoon.

Täällä tuli esille Matti Pekkasen työryhmän esitys. En ole kaikkia puheenvuoroja tokikaan kuullut, mutta muistin vain, että se on tavallaan unohtunut, vaikka moni asia työryhmän muistiosta on ollut työmarkkinajärjestöilläkin neuvotteluissa mukana. Onko siitä otettu kaikki mahdollinen, jolla työllisyyttä voidaan parantaa? Olisin toivonut, että tällaisena niukkuuden aikana tai kriisitilanteessa, miten tilannetta voidaan tällä hetkellä kuvata, me voisimme nähdä asioita hieman positiivisemmin ja yhteistyössä.

Kertoisinkin tähän lopuksi vain, että työasiainvaliokunta kokonaisuudessaan on omalta osaltaan valmis tutkimaan kaikkia niitä vaihtoehtoja, mitä sekä työnantajapuolella että työntekijäpuolella on esitetty, että erilaisia esteitä pystyttäisiin poistamaan työllisyyden parantamiseksi. Tähän työhön tavallaan kutsuisin myös kansanedustajia niin oppositiosta kuin hallituksesta, sillä pienistä asioista sittenkin löytyvät ne ratkaisut, yhtä suurta kokonaisuutta ei ole.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Prusti piti mielenkiintoisen puheenvuoron. Olisi toivonut, että siinä esitetyt näkökulmat olisivat hallituksessa jo hallitusohjelmaa laadittaessa ja erityisesti nyt budjettia laadittaessa saaneet suuremman painoarvon. Erityisen keskeisenä hänellä oli perusturvan leikkaaminen ja sen vaikutus työllisyyteen. Tässä varmasti on eräs niitä kipukohtia, joiden osalta hallitus on joutunut pulmatilanteeseen. Kaikki se ostovoima, kuten ed. Prusti totesi, mikä leikataan pois heikoimmassa asemassa olevilta, olisi suoraan heijastunut ja heijastuu työllisyyttä kohentaen tai tässä tapauksessa leikkauksina työllisyyttä heikentäen.

Tässä mielessä varmasti, kun työllisyysohjelmaa laaditaan, minusta olisi tärkeää, kuten ed. Prustikin toi esiin, kaikki näkökohdat ottaa huomioon ja myös se, että säilytetään olemassa olevat työpaikat. Hän toi esiin kulutuksen tärkeyden. Eikö siinä juuri kotimaisen tuotannon ja palvelujen käytön edistäminen olisi mitä tärkeintä, samoin työelämän uudistuksen osalta perusturvan kohentaminen tai edes sen turvaaminen hyvin keskeinen asia?

Ed. K u i s m a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En malta olla puuttumatta ed. Prustin puheenvuoroon, joka oli sinänsä hyvä perinteiseltä puolelta eli siitä, mitä kaikkea hyvää tämä yhteiskunta meille kansalaisille jakaa. Mi-

nusta asiassa on toinen puoli: jokainen markka, jonka joku saa ilman oman työn tulosta, on joltakin toiselta poissa. Näistä, keneltä nämä rahat otetaan, hyvin harva tuntee huolta. Itse asiassa, kun puhutaan leikkauksista, niin verothan leikkaavat, ei tämä, että kansalaisille jaetaan vähän vähemmän rahaa kuin ennen, ole mikään leikkaus sinänsä.

Tietysti se on, kun niin suuri osa joudutaan ottamaan, jotta tätä horjuvaa hyvinvointivaltiota pystytään pitämään yllä, myös oikeudenmukaisuuskysymys kansalaisten kannalta. Tietysti on tärkeää oikeudenmukaisuus siinä, mitä yhteiskunta jakaa, mutta ehkä enemmän pitäisi vielä miettiä sitä, miten oikeudenmukaista on se, että tavalliselta ihmiseltä, keskituloiselta, 50 prosenttia työn tuloksista otetaan yhteiseen kassaan ja viisaat tai vähemmän viisaat poliitikot päättävät, mihin nämä rahat sijoitetaan. Eikö olisi vapautta se, että me ihmiset saisimme edes pääosasta omista työn tuloksista itse päättää, miten me ne käytämme tai ehkä jopa säästetään? Nämä puolet pitäisi tietysti myös ottaa huomioon. Kun niitä ei ole otettu, on tietysti johdonmukainen seuraus, että tämä työttömyystilanne, hyvinvointivaltion kriisi, työttömyys, kaikkihan on virheellisen 80-luvun politiikan seurausta.

Ed. L ä m s ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Prusti esitti huolensa siitä, että kun nyt säästöt kohdistetaan erilaisiin tulonsiirtoihin, mitä ne vaikuttavat ostovoimaan. Se on aivan oikea huoli. Haluan kuitenkin huomauttaa, kun hän toi esille eri tulonsiirtoryhmiä, että siitä unohtui maatalous, joka on kuitenkin tässä budjetissa suurin ryhmä ja josta leikataan suhteessa eniten. Eli se on erittäin merkittävä alue, ja se tässä jäi pois.

Hän esitti syvän huolensa oikeudenmukaisuudesta. On erittäin miellyttävä todeta, että myös tässä salissa alkaa pikkuhiljaa levitä ajatus siitä, ollaanko nyt todella menossa oikeudenmukaisuuteen ja toteutuuko se ajatus, mitä hallitus nimenomaan hallitusohjelmassaan totesi, että hallitus tulee toteuttamaan säästötoimet niin että kansalaiset tulevat kokemaan nämä säästötoimet oikeudenmukaisina ja reiluina; näin siellä lukee. Tämä on meitä huolestuttanut alusta lähtien, kun hallitus tämän ohjelman esitti, ja todella se on nyt pikkuhiljaa alkanut jo levitä. Näin ei todellakaan saata nyt tapahtua. On todella meidän yhteinen asiamme, että pyrimme vaikuttamaan siihen, että oikeudenmukaisuus kuitenkin toteutuisi.

Ed. V u o r e n s o l a: Arvoisa puhemies! Valtion talousarvioesitys vuodelle 1996 ei varsinaisesti sisällä suoranaisia yllätyksiä. Se noudattaa tarkoin hallituksen omaksumaa hallitusohjelman linjaa. Kyseessä on säästöbudjetti tavoitteineen ja poliittisine linjavalintoineen. Sen markkamääräinen tavoite on kaikilta osiltaan kunnianhimoinen ja varmasti myös hyväksyttävä.

Budjetin ongelma ei ehkä olekaan sen raameissa vaan sen sisällöllisissä linjanvedoissa. Ne ovat aikaisempaan nähden erilaisia ja kohdentuvat hyvin mielenkiintoisella tavalla. Toisaalta 1996 budjetti noudattaa tämän vuoden lisäbudjettien yhteydessä omaksuttua linjaa.

Hallitus jatkaa säästöjä lapsiperheiltä, opiskelijoilta, työttömiltä ja viljelijöiltä. Perusteena on yhä edelleen tulonsiirtojen vähentäminen niiltä, joille niitä budjetin perusteella jaetaankin. Kyseessä on sinänsä varsin kyyninen toimenpide ja perustelu säästöille ennen muuta siitä syystä, että samalla tietoisesti säästöt kohdistetaan pienituloisiin väestöryhmiin. Tässä on kuitenkin kyseessä tietoinen valinta, ja kieltämättä se johtaa valtion ja valtion budjettitalouden kannalta nopeaan ja ehkäpä toivottuunkin lopputulokseen. Kansantalouden kannalta katsoen pelkään kuitenkin säästöjen aiheuttavan kotimaisen kysynnän edelleen laskua ja tätä kautta myös työllisyyden heikkenemistä tai ainakin sen nykytasolla pysymistä. Joka tapauksessa säästöt kohdistuvat sellaisiin ihmisiin, joiden kulutus on kovasti kotimarkkinapainotteista.

On myönnettävä, että hallituksen omaksumaan säästöpolitiikkaan nähden on vaikea löytää vaihtoehtoa. Mikään vaihtoehto ei ole kivuton, ja toisaalta säästämisen tarpeet tiedetään, samoin kuin loputon velanottokin on mahdotonta. Keinot, joilla voidaan puuttua lähes ikuiseen säästökierteeseen, ovatkin ilmeisesti rakenteellisia ja johtavat lähes aina työllistämiseen liittyviin seikkoihin. Kyseessä on sekä työvoimahallintoon, työmarkkinoihin että työehtosopimuksiin liittyvät seikat.

Työllistymisen kynnys on tietysti perusasia, mutta ei yksin se, vaan myös mielikuva siitä. Jo pitkään on ollut vallalla käsitys, että yrittäjän on edullista välttää uutta työvoimaa. Näin koko toiminnan painopiste on siirtynyt ja siirtyy työllistämisen välttämiseen tai investointeihin, joilla voidaan korvata työvoimaa. Nyt pitäisi hoitaa työllisyyttä. En usko, että sanktioilla voidaan asia ratkaista. Tuskin ylityökielto tai robottivero ratkaisee asiaa, vaan ratkaisuksi kelvannee vain

porkkana, siis toimenpiteet, joilla voidaan tehdä työvoiman käyttö vapaaehtoisesti kilpailukykyiseksi.

Pienen ja keskisuuren yritystoiminnan laajuus ja kapasiteetti määräytyy pääasiassa yrittäjän itsensä määrittelemin reunaehdoin. Lähtökohtana on yrittäjän ja hänen perheensä oma työpanos, se on usein peruslähtökohta. Mikäli tämän yli mennään, syntyy ensimmäinen ja ratkaiseva kynnys sen ensimmäisen työntekijän palkkaamisesta. Näitä kynnyksiä muun muassa lainsäädännössä meillä on aivan riittävästi. Sanotaan, että kun yritys palkkaa sen ensimmäisen työntekijän, niin samalla kertaa tämä yritys joutuu sadan eri lain alaisuuteen. En tiedä, onko tässä kuinka paljon liioittelua, mutta joka tapauksessa yrittäjän kannalta katsoen siinä on melkoinen kynnys joka usein estää sen ensimmäisen, mutta ehkäpä myös samalla toisen työntekijän palkkaamisen.

1996 budjetti satsaa melkoisesti työvoimahallintoon ja itse järjestelmiin muun muassa koulutuksen kautta. Todellisia toimenpiteitä aktiiviseen eriasteiseen työllistämiskynnysten poistamiseen budjetissa ei juurikaan näy. Käsitykseni mukaan poistamalla muun muassa lähes kokonaan ns. yritystuet, aluepoliittiset painotukset, kotimarkkinoiden tietynlainen suosituimmuus ja tuontia korvaavan tuotannon edut vaikutetaan välillisesti työllistämisen kynnyksiin ja vähennetään ns. aktiivirahaa työllisyyden hoidossa. Erittäin usein muun muassa yritysten investointipäätökseen vaikuttaa yhteiskunnan pienikin vastaantulo.

Ymmärrän hyvin, että heti ja nimenomaan tässä budjetissa ei ole kaikkia ratkaisuja edellä mainitsemiini ongelmiin, mutta sitä en ymmärrä, että niistä ei näy juuri merkkiäkään. Nämäkin toimenpiteet ovat luonteeltaan sen tyyppisiä, että ne vaativat tiettyjä budjettisiirtoja mutta toteutuvat viiveellä ja vähitellen. Aloittamalla uudistukset hallitusti päädytään suurella varmuudella kestävään lopputulokseen.

Puhuttaessa työllistämisestä unohdetaan helposti se, että myös työmarkkinoita koskevat avoimen talouden markkinoiden vaatimukset. Ei käsittääkseni ole mahdollista, että työmarkkinasektori säilyy suljettuna sektorina, mutta ei ole myöskään mahdollista se, että ne toimisivat ilman kohtuullista ohjausta. Markkinatalous käsittelee työvoimaa yhtenä tuotannon tekijänä ja edellyttää myös siltä tiettyä joustavuutta. Tulevaisuuden suuri haaste onkin eräänlainen työmarkkinoiden hallitun markkinatalouden saavuttaminen. Tässä markkinataloudessa yhteiskunnan osuus on suuri, ja se korostuu ennen muuta perusturvan säilyttämisenä.

Arvoisa puhemies! Seuraavassa osassa puhettani käsittelen maa- ja metsätaloutta.

Valtion talousarvioesitys kohtelee maa- ja metsätaloutta kovakouraisemmin kuin mitään muuta pääluokkaa. Tämä lienee yleinen ja yhtäläinen johtopäätös. Pääluokan kohdalla se merkitsee sitä, että säästöt kohdistuvat nyt muutoinkin voimakkaan muutoksen koettelemaan elinkeinoon suhteellisesti erittäin voimakkaasti. Budjetin 96 ja EU-päätösten todellinen vaikutus paljastuu ensi vuonna, vuonna 96, lähes koko painollaan.

Hallitus on ottanut oikeastaan melkoisen riskin koko maaseudun kannalta katsoen. Hyvin monet toimenpiteet vaikuttavat pohjamutia myöten maatalouden kannattavuuteen. Jokainen meistä tietää, että yritysten, tässä tapauksessa maatilojen, kannalta perusedellytysten, kannattavuuden, pitää olla kunnossa. Suomalaisessa maataloudessa ei ikävä kyllä näin ole, vaan nyt tässä tilanteessa yhteiskunta edellyttää maataloudelta sellaista muutosta, johon se ei kykene.

Viittaan tässä yhteydessä muun muassa Tanskan maatalouden aikoinaan kokemaan murrokseen maan liittyessä Euroopan yhteisöön. Rakenteellisesti huomattavasti paremmassa kunnossa olevana, tuotannollisesti voimakkaana ja tuotantoedellytyksiltään huippuluokkaa olevana Tanska joutui kokemaan maatalouden hyvin voimakkaan konkurssiaallon. Jälkeenpäin voidaan todeta, että pääsyy tähän konkurssiaaltoon oli silloin yhteiskunnallisen puskurin puuttuminen.

Budjetin sisällöllinen toteutuminen merkitsee sitä, että maatalouspääluokassa säästetään kaikessa mahdollisessa. Mitään erityistä painopistettä tai suuntaa ei ole nähtävissä. Keskeisin piirre tämänlaatuisessa säästämisessä on tietyllä tavalla ajautuminen, ajautuminen markkinoiden hallintaan. Käy nimittäin niin, että näin säästäen jää budjettiin ns. aktiivirahaa erittäin niukasti. Ministeriön mahdollisuudet vaikuttaa budjetin kautta jäävät hyvin vähäisiksi. Jos nyt lasketaan budjettiin ennakkoon sidotut määrärahat, hallintoon, EU-järjestelmään kuuluva raha yhteen, jää todelliseen aktiivitoimintaan hyvin vähän rahaa.

Voidaan tietysti väittää, että muuta ei valtion budjetissa tarvitakaan. Mutta maatalouden kyseessä ollen nyt tarvittaisiin juuri tätä puskurirahaa, ei välttämättä itse elinkeinoon, mutta sen sopeutukseen. Tällöin kyseessä ovat ratkaisut

viljelijäin kohdalla muun muassa eläkejärjestelmän, lomajärjestelmän ja investointien osalta. Sopeutus tässä yhteydessä ei ole samaa kuin rakennemuutos. Se pitää sisällään paljon muutakin ja huolen myös koko elintarvikeketjusta. Jokainen päätös perustuotannossa heijastuu koko ketjuun ja myös koko maaseutuun, myös metsätalouteen.

Arvoisa puhemies! Tämä vuosi on monessa mielessä maataloudessa välivuosi. Se näkyy siinä, että maatilojen rahavirrat pysyvät vielä lähes ennallaan, investoinnit ovat jäissä ja sukupolvenvaihdokset täysin pysähdyksissä. Tämän siirtymävaiheen myötä syntyy ehkä liiankin optimistinen kuva muun muassa EU:n vaikutuksista. Todellisuus paljastuu budjettivuonna 96.

Tällöin koetellaan maatilojen kestokykyä, ja ongelmaksi muodostuvat nimenomaisesti sellaiset tilat, jotka nykykäsityksen mukaan ovat ns. EU-kelpoisia. Nämä tilat ovat kylläkin suuria ja tehokkaita, mutta myös kaikkein velkaantuneimpia. Niiden kestokyky tässä rakennemuutoksessa on kaikkein heikoin, ja se johtuu nimenomaan heikosta taloudellisesta kannattavuudesta. Toisaalta tämä vuosi tuottaa, nimenomaan vuosi 95, näille tiloille verovelkaa, joka on maksettava ensi vuonna, kun mahdollisuutta jaksottamiseen näiden tulojen osalta ei ole olemassa. Lisäksi hyvin moni tila kokee arvonlisäveroylläytyksen ensi vuonna. Huomautan vielä, että kaikki nämä asiat kohdistuvat nimenomaan niihin aktiivitiloihin, joiden nyt kuvitellaan selviävän parhaiten.

Mikäli Tanskan tyyppinen kehitys toteutuu myös meillä, emme me voi väistää vastuutamme. Käsittelyssä oleva budjetti poistaa sen aktiivirahan, joka nyt ennakoivasti tarvittaisiin tulevaisuuden turvaamiseksi. Kyseessä ei välttämättä ole suuret summat, vaan ne vastannevat juuri sitä eroa, jonka hallitus nyt säästää EU-tukipaketin murtamisella.

Kaiken edellä sanotun totean siitäkin syystä, että vilpittömästi todella toivon, että näin ei kävisi. Se tuskin on kenenkään etu. Toisaalta sanon sen myös siksi, että yhä edelleen kuvitellaan, että maatalouden rakennemuutos voidaan toteuttaa nopeasti. Sotien jälkeinen maataloutemme rakennemuutos on maailman nopein, mutta yhä edelleen kesken. Yhteiskuntamme vastuu asiassa jatkuu. Nopeuttamalla keinotekoisesti tätä prosessia aiheutetaan yhteiskunnalle vain ja todennäköisesti vain lisäkustannuksia.

Arvoisa puhemies! Olen laskeskellut pohjautuen hallitusohjelmaan, tämän vuoden lisäbudjetteihin, annettuun budjettiesitykseen ja hallituksen ennakoiviin päätöksiin, että maa- ja metsätalouden pääluokan säästöt ovat vuosina 1995—99 noin 3 000 miljoonaa markkaa. Tämän lisäksi tapahtuu tietysti EU-järjestelmän mukainen sopeutuminen, jonka nettoarvo itse asiassa mitataan neuvotteluissa ns. vakavista vaikeuksista. Kyseessä on maatalouspääluokan kohdalla vertailukelpoisena säästönä noin 30 prosentin säästöt suhteessa vuoden 95 budjettiin.

Tämän asian iloinen puoli, jos sellaisia on, on, että maatalouden budjettisidonnaisuus vähenee oleellisesti. Se merkitsee kuitenkin myös sitä, että elinkeinon kilpailukyvyn pitää olla todella kova, jotta se pärjää eurooppalaisessa kilpailussa. Se edellyttää myös sitä, että meidän elintarviketeollisuutemme on huippuunsa rakennetussa, kehitetyssä kilpailukunnossa.

Edellä mainitun kilpailukyvyn lisäksi pidän ehdottomana edellytyksenä sitä, että maan hallitus sitoutuu turvaamaan suomalaisen elintarviketalouden edut EU-päätöksenteossa. Keskeiseksi kysymykseksi nousee nimenomaan vakavien vaikeuksien tuen hoitaminen neuvotteluin ja EU-tukien rahaliikenteeseen liittyvien ongelmien tasoittaminen. Työllisyyden kannalta myös oman elintarviketaloutemme suosituimmuudesta huolehtiminen on keskeinen, tärkeä painopiste.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies S-L. Anttila.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o m ä k i : Puhemies! Toivon, että myöhemmin keskustelun kuluessa tulee mahdollisuus puuttua ed. Vuorensolan eräisiin esille nostamiin asioihin, ennen kaikkea yritysten työllistämismahdollisuuksiin. Tässä yhteydessä haluan kuitenkin pysyttäytyä pelkästään energiapolitiikassa ja pyydän arvoisalta puhemieheltä suopeutta, jos hiukan ylitän toivotun ajan, suopeutta senkin vuoksi, että asia, energiapolitiikka, minun katsantokannassani liittyy suuriin kansakunnan tulevaisuuskysymyksiin, voisi sanoa, kohtalonkysymyksiin. Asiahan on esillä vielä kyselytunnilla tänään, mutta senkin vuoksi näen, että on hyvä edustajienkin kannalta, että on tietty peruspuheenvuoro, jonka kaltaista ei ole mahdollista kyselytunnilla esittää.

Hallituksen energiapoliittisia linjauksia täsmennetään parhaillaan ministerityöryhmässä.

Tarkoituksena on saada energiapolitiikka mahdollisimman hyvin tukemaan hallitusohjelmassa määriteltyjä tavoitteita: työllisyyttä, toimeentuloa ja ympäristönsuojelua. Vaikka en halua lähteä ennakoimaan hallituksen käynnistämän työn tuloksia, otan kuitenkin esille muutaman peruskysymyksen, joihin työssä haetaan vastauksia.

Energia on keskeinen tuotantopanos sekä teollisuudessa että muussa talouselämässä. Energian riittävä tarjonta ja kohtuuhintaisuus ovat osaltaan mahdollistaneet ja tukeneet taloudellista kehitystä ja sen turvin luotuja hyvinvointipalveluja. Energian kulutuksen kasvu on pitkällä aikavälillä myös myötäillyt talouskasvua.

Seuraavassa käsittelen lyhyesti tulevaisuuden näkymiä useimmin mainittujen sähkönhankintavaihtoehtojen suhteen.

Ensiksi tuontisähkö. Onko siitä ratkaisuksi? Pohjoismaisia sähkömarkkinoita ollaan tunnetusti parhaillaan avaamassa. Norjan ja Ruotsin yhteisen, norjalaisen sähköpörssin pohjalta rakennettavan sähköpörssin on suunniteltu aloittavan toimintansa ensi vuoden alussa. Suomen liittyminen uudistuneessa muodossa käynnistyvään pohjoismaiseen sähkökauppaan vaatii eräitä järjestelyjä muun muassa sähkönsiirtoverkon hallinnassa. Suomi pyrkii täysivaltaisena osapuolena pohjoismaisille markkinoille heti näiden vielä neuvoteltavina olevien järjestelyjen toteutumisen jälkeen, mahdollisesti vuoden 97 alussa.

Pohjoismaisella tasolla käytävä sähkökauppa antaa sähkön ostajille ja myyjille entistä useampia vaihtoehtoja sekä myydä että ostaa sähköä. Siten pohjoismaisen sähköpörssin odotetaan parantavan sähkömarkkinoiden toimivuutta kaikissa Pohjoismaissa. Oikein toimiessaan pohjoismaiset lyhytaikaisten sopimusten markkinat myötävaikuttavat ympäristöpäästöjen vähenemiseen, tehostavat sähkön tuotantoa, laskevat sähkön hintaa niin kauan kuin edullista kapasiteettia on vapaana, ja mahdollisessa ylikysyntätilanteessa ohjaavat sähkön kaikkein tärkeimpiin kohteisiin. Tätä kaikkea voimme varmasti tervehtiä täydellä tyydytyksellä.

Monista myönteisistä ominaisuuksistaan huolimatta pohjoismaiset sähkömarkkinat eivät kuitenkaan ole ongelmaton vaihtoehto oman kapasiteetin rakentamisen kannalta. Sähkömarkkinoiden ulkomaankaupan vapauttaminen tarkoittaa naapurimaissamme toistaiseksi vain lyhytaikaisiin sopimuksiin perustuvan spot-kaupan vapauttamista ja myös sen siirtämistä sähköpörssille. Lyhytaikaiseen kauppaan tulevan sähkön määrä ja hinta ovat riippuvaisia lähinnä siitä, paljonko sataa ja paljonko säännöstelyaltaissa on vettä, ja merkittävästi vähemmän esimerkiksi Suomen sähkön tarpeesta. Lyhytaikaisin sopimuksin käytävän kaupan kääntöpuoli — ja se on tärkeätä — onkin, että pitkäaikaisten sopimusten turvaamaa tuontia ei ole mahdollista lisätä kovinkaan merkittävästi eikä varmastikaan nykyiseen hintatasoon.

Kun maamme sähköyhtiöt ovat pitkään kyenneet tuottamaan ja myymään luonnonolosuhteet ja etäisyydet huomioon ottaen Euroopan edullisinta sähköä, ei tunnu perustellulta, että päättäisimme yhtäkkiä luovuttaa sähkömarkkinat tieten tahtoen naapurimaiden yhtiöille, vieläpä tulevaisuudessa enenevässä määrin lyhytaikaisten sopimusten pohjalta.

Ajatus yksinomaan tuontiin turvautumisesta sähkön lisätarpeen hankinnassa edustaakin nykytilanteessa peräti harvinaista jalomielisyyden lajia, jos niin voi sanoa, siis sellaista, että antakaamme muille tasoitusta, älkäämme luoko työpaikkoja alalla, jonka osaamme ja jolla voidaan maksaa vieläpä kohtuullisia palkkoja, luopukaamme siitä naapureiden hyväksi. Ei kuulosta hyvältä, vai mitä?

Sitten sähkön säästömahdollisuuksista. Sähkön kulutuksen kasvu viime vuosina lamasta ja säästöä edistävistä toimenpiteistä huolimatta osoittaa, että merkittävät tulokset sähkön säästöpolitiikassa vaatisivat paljon voimakkaampia toimenpiteitä kuin tähän mennessä on sovellettu. Hallituksen toimeksiannosta selvitetään parhaillaan, millaisiin säästökeinoihin on mahdollisuuksia ja valmiuksia ilman, että työllisyyskehitys tai tuotantomme kansainvälinen kilpailukyky vaarantuisivat. Työn tulokset otetaan hallituksessa perusteelliseen tarkasteluun tarkoituksena hyväksyä uusi energiansäästöohjelma.

Saamani ennakkotiedot viittaavat siihen, että kovin merkittäviin tuloksiin ei sähkön säästämisessä ole mahdollista päästä, ellei sitten käytetä talouselämän toimintaan suoraan vaikuttavia ja sitä kautta jokaisen kansalaisen elämään heijastuvia jyrkkiä, pakottamisluonteisia keinoja. On arvioitavissa, että tällaiset toimenpiteet veisivät maan suhteellisen nopeasti omaehtoisesti luotuun taantumaan, joka sisällöltään tuskin isommin poikkeaa kansainvälisten suhdanteiden aiheuttamista taantumista.

Sitten lisäkapasiteetin tarpeesta sähkön tuotannossa, josta on kiistelty pitkin matkaa kuluneina vuosina ja kuukausina. Voimme luottaa olemassa olevan ja rakenteilla olevan sähköntuotantokapasiteetin vielä parin kolmen lähivuoden

ajan riittävän hyvin kattamaan sähkön lisätarpeen, jollei täysin odottamattomia yllätyksiä tapahdu. Toisaalta, vaikka säästötoimenpiteiden voidaankin jonkin verran katsoa hidastavan sähkön kysynnän kasvua, ei ole realistista odottaa, että se kyettäisiin pysäyttämään vahingoittamatta talous- ja työllisyyskehitystä. Vuoden 2000 tilanteessa toistaiseksi avoimena eli sopimuksettomassa tilassa on noin 2 000 megawattia Suomen tarvitsemasta sähkötehosta ja laskelmien mukaan olettaen, että talous kasvaa, vuonna 2005 noin 5 000 megawattia. Osa tästä tehosta voitaneen kattaa tuontia jatkamalla. Sekin on kuitenkin johonkin mittaan toiveajattelua.

Tuonnin edullisuus riippuu siitä, missä määrin ja millä hinnalla Suomessa on käytettävissä kotimaisia vaihtoehtoja. Jos omia vaihtoehtoja ei ole, myyjät osaavat ja haluavat asettaa hinnan haluamallaan tavalla ja mieleisekseen. Toisin kuin joskus julkisesta keskustelusta luullaan, hallitus tai eduskunta eivät voimalaitoksia rakenna eivätkä myöskään tee rakentamispäätöksiä. Silti salissa työskentelevillä kansanedustajilla samoin kuin hallituksen jäsenillä on energiakysymyksissä suuri vastuu. Juuri meidän tulee luoda energiapäätöksille niin vakaat ja selkeät puitteet, että sähköalalla toimivat yritykset luottavat päätöksiimme ja ovat valmiita tekemään kansantaloudellemme tärkeät uusinvestoinnit.

Jollei sähköntuotantoinvestointeja tehdä eikä teollisuudessa siten ole tietoa sähkön tarpeen turvaamisesta kilpailukykyiseen hintaan, ei myöskään sähköä käyttävä teollisuus uskalla investoida. Lasku maksetaan menetettyinä työtilaisuuksina ja lisäongelmina sosiaaliturvan ja muiden yhteiskunnallisten palvelujen rahoituksessa.

Voidaksemme tehdä oikeita päätöksiä sähkön tuotannon toimintapuitteiden kehittämisestä meillä on oltava selkeä kuva toimintaympäristöstä ja teknistaloudellisista mahdollisuuksista lisätä sähkön tuotantoa samoin kuin tuotannon ympäristövaikutuksista. Siksi on syytä käsitellä jonkin verran sähkön tuotannon päävaihtoehtoja tältä kannalta.

Viime vuosina kotimaisten polttoaineiden käyttö on edistynyt ripeästi ja myötävaikuttanut siihen, että aiemmin aleneva suuntaus energiaomavaraisuudessa on vakiinnutettu nykyiselle noin 30 prosentin tasolle. Turve on saanut vankan jalansijan energiamarkkinoilla, joista sillä on nykyisin noin 5 prosentin osuus. Puuta käytetään energiaksi meillä suhteellisesti eniten teollisuusmaissa, noin 13 prosenttia koko energiasta. Kotimaisten polttoaineiden polttotekniikan edistämiseksi tehty työ on kantamassa hedelmää sikäli, että energiateknologia on nopeimmin kasvavia vientialoja. Voidaan katsoa, että valtio on parin vuosikymmenen määrätietoisella politiikalla luonut edellytykset kotimaisten polttoaineiden tulevaisuudelle taloudellisesti kestävällä pohjalla.

Valtion rooli voi jatkossa siirtyä lähinnä alan tutkimuksen ja teknologian kehitystukeen. Potentiaalia lisätä sähkötuotantoa kotimaisten polttoaineiden varassa siten, että kannattavuus ei ainakaan kokonaan ole tukien varassa, eli yhdistetyssä sähkön ja lämmön tuotannossa, teollisuudessa ja lämpökeskuksissa on enää jäljellä vain noin 200 megawattia. Tämä kattaa muutaman prosentin, parhaassa tapauksessa kymmenisen prosenttia arvioidusta sähkön lisätarpeesta. Suomi on tältä osin varsin pitkälle jo rakennettu, eikä tätä tosiasiaa tukiaisten avokätiselläkään jakamisella valitettavasti voi muuksi muuttaa.

Sähkömarkkinoiden uudistukset, uudet puitteet myös pienvoimalan verkkoon liittämiselle ja sähkökaupan vapautuminen antavat joka tapauksessa uusia mahdollisuuksia aloitteellisuudelle uusien pienvoimaloiden, miksei myös tuulivoimaloiden perustamiseksi. Tällä perusteella voidaan katsoa, että 100 megawatin tehotavoite vuonna 2005 on saavutettavissa, mikäli asiasta kiinnostuneet tahot eri puolilla Suomea todella tähän edelleenkin energiapoliittisin keinoin tuettuina pyrkivät. Mutta kyse on siis vain noin 100 megawatista.

Sitten maakaasusta. Eduskunnan ydinvoimapäätöksen aikoihin Norjan kaasu oli voimakkaasti esillä ydinvoiman vaihtoehtona tässä salissa. Nyttemmin on yhä useammalle selvinnyt, että Norjan kaasusta ei nykyisin ehdoin valitettavasti synny Suomeen kilpailukykyistä perusvoimaa. Valtionkaan puolella ei ole ylenmääräistä halukkuutta sellaiseen velkataakan lisäämiseen, jonka sen kilpailukykyiseksi saattaminen vaatisi. Tiedossa olevan maakaasukysynnän tulisi nousta sekä Ruotsissa että Suomessa selvästi, jotta kaasuputken rakentaminen Norjasta Suomeen tulisi taloudellisesti mielekkääksi.

Pitkällä tähtäyksellä Suomen onkin syytä panostaa ratkaisuihin, jotka toisivat suurimittakaavaisen maakaasuputkiyhteyden maamme läpi tai läheisyyteen maailman suurimman maakaasutuottajan Venäjän ja Länsi-Euroopan välillä. Näin siis pitkällä aikavälillä. Tällaisen ratkaisun toteutumiseen kulunee 15—20 vuotta. Kyse on siis aika monista tulevaisuuden näkymistä mutta kaukaisista sellaisista. Asian pitämi-

nen esillä erityisesti Euroopan unionissa ja Venäjän kanssa harjoitettavassa kanssakäymisessä kuuluu kuitenkin hallituksen tehtäviin.

Pelkkä päätös uuden yhteyden rakentamisesta Venäjältä Keski-Eurooppaan Suomen kautta tai maatamme sivuten lisäisi luottamusta maakaasuun ja antaisi mahdollisuuksia lisätä ja aikaistaa maakaasun käyttöön perustuvia voimalaitosinvestointeja. Maakaasua voidaan siten edelleen pitää varteenotettavana pitkän ajan mahdollisuutena suomalaisessa energiapolitiikassa. Mahdollisuuden realisoituminen edellyttää kuitenkin laajamittaista yhteistyötä EU-maiden kesken.

Yhteenvetona totean, että suotuisan talous- ja työllisyyskehityksen edellyttämästä vuosituhannen alun sähkön lisätarpeesta olemme saamassa nykytiedon mukaan korkeintaan puolet, ehkä alle kolmanneksen viime eduskunnan ja hallituksen asettamien sähkön tuotannon reunaehtojen ja muiden päätösten pohjalta. Lisäpotentiaalia tuotannolle hieman pidemmällä tähtäyksellä antaisi uusi maakaasuputkiyhteys Venäjältä Keski-Eurooppaan, mutta se ei nykytiedon mukaan toteudu juuri ennen ensi vuosituhannen toista vuosikymmentä.

Kun hallituksen tarkoituksena on pitää sähköjärjestelmä edelleenkin Suomen vahvuutena kansainvälisessä kilpailussa, on mahdollisuuksia lisäkapasiteetin rakentamiselle erityisesti vuosituhannen vaihdetta silmällä pitäen haettava jäljelle jäävien vaihtoehtojen joukosta. Teknistaloudellisesti Suomen oloissa näitä vaihtoehtoja ovat vesivoiman lisärakentaminen, hiilivoima ja ydinvoima.

Edellisen eduskunnan enemmistö katsoi oikeaksi toimia niin, että ydinvoimaloiden rakentamista sen toiminnan seurauksena ei ole tällä hetkellä vireillä lukuun ottamatta selvityksiä nykyisten laitosten tehon lisäyksistä, jotka voisivat olla yhteensä noin 300—350 megawattia.

Vesivoimasta ei ole tilanteen helpottajaksi. Olemmehan varsin hyvin perustein sulkeneet merkittävät rakentamattomat uomat koskiensuojelulailla. Vuotoksesta on, mikäli se rakennetaan, saatavissa jonkin verran lisätehoa käytettäväksi nimenomaan kulutushuippuihin ja sekin voima varsin pitkällä aikavälillä, ehkä 300 megawatin luokkaa sekin.

Ydinvoima voisi olla, mikäli sen lisärakentaminen mahdollistuisi, kilpailukykyinen vaihtoehto sen varalta, että Venäjän kaasun käytön voimakkaalle lisäämiselle ei synny Suomessa edellytyksiä. Vaikka Euroopassa toimiikin useita kaasun myyjiä, on otettava huomioon, että monet kaasukaupan jäykkyystekijät saattavat kaasuriippuvuuden kasvaessa nostaa sen hinnan tämän päivän hintatasoa korkeammaksi, jollei sitä sopimusteknisesti tai vaihtoehtoisten energiatuotantotapojen avulla kyetä estämään.

Tunnetuista syistä hallitus ei aio toimia aloitteen tekijänä ydinvoiman lisärakentamista koskevassa kysymyksessä. Lienee ymmärrettävää ja hyväksyttävää, että hallituksen on tässä kysymyksessä jätettävä mahdolliset aktiviteetit parlamentaarisen järjestelmän toisen osapuolen viisauden varaan.

Suomessa on jo hyvän tovin pidetty hiilivoiman lisäämistä väistämättömänä päävaihtoehtona viime eduskunnan hylkäämälle ydinvoimalle johtuen siitä, että riittävän, hinnaltaan edullisen kaasun saanti on enemmän kuin epävarmaa. Edellinen hallitus ryhtyi kuitenkin soveltamaan voin sanoa omaperäisellä rohkeudella sinänsä edistyksellistä ympäristöperusteista energiaverotusta. Näin se sai aikaan jo rakennettujen hiilivoimalaitosten toiminnan supistumisen.

Myöskään ympäristöpolitiikan kannalta vero ei kaikissa tilanteissa vaikuta myönteisesti. Kun pohjoismaisilla energiamarkkinoilla kysyntä laskee vuodenajan tai muun sähkön käyttöön vaikuttavan tekijän muutosten mukana tasolle, jolla kaikkea hiilivoimaa ei tarvita, verkosta kytketään ensimmäisinä ulos suomalaiset hiilivoimalat pelkästään verotuksen vuoksi, vaikka niiden päästöt olisivat vähäisemmät kuin muualla käymään jätetyissä laitoksissa.

Ympäristöpäästöjen osalta voi sanoa, että rikkidioksidin edelleen vähentäminen näyttäisi onnistuvan. Typen oksidien osalta kehitys on kiinni enemmänkin liikenteestä kuin voimalaitosvalinnoista. Sen sijaan on jo tässä vaiheessa selvää, että Suomen mahdollisuudet pysyä muiden teollisuusmaiden tahdissa hiilidioksidipäästöjen suhteen ovat ongelmalliset. Jopa päästöjen kasvun pysäyttäminen muodostuu nykynäkymin vaikeaksi. Siten sähkön tuotannon investointien ohjaaminen hiilivoimaloista muihin vaihtoehtoihin olisi periaatteessa perusteltua.

Käytännössä hiilidioksidipäästöjen kehitys riippuu ratkaisevasti siitä, ovatko päästöjä aiheuttamattomat tuotantomuodot nykyisin sallittujen kotimaisiin polttoaineisiin ja tuulivoimaan perustuvien vaihtoehtojen lisäksi teknistaloudellisesti tai poliittisesti mahdollisia. Poliittiselta osin asia on mitä suurimmassa määrin eduskunnan käsissä.

Kun päästöjä aiheuttamattomat sähköntuotantovaihtoehdot ovat edelleen pois suljetut ja

mahdollisuudet sähkön tuonnin lisäämiseen pitkälläkin aikavälillä kohtuullisen varmuuden antavin sopimuksin rajoitetut, Suomen on tehtävä hiilivoimasta tavalla tai toisella realistinen investointivaihtoehto. Meillä ei ole varaa menettelyyn, jossa itse kieltäydymme tuottamasta sähköä hiilivoimalla mutta ostamme sähköä ulkomailta myyjien sopivaksi virittämään hintaan tai siitä riippumatta, millä tavalla se on tuotettu.

Hallitus työskentelee sen hyväksi, että Euroopan unioni ja Pohjoismaat ryhtyisivät soveltamaan rakenteeltaan Suomen verotusta vastaavaa hiilivoimaa rankaisevaa verotusta. Tällä hetkellä näyttää siltä, että aika ei ole vielä kypsä tällaisen ratkaisun saavuttamiseen. Jos kansainvälisellä tasolla ei verojärjestelmää muuteta, on asiasta ennemmin tai myöhemmin tehtävä asianmukaiset johtopäätökset eli sopeuduttava johonkin mittaan muiden tahtiin.

Hallituksen toimeksiannosta on valmisteltu verotuksen rakenteen uusimisvaihtoehdoista selvitys. Verorakenteen uudistus valmisteltaneen vuoden 1996 aikana hiilivoiman verotukseen kohdistuvilta osin tämän selvityksen pohjalta niin, että sillä ei ole merkittävää vaikutusta valtion verotuloihin.

EU-jäsenyys ei muuttanut energiapolitiikkamme tavoitteita, mutta vaikuttaa sitäkin enemmän käytettävissä oleviin keinoihin. Valtion tukien, verojen, normien yms. ohjauskeinojen käytettävyys on muuttunut entistä tarkemmin säännellyksi.

Suomessa on lähiaikoina otettava kantaa siihen, kannatammeko Euroopan unionin toimivallan lisäämistä energiapolitiikassa. Yleisesti ottaen on kyse siitä, loisiko yhteinen energiapolitiikan lujittaminen jotakin lisäarvoa nykytilanteeseen nähden. On selvää, että ympäristönsuojelumääräysten ja sähkön tuotannon verotuksen yhtenäistäminen ja kehittäminen sekä kysymys esimerkiksi maakaasusta ovat kärkisijalla kysymyksissä, joita Suomen puolelta pidetään esillä tässä yhteydessä.

Venäjän energiatalouden kehitys on Suomelle tärkeää sekä energian saatavuuden että ympäristönäkökohtien kannalta. Energiaa koskevan lähialueyhteistyön merkitys voi entisestään kasvaa, jos ilmastomuutoksen torjunnassa onnistutaan sopimaan ns. yhteistoimeenpanosta. Yhteistoimeenpanossa Suomi voisi hoitaa osan hiilidioksidipäästöjen vähentämisvelvoitteestaan esimerkiksi Venäjällä toteutettujen energiansäästötoimenpiteiden avulla. Suomen etujen mukaista on pyrkiä lisäämään lähialueillemme suuntautuvaa yhteistyötä myös Euroopan unionin puitteissa. Ydinturvallisuuteen ja energiatehokkuuteen liittyvät hankkeet ovat etusijalla.

Puhemies! Kuten esittämästäni ilmenee, Suomen sähköntuotantokapasiteetissa on joidenkin vuosien tähtäyksellä ilman lisätoimenpiteitä useamman voimalan aukko. Vaikka uusi sähkömarkkinalaki antaa entistä selkeämmät puitteet esimerkiksi tuulivoimaloiden tai muiden pienvoimaloiden liittämiselle siirtoverkkoon ja turvaa siten niiden toiminnan aikaisempaa paremmin, vaihtoehtoinen energia ei ratkaise Suomen tapaisen energiaintensiivisestä tuotannosta riippuvaisen maan sähköntuotannon ongelmia. Energiapolitiikan kehittäminen on monimutkainen kokonaisuus, jossa on sijaa monenlaisille ratkaisuille, mutta ei suomalaisten usein suosimalle jääräpäiselle puhdasoppisuudelle, jossa energiaongelmat ratkaistaan julistuksin ja periaattein joille sitten ei löydetä rahoja eikä toteuttajia.

Olen edellä keskittynyt pitkälti sähkömarkkinoiden ongelmiin. Syynä on se, että sähkömarkkinat ovat paljon suuremmalta osin kuin muut energiantuotannon lohkot kansallisin toimenpitein ohjattuja. Suomen hallitus ja eduskunta ovat myös aktiivisesti käyttäneet ohjausmahdollisuuttaan. Ne ovat vaikuttaneet markkinoihin ja investointeihin, ja ne kantavat luonnollisesti myös vastuun tilanteesta.

Hallitus päätynee valmisteilla olevassa energiapolitiikan linjauksessaan useita toimenpidelohkoja käsittävään kokonaisuuteen. Meillä ei ole enää varaa toiveajatteluun tai sanalliseen taiteiluun energiapolitiikassa. Sähköntuotannon reunaehdot on saatava sellaisiksi, että tarvittavat investoinnit tavalla tai toisella syntyvät. Samalla tulee energiapoliittiset ja ympäristöpoliittiset tavoitteet yhdistää, niin vaikeata kuin se onkin. Kun kyse on osin toistensa kanssa ristiriidassa olevista tavoitteista, lopullinen yhteensovittamistulos muodostuu väistämättä kompromissiksi, jossa ympäristöpolitiikan, talouspolitiikan ja energiapolitiikan näkökohtia sovitetaan yhteen.

Ed. J o e n p a l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan ed. Vuorensolan puheenvuoron johdosta todeta, että se oli ensimmäinen puheenvuoro, jonka kuulen keskustan suunnasta ja jossa ymmärretään, mistä työmarkkinoilla on kyse. Se oli ensimmäinen puheenvuoro, jossa ei käyty vimmainen kiilto silmissä ammattiyhdistysliikkeen kimppuun, vaan nähtiin se, että kyse on neuvottelujärjestelmästä, jota ollaan kehittämässä.

Kuten ed. Vuorensola totesi, työmarkkinoilla työllistämiskynnys on enemmän mielikuva kuin tosiasia. Nykyiset työehtosopimukset antavat jo riittävän joustavat järjestelmät palkata uutta väkeä ja päästä tarvittaessa väestä eroon, jos vain niitä osataan lukea. Uskon ja myönnän sen, että ainakaan pienet yrittäjät eivät ole ehtineet lukea työehtosopimuksia ja juristiikkaa, jossa tietysti heitä pitäisi neuvoa, mutta todellakin nykyisin säännöin pystytään jo varsin joustavaan järjestelmään.

Tupon yhteydessä sovitun mukaisesti työmarkkinajärjestöt ovat jo käynnistäneet neuvottelut pelisääntöjen edelleen joustavoittamiseksi. Uskon, että kun ne tänne aikanaan lain muodossa tulevat, niin sitenkin päästään hankkeessa eteenpäin.

Mitä tulee EU-tukipakettiin ja sen avaamiseen, niin se on minunkin mielestäni suuri virhe. Suomalainen maatalousväestö luotti hetken aikaa eduskuntaan. Kysyn tässä yhteydessä, oliko se keskustapuolueelta viime kerralla oikein, että silloinen oppositio SDP suljettiin tukipakettineuvottelujen ulkopuolelle ja päätös runnattiin täällä hyvin erikoisella tavalla läpi. Ehkä sitoutuneisuus olisi ollut suurempaa, jos oppositio olisi ollut silloin neuvottelemassa pakettia.

Ministeri Kalliomäen puheenvuorosta lyhyesti, että ei muuta kuin ydinvoiman kannattajat paperit liikkeelle. Tässä talosta löytyy varmaan tällä hetkellä enemmistö uuteen ydinvoimalaan.

Toisekseen: Vuotoksen altaaseen vettä. Siellä on paljon kapasiteettia, joka saadaan tällä tavalla käyttöön.

Ed. A l a - N i s s i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Vuorensolan puheenvuoron johdosta työllistämiskynnykseen liittyen. Toivon, että ministeri Kalliomäki, joka täällä nyt on paikalla ja edustaa yrityssektoria, ottaisi myös tähän asiaan kantaa. Ydinvoimakannan tunnuitte työntävän eduskunnan ponsien varaan, mutta ottakaa tähän työllistämiskysymykseen kantaa.

Nimittäin ongelmahan on paljolti siinä, että meillä työllistämispäätökset tehdään yrityksissä ja työpaikoilla ja työllistämispäätökset kunkin työntekijän tasolla. Nyt meillä on erittäin korkea verokin ja erittäin korkea työllistämiskynnys. Sen takia työllisyys ei parane. Professori Kanniainen kärjisti sen näin, että Suomi on valinnut suurtyöttömyyden, koska me emme puutu tähän työllistämiskynnykseen. Jotta me voisimme siihen puuttua, olisin ed. Vuorensolalle todennut sen, että meidän on kyllä mentävä uudistamaan meidän järjestelmiämme sosiaaliturvan alueella. Se on palkansaajan etu pitkän päälle myöskin työlainsäädännön alueella. Toivon, että ministeri Kalliomäki ottaa tähän kantaan.

Ellemme puutu tähän työllistämiskynnykseen, valitsemme itse suurtyöttömyyden ja sen jatkumisen Suomessa, koska talouskehitys ei yksin missään tapauksessa tule riittämään, minkä näemme ajankohtaisista työttömyysluvuistakin.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin haluan esittää ministeri Kalliomäelle lämpimän kiitoksen hyvin valmistellusta ja hyvin seikkaperäisestä puheenvuorosta, joka antoi edustajille, jotka halusivat seurata sitä, myöskin perusteellista tietoa tämänhetkisestä tilanteesta. Ensinnäkin valitan sitä, että edellinen eduskunta teki kohtalokkaan päätöksen siitä, että suljettiin ydinvoima pois vaihtoehdoista. Itse asiassa siinä ei pelkkä eduskunta vaan edellinen hallitus myös oli hyvin suurelta osin syypää. Me tiedämme, että pääministeri, jolle ehdotettiin teollisuuden taholta ensimmäisenä ja tärkeimpänä vaihtoehtona ydinvoimaa, itse äänesti sitä vastaan, kauppa- ja teollisuusministeri Kääriäinen venkoili pitkän aikaa, ennen kuin hän sitten ilmeisesti jonkinlaisissa omantunnontuskissa tuli sille kannalle, että ydinvoima voidaan hyväksyä.

Minä pidän erittäin valitettavana, että on jouduttu pattitilanteeseen, jossa itse asiassa edellinen eduskunta tosiaan sulki ydinvoiman pois. Mutta olen sitä mieltä, että meidän pitää pitää kaikki päävaihtoehdot esillä, eli kivihiili ja ydinvoima, ja henkilökohtaisesti olen esimerkiksi viime viikolla kannanotossani tyrmännyt hiilivoiman perustuen siihen, että, niin kuin Imatran Voiman pääjohtaja Kalevi Numminen Helsingin Sanomien haastattelussa sunnuntaina totesi, kivihiilivoima on kalleinta sähköä. Hän ei todennut sitä, että se on ympäristölle kaikkein haitallisin, mutta minä totean sen. Kaikista näistä vaihtoehdoista hiilivoima on kaikkein huonoin. Minä toivon, että hallitus ei päädy sen laatuiseen ratkaisuun, jota ministeri Kalliomäki kuvaili, vaan että hallitus pyrkisi nyt vielä kerran keskuudessaan kartoittamaan omat ydinvoimakannanottonsa ja sen jälkeen tuomaan vaikka eduskunnalle tiedonannon muodossa hallituksen esitys siitä, miten tästä päästään eteenpäin.

Rouva puhemies! Vielä kerran ihmettelen, onko koko hallitus on valmis hyväksymään kivihiilivoiman lisäämisen. Erityisesti tiedustelisin, onko ministeri Haavisto sillä kannalla, että hiili-

voimaa voidaan lisätä ja näin lisätä myös hiilidioksidipäästöjä ja vähentää meidän mahdollisuuksiamme noudattaa Rion sopimusta? (Ed. Kanerva: Ed. Elo on täysin oikeassa!)

Ed. Kääriäinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäen pohdiskelevan puheenvuoron viesti ja sanoma oli minun mielestäni kyllä hyvin karu ja hyvin synkkä se loppuhuipentuma, mihin hän loppujen lopuksi päätyi. Hallitushan on tehnyt tosiasiassa jo ainakin kaksi energiapoliittista valintaa. Muitakin varmaan tulee, mutta ainakin kaksi valintaa on tehty, joista toinen minusta on pelottava näkymä.

Se on siis se, että maahan tulisi lisää hiilivoimaa. Kaikki nykyiset hiilivoimalat pantaisiin täyteen käyntiin, jokainen käyntiin täysillä tehoilla ja lisää näitä voimaloita rakennettaisiin jonnekin etelärannikolle taikka Poriin tai jonnekin vastaavaan paikkaan. Tätähän tarkoittaa se, että te olette muuttamassa energiapolitiikan verotusta, rukkaamassa sitä hiiltä suosivaan suuntaan ja samalla kotimaisia polttoaineita hylkivään suuntaan. Se on hirmu kova valinta ympäristöratkaisuja ajatellen ja myös paljon puhuttua Rion sopimusta ajatellen.

Toinen valinta on budjetin leikkausten perusteella se, ministeri Kalliomäki, että te olette lyömässä kotimaisia polttoaineita maihin. Investointitukien leikkaaminen on roima edelliseen hallitukseen verrattuna, ja myös Tekesin määrärahojen supistaminen näiltä osin kyllä polkee kotimaista polttoainetta alaspäin. Nämä ovat selviä valintoja.

Minä kysyn, ministeri Kalliomäki, miten tällaisia linjamuutoksia te oikein perustelette?

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki totesi, että meillä on aivan lähitulevaisuudessa olemassa usean sähkövoimalaitoksen aukko tarpeen suhteen. Minä en muista, millä tavalla ja minkälaisen kannan silloinen kansanedustaja Kalliomäki viime eduskunnan aikana otti, mutta voittopuolisestihan täällä perusteltiin juuri sillä muun muassa sitä, että ydinvoimaa ei tarvita, ettei meillä ole mitään tarvetta vuosikymmeniin lisäenergiaan, ei minkäänlaista. (Ed. Elo: Kuka sellaista väitti?) — Täällähän puhuttiin ja perusteltiin nimenomaan juuri sitä, että meillä ei ole mitään tarvetta uuden energian luomiseksi tähän maahan myöskään ydinvoimalla, koska sellaiseen ei ole mitään tarvetta. (Ed. Kekkonen: Onko nimiä?) Sehän oli keskeinen asia juuri täällä eduskunnassa, millä perusteltiin, että ei ole tarvetta, se on utopiaa. (Hälinää) — Näin on!

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kehotan kuuntelemaan ed. Aittoniemeä. Hänellä on nyt vastauspuheenvuoro.

Puhuja: Ei tätä nyt kannata tietysti kuunnella, mutta hyvä kun herättää tällaisia toiveita. Lähden juuri siitä, kuinka tämä eduskunta, minä mukaan luettuna, on typerä, siis siinä mielessä, ettei se pysty yhtään laskemaan sitä, minkälaisia tarpeita meillä tulevaisuudessa on. Siihen ei tarvita kuin pikkulapsen kynä ja paperia, kun tiesi, että energian tarve tulee olemaan huutava tulevaisuudessa ja tärkeä juuri meidän teollisuudellemme jne.

Se ajatus ministeri Kalliomäeltä, että hiilivoimaloilla tuotetaan sähköä, on itsemurha. Katsotaan, jos nyt pitävät kaikenlaiset repeämät tuolla Euroopan kohdalla paikkansa, niin minä katson, että hiilivoiman lisääminen on itsemurha ihmisille. Siis vain ydinvoima on mahdollista, ministeri Kalliomäki, ja hallituksella on velvollisuus tuoda tavalla tai toisella asia tänne esiin. Ainahan se antaa muutakin ohjeita meille eduskuntaan. Tuokaa nyt jokin virike tänne niin katsotaan ja äänestetään uudelleen, kun ed. Vanhanenkin on muuttunut ydinvoiman kannattajaksi meiltä.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minusta ministeri Kalliomäen puheenvuoro oli erinomainen kuvaus siitä, missä me energiapolitiikassa tällä hetkellä menemme. Jos sen nyt kärjistäisi ja kiteyttäisi, niin me olemme kyllä lähellä umpikujaa, jos jotakin todellista ei tehdä. Suomessa on sikäli kiitollinen asema nyt ja on ollut, en tiedä onko se tarkan suunnittelun tulosta vai vahinkoa, että meillä on monta energian lähdettä. Se on kansallinen rikkaus monella tapaa. Myöskin turvatakuu energian saannin osalta.

Mutta nyt minä pelkään kovasti kun kuuntelen tätä keskustelua, että me alamme kulkea keskustelua nurinpäin sillä tavoin, että yksi energiamuoto kerrallaan blokataan ulos, jonka jälkeen jäljelle ei jää mitään. Jäljelle jää sitten se aivan omalaatuinen taivastelu, mitä ed. Aittoniemen kanssa viime kaudella kuuntelimme täällä, tuulivoimasta ja meren aalloista ja kaikesta semmoisesta. Kun tiedämme varsin hyvin, että niillä ei ratkaista sitä ongelmaa, joka meillä on edessämme tämän eduskuntakauden aikana. Meillä on

sen kaltainen energiavaje, joka aiheuttaa sen että ne työllistämistavoitteet, ne taloudellisen kasvun tavoitteet joita täällä hallituksella ja ymmärtääkseni tämän talon enemmistölläkin on, ne eivät voi toteutua sen takia, että energiasta tulee todellinen pula.

Kun ministeri sanoi vähän hämärästi, että tässä täytyy toisen osapuolen viisauden varaan jättää asioita niin ymmärsinkö oikein, että hän tarkoitti toisella osapuolella eduskuntaa ja voisiko siitä jatkaa, että ministerin ajatuksenkulku meni niin, että eduskunnasta syntyisi aloite energiaratkaisuksi, jonka sitten hallitus ja myöskin eduskunta käsittelisi? (Ed. Kääriäinen: Ei voi niin olla!)

Ed. T a r k k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäen äskeinen puheenvuoro oli erittäin merkittävä. Se oli systemaattinen, analyyttinen ja selkeä. Haluan esittää hänelle onnittelut siitä.

Mutta sitä piirrettä tässä puheessa ihmettelin, että tultuaan tämän ajatuspolun loppupisteessä siihen tulokseen, että myös ydinvoiman käyttömahdollisuus täytyy huolellisesti ja perusteellisesti selvittää, niin sen jälkeen hän ilmoittaa hallituksen astuvan tässä kohtaa syrjään. Se minusta ei ole perusteltua. Silloin kun nähdään, että ongelma on, siihen täytyy käydä käsiksi. Totta kai on myös mahdollista että tämä prosessi käynnistetään eduskunnassa, mutta siihen menee taas vähän ylimääräistä aikaa ja säpinää ja sähinää. Olisi paljon selväpiirteisempää, kun hallitus on tämän ongelman analysoinut ja todennut, että se ryhtyy myös sitä ratkaisemaan.

Ed. P u h j o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin tiedustellut kahta asiaa. Ministeri Kalliomäki mainitsi uuden mahdollisen kaasuputken. Olisin kysynyt, kuinka paljon hallitus panee painoa sille, että erilaisilla kaasutusjärjestelmillä voidaan hiili- ja öljyvoimaloiden päästöjä melkoisesti vähentää?

Toinen asia mikä kiinnostaa, on ydinvoiman kalleus. Sitä puhutaan kovasti, että se on halpaa. Näin maallikkona tuntuu, että se on ylivoimaisesti kalleinta energiaa. Viittaan vain siihen, että jälkihoito kenties kestää tuhansia vuosia, ja oletan, että sitä hommaa ei tehdä talkoilla.

Nyt kun energian hinta on näin halpaa, sitten kun ydinvoimala on loppuun ajettu, sen tulot loppuvat, alta aikayksikön yhtiö on konkurssissa ja tällöin nämä kustannukset tulevat yhteiskunnan kontolle. Jotenkin tuntuu, että tässä vastuuttomasti pidetään hintaa liian alhaisena. Kysyisinkin, onko arvioitu mitä kustannuksia todellisuudessa ydinvoimasta aiheutuu ja onko tämä nykyinen ydinvoimalalla tuotettu energia valheellisen halpaa?

Ed. T i u s a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edellisen eduskunnan harvoja hyviä päätöksiä oli sen energiapäätös, joka lähti siitä, että Suomeen ei pidä rakentaa uutta ydinvoimalaa. Ydinvoimala ideana on vanhentunut. Se on sellainen hanke, jota yksikään kehittynyt valtio ei (Ed. Bryggare: Ranska?) tällä hetkellä aivoissaan jatka, siis uusien voimaloiden rakentamissuunnitelmia. Ja mitä tulee Ranskaan, niin tuolla Tyynellä valtamerellähän lähinnä nähtiin se, mihin heidän ideologiansa pohjautuu (Ed. Kanerva: Se ei ollut ydinvoimaoperaatio!) — Se oli myös ydinvoimaa, joka siellä räjähti, vaikka se nyt olikin sotatarkoituksiin ajateltu (Ed. Kanerva: Sillä ei ole mitään tekemistä energiantuotannon kanssa!)

Arvoisa puhemies! Suomella ei ole sellaista energiapulaa, joka aiheuttaisi tuollaisen ydinvoimahysterian. Se, että täällä aletaan yhtäkkiä huutelemaan pitkin salia, että lisää ydinvoiman rakentamista osoittaa erittäin huonoa arviointikykyä. Ne puheenvuorot, jotka liittyvät tuulivoimaan tai muihin näihin uusiutuviin energialähteisiin, ne pitäisi ottaa vakavasti ja niiden kehittämisessä ja sen suuntaisessa panostuksessa pitäisi Suomen olla mukana, myöskin eri kaasuratkaisujen, maakaasun tai nesteytetyn maakaasuratkaisun, selvittämisessä. Ja realiteetti on se, että meitä eivät uhkaa, ja tässä viittaan asiantuntijalausuntoihin niin kuin myös ministeri Kalliomäki ehkä omalta puoleltaan, minkään kokoisten voimaloiden mustat aukot juuri tällä hetkellä eikä myöskään lähitulevaisuudessa vuoteen 2010.

Ed. K a n e r v a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sattuneesta syystä tietysti seuraan suurella mielenkiinnolla kauppa- ja teollisuusministerin ja ministeriön linjauksia tässä kysymyksessä. Pidän sinänsä perusteltuina niitä linjauksia, joita hän on edustanut ja joita hänen täällä äsken käyttämänsä puheenvuoro myöskin edustaa. Ja hänet henkilökohtaisesti tuntien ja arvostaen sanon, että hän taitavana poliitikkona on mielestäni tuonut esille julkisessa keskustelussa mallin, joka sopivalla tavalla maalaa pirun seinälle.

Uuden hiilivoimalan rakentaminen ei voi tosi-

asiassa olla Kalliomäen todellinen tarkoitusperä, sillä jokainen täällä tietää mikä tämä ratkaisu käytännössä Suomessa toteutettuna olisi. Monista eri syistä, joita analyyttiseen voidaan sisällyttää mutta joita tässä ei tarvitse ottaa esille. Siksipä uskon, että Kalliomäen todellinen tarkoitus ei ole rakentaa hiilivoimalaa tähän maahan vaan päinvastoin toimia kansallisesti vastuullisella tavalla, joka ottaa myöskin kantaa siihen, millä tavoin volyymiltaan ja ympäristöhaitoiltaan järkevin taloudellinen ratkaisu on aikaansaatavissa.

Sen haluan kuitenkin sanoa ministeri Kalliomäen puheenvuoroon viitaten yhtyen täällä ed. Elon ja eräiden muiden puheenvuoroihin, että ehdottomasti vastuu tämän sommitelman rakentamisesta, miten energiaratkaisu tullaan toteuttamaan, pitää, ministeri Kalliomäki, olla hallituksen käsissä. Sitä vastuuta ei voi siirtää esimerkiksi elinkeinoelämän järjestöille tahi minnekään muuannekaan. Kyllä tässä meidän poliittisessa päätöksentekojärjestelmässämme se kuuluu absoluuttisesti hallituksen käsiin, ja siinä varmasti tulee tukea eduskunnan suunnalta hyvin tuntuvasti.

Kauppa- ja teollisuusministeri K a l l i o - m ä k i : Puhemies! Kun ydinvoima niin voimakkaasti nousi tässä esiin ja ed. Tiusanen muun muassa totesi, että se on vanhanaikaista tai vanhakantaista, mitä se nyt olikaan, niin on tietysti hyvä muistuttaa kaikkia siitä, että kaikki energia kaikki perustuu ydinvoimaan perimmiltään. Se suuri voimala, johon kaikki perustuu, jyllää tuolla 150 miljoonan kilometrin etäisyydellä. Siinä oikein hyödynnettynä on se tulevaisuuden energian turvaamisen suuri mahdollisuus, mutta silloin puhutaan kymmenistä vuosista, ehkä jopa sadoista. Eli auringosta on kyse.

Ed. Elo niin kuin monet muutkin, muun muassa ed. Kanerva viime vaiheessa totesi, että hiilivoima on huono ratkaisu, ed. Kanerva jopa niin, että en voi sitä tarkoittaa. Ed. Elo kertoi vaihtoehdot, jotka minäkin kerroin avauspuheenvuorossani, käytännössä reaaliset käytettävissä olevat vaihtoehdot. Ne ovat ydinvoima, vesivoima ja hiilivoima silloin, kun puhumme perusvoimasta, sen aukon täyttämisestä, joka on olemassa, ed. Tiusanen, ja joka on selkeästi asiantuntijoitten lausuntoihin, riittäviin tutkimuksiin, ennusteisiin perustuva, sillä edellytyksellä, että kykenemme toteuttamaan edes johonkin mittaan talouspoliittiset ja työllisyyspoliittiset tavoitteemme, jotka ovat varmasti yhteisiä kaikille kansanedustajille sekä keskipitkällä että pitkällä aikavälillä. Energiatalouden yhteys on kohtalonyhteys, jota emme kykene erottamaan. Se pitäisi jokaisen ymmärtää ja hyväksyä.

Rion sopimus tulee kyselytunnillakin esille. Sen osalta kannattaa muistaa, että Rion sopimus ei ole mikään lopullinen päätepiste. Se on osa, porras siinä prosessissa, jossa edetään kansainvälisellä tasolla ilmastonmuutoksen hallitsemiseksi. Peruskysymys Rion sopimuksessa on sen lähtökohta, että kyse on globaalista ongelmasta, sen tunnustamisesta ja sen hallitsemisesta nimenomaan globaalilla tasolla suurissa, esimerkiksi EU:n kokoisissa yksiköissä. Suomi EU:n jäsenmaana on totta kai vastuullinen siinä, missä muutkin maat, mutta ei ole kysymys siis kansallisesti kohdennetuista vastuista tällä hetkellä. Viittasin jo tuossa niihin mahdollisuuksiin, joita Suomen kannattaa tavoitella, muun muassa lähialuekytkentöjen ja miksei myös pohjoismaisten ja EU-tasoisten kytkentöjen kautta.

Ed. Kääriäinen on aivan oikeassa. Viestini oli karu, voi olla tylykin, mutta loppupäätelmä minusta on ainoa mahdollinen. En ymmärtänyt, mikä oli ed. Kääriäisen, edellisen kunnioitetun ministerin, oma vaihtoehto. Jos se oli kotimainen energia, niin viittaan siihen, minkä sanoin avauspuheenvuorossani. Siltä osin, vaikka panostamme siihen jatkossakin, meillä ei ole mahdollisuuksia toimia sillä tavalla, että siitä muodostuisi sen aukon täyttäjä, joka meillä on edessä. Sillä ei energiakapeikkoa täytetä eikä keskipitkän aikavälin ongelmia ratkaista. Panostamme siihen. Sillä on suurta alueellista merkitystä, mutta se ei ratkaise tätä meidän valtakunnallista ongelmaamme, joka on ratkaistava, jotta työllisyys- ja taloustavoitteet voidaan toteuttaa.

Ed. Aittoniemi kysyi kantaani edellisen eduskunnan aikana ydinvoimaan. Kuuluisassa ponsiäänestyksessä en ollut mukana, koska olin eräiden muiden edustajien kanssa ulkoasiainvaliokunnan matkalla siinä uskossa, että tämä eduskunta tuon ponnen yhteydessä ei äänestäisi ydinvoimasta, vaan että voitaisiin edetä asianmukaisessa järjestyksessä, jossa tulee hakemus, joka menee edelleen hallituksen käsittelyyn ja tulee sieltä eduskuntaan. Silloiselta hallitukselta olisi voitu edellyttää tuossa yhteydessä myös laajempaa energiapoliittista selvitystä.

Näin ei tapahtunut ja olemme tapahtuneiden tosiasioiden edessä. Silloin totesin useassa yhteydessä sen kehityksen, joka mielestäni oli nähtävissä silloin, että jos talouskehitys on likimainkaan tavoitteiden mukainen, niin meille jää kä-

teen hiilivoima ja nyt se on meidän kädessämme. Vaihtoehtoja ei mielestäni juuri ole eikä kyse ole itsemurhasta. Totesin jo tuossa aiemmassa puheenvuorossa, että kannattaa miettiä sitäkin, että jos turvaamme tuontiin, toivottavasti on mahdollisuuksia tuoda sähköä Suomeen riittävästi, mutta jos ja kun turvaamme siihen, niin ei se ole mikään vaihtoehto suomalaiselle hiilivoimalle, vaan silloin asetetaan vastakkain esimerkiksi Venäjän verkosta tuleva hiilivoima kontra suomalainen hiilivoima. Omia voimaloitamme sulkemalla jätämme sen tosiasian vallitsevaksi, että ostamme idästä hiilivoimalla ja muilla tuotantomuodoilla tuotettua sähköä, jonka päästöarvot todennäköisesti ovat huomattavasti korkeammat kuin kotimaisella polttoaineella siis kotimaassa valmistetun hiilen tuotannolla.

Ed. Kekkonen kysyi tarkennusta toiseen parlamentaariseen osapuoleen. Parlamentarismissa on kaksi osapuolta. Kun viittasin siihen, että hallitus ei tässä nyt ole se valinta, niin edelleen korostan sitä, että kyse on eduskunnan ylimmän päättäjän valinnasta maan tulevaisuuden vaihtoehtojen edessä. Minusta pallo on eduskunnalla. Hallitus on sen todennut useaan kertaan, että hallitus ei ole aktiivinen tässä kysymyksessä.

Toinen kysymys on se, että tämänkin hallituksen tehtävä on aikanaan pohtia pitkän aikavälin energiapoliittisia valintoja. On selvää, että ydinvoima jossain muodossa on mukana tuossa pitkän aikavälin kehittelyssä, jos ja kun annamme jatkoluvat nykyisille ydinvoimaloille. Hallituksen ja tulevien hallitusten pitää sitten pohtia, mikä se paketti on, jolla ydinvoiman osalta edetään. Onko se nykyisten voimaloiden jatkaminen, niiden alasajo vai mahdollisesti lisärakentaminen? Millä aikavälillä tuollaisia päätöksiä suuntaan tai toiseen pitää tehdä, että meillä on pitkällä aikavälillä selkeä näkymä, joka turvaa myöskin talouden ja investointien kehityksen?

Ed. Puhjo kyseli vaihtoehtoina erilaisten kaasutusjärjestelmien perään, niin että tällä tavalla päästöjä voitaisiin merkittävästi vähentää. Hiili- ja ydinvoiman osaltahan tämä ei ole vaihtoehto, mutta muiden polttoaineiden, muun muassa öljyn osalta, tietenkin on. Sekin on tavoitteeseen nähden, perusvoiman tulevaan vajaukseen nähden pienimuotoista toimintaa. Voi olla, että se kannattaa tehdä. Kysymys on kuitenkin niidenkin vaihtoehtojen osalta siitä, kuka rakentaa ja millä ehdoilla. Kustannuksista on kysymys. Ei hallitus eikä eduskunta todellakaan voi päättää näistä investoinneista. Jos niille luodaan edellytyksiä, yksi reunaehto on väkisinkin se, valtiontalous huomioiden, että merkittäviä lisääntyviä tukiaisia ei voida myöntää. Mutta demonstraatioteknologian kehittämistoimintaan minusta pitää ilman muuta panostaa.

Ydinvoiman todellisia kustannuksia tietysti arvioidaan. Jos vielä viitataan pitkän aikavälin kehitykseen, meillähän on lakiin perustuva rahastointijärjestelmä, joka velvoittaa voiman tuottajat merkittäviin rahastointipanoksiin. (Ed. Elo: Siellä on muuten paljon rahaa!) — Siellä on erittäin paljon rahaa, itse asiassa lain edellyttämää enemmän tällä hetkellä, kun ydinjätteen käsittelyvelvoite siirtyi kokonaisuudessaan kotimaahan.

Ed. Kanerva poistui, mutta puutun hänen väitteeseensä siitä, että todellinen tarkoitusperäni ei voi olla hiilivoiman lisääminen. Lopullisena, todellisena tarkoitusperänäni on suomalaisen hyvinvoinnin turvaaminen, edellytysten luominen sille, että se voi toteutua hyväksyttävällä tasolla myöskin tulevaisuudessa. Jos tuosta hyvinvoinnista on väistämätön ja ainoa yhteys siihen, että energiaa tuotetaan kotimaassa hiilellä ennemmin kuin tuodaan ulkomailta hiilipohjaista sähköenergiaa, kallistun kotimaisen vaihtoehdon puolelle.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s: Ennen kuin myönnän vastauspuheenvuoroja, muistutan eduskunnan työjärjestyksen 36 §:ssä olevasta sisältövaatimuksesta: Vastauspuheenvuorossa ei saa esittää muuta kuin selvityksiä tai oikaisuja toisen puheenvuoron tai vastauspuheenvuoron johdosta taikka vastineen siinä esitettyyn väitteeseen.

Ed. T a k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Näiden ohjeiden jälkeen toivon, että pysyn ruodussa. Olisin kuitenkin halunnut ministeri Kalliomäelle todeta, kun tätä keltaista kirjaa nyt katsotaan ja kuuntelin teidän energiapoliittista selontekoanne, että sellaista konkreettista hanketta kaivataan.

Kun alueellisesti ajatellaan pohjoista Suomea ja niitä viestejä, mitä sieltä tulee, mistä nyt kiikastaa, että esimerkiksi konkreettinen hanke nimeltään Vuotos ei voisi lähteä käyntiin? Tässä työllisyystilanteessa se olisi myös sitä kautta piristysruiske. Toinen asia on sitten se, kun ajatellaan, että Kemijoessa jo oleviin voimalaitoksiin voitaisiin saada lisäturbiinit ja näin valjastaa ne paremmin kotimaisen puhtaan energian käyttöön. Viimeiset viestit pohjoisesta ja juuri Koillis-Lapista kertovat, että kylät ovat tyhjenemässä ja apatia

on valtaamassa mieliä juuri sen vuoksi, kun minkäänlaista työllistävää piristysruisketta ei ole näkyvissä. Tässä tulisi kaksi kärpästä yhdellä iskulla: sekä kotimaista energiaa että työtä Lappiin.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvostan suuresti kauppa- ja teollisuusministeri Kalliomäen peruslähestymistapaa siinä, että hän kantaa huolta a) siitä, että kotimaiset energian tuotannon mahdollisuudet ylläpidetään, ja samanaikaisesti b) siitä, että globaali vastuumme muistetaan koskien muun muassa hiilidioksidipäästöjä, jotka Rion sopimuksessa määriteltiin, niin että pyrimme myöskin siinä työskentelemään johdonmukaisesti. Rion sopimuksen lähtökohtahan oli se, että hiilidioksidipäästöjen pitäisi olla vuoden 1990 tasolla. Me tietysti hyvin tiedämme, että Suomen osalta tämä ei ole täyttynyt, eipä ole kyllä täyttynyt useimpien muidenkaan valtioiden osalta.

Kuitenkin tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota siihen, että hiilidioksidipäästöjen kyseen ollen niin Suomessa kuin muuallakin teollistuneissa maissa ei primäärisenä syynä ole energian tuotanto, energian tuotanto nimenomaan voimaloissa. Energian tuotanto esimerkiksi liikennejärjestelmissä käyttäessämme polttomoottoreita on huomattavasti merkittävämpi hiilidioksidipäästöjä aiheuttava tekijä kuin voimalaitokset. Tämä on tietenkin meidän syytä pitää mielessä silloin, kun puhumme myöskin energiapolitiikasta laajemmassa mielessä.

Minä itse asiassa otin vakavasti kauppa- ja teollisuusministerin näkemyksen siitä, että hiilivoimala voisi olla se vaihtoehto, jos perusvoimaa täällä rakennetaan, en taktisena ehdotuksena, siten kuin ed. Kanerva toi sen esille. Suomihan tällä hetkellä itse asiassa, jos puhumme hiilidioksidipäästöistä kokonaisuudessaan, on enemmänkin nielu kuin tuottaja. Meidän metsävaramme ovat itse asiassa se tekijä, joka globaalimitassa muodostaa perusasetelman, niin että me itse asiassa saamme aikaan yhtiöittämisprosessin, jossa tuotamme happea enemmän kuin hiilidioksidia, jos puhumme kasvihuoneilmiöstä. Tämäkin tietysti on syytä pitää mielessä.

Ed. K ä ä r i ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki työnsi puheenvuorossaan vastuuta suurten ratkaisujen tekemisessä eduskunnalle, kun puhuttiin nimenomaan ydinvoimaratkaisusta. Kyllä ajojärjestys on, herra ministeri, teillä väärä. Kyllä vastuu on ilman muuta hallituksella, joka tuo tänne, jos tuo, jonkin esityksen ydinvoimaan liittyen taikka sitten ei tuo, mutta kyllä aloitteenteko on ilman muuta hallituksella.

Kyllä tämän keskustelun suuri uutinen on se, että hallitus ajaa energiapolitiikan päävaihtoehdoksi hiilivoiman lisärakentamista. Uskon ministeri Kalliomäen tarkoittaneen, mitä hän sanoi, koska hän on rehti ministeri ja rehti mies muutoinkin. Joutuu kyllä kysymään, voiko tämä olla tämän hallituksen yksimielinen kanta, ovatko vihreät ja vasemmistoliittokin mukana. Voiko se olla todella hallituksen yksimielinen kanta? Hiiltä lisää tähän maahan niin, että soi!

Se, että kysyin kotimaisen energian perään, johtuu siitä, ministeri Kalliomäki, että Suomen energiapolitiikka perustuu monipuolisuuteen, siis moniin lähteisiin. Olisi surku ajaa kotimaisia lähteitä alas, niin kuin budjetin leikkaukset tällä kertaa näyttävät osoittavan.

Ed. N i k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Selvennyksenä ministeri Kalliomäen pohdintaan energian ja hyvinvoinnin osalta totean ensinnäkin, että tässä Matti Pekkasen työryhmässä, joka rakentui saman suuruiselle ja -tasoiselle tuotannon kasvulle kuin hallituksen oma ohjelma, tätä kasvua ei rakennettu ydinvoiman lisäämisen varaan. Sen vihreä eduskuntaryhmä ensi töikseen viime eduskunnan aikana työryhmän puheenjohtajalta Pekkaselta tarkisti. Tällainen kasvu edellyttää mittavaa ja merkittävää muutosta teollisuuspolitiikkaan. Toivon, että kauppa- ja teollisuusministeriössä löytyisi edes yksi kappale tätä Pekkasen työryhmän mietintöä, josta voitaisiin lukea se suunta, jota Pekkanen mielestäni hyvin perustellusti esittää.

Vihreä eduskuntaryhmä ei ainakaan ole kuullut vielä hallituksen sisällä linjauksia hallituksen energiapolitiikasta sen yli, mitä hallitusneuvotteluissa on sovittu ja mikä on kaikkien tiedossa ja minkä ministeri Kalliomäkikin toi täällä esille, että hallitus ei esitä uuden ydinvoimalan rakentamista.

Ministeri Kalliomäki kertoi ed. Vanhasen ponnen aikaisesta tilanteesta ja sanoi, että hän ei voinut kuvitella, että edetään siinä järjestyksessä, että eduskunnassa asia otetaan ensin esille ja sitten hallitus pannaan tapahtuneen tosiasian eteen. Nyt kun olen seurannut tätä keskustelua, näyttäisi siltä, että hän on tällä kertaa toisella kannalla ja tämä on tietysti asia, jota täytyy sekä vihreässä eduskuntaryhmässä että hallituksen piirissä hyvin perusteellisesti pohtia.

Ed. Ala-Nissilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin myös kommentoinut tässä myös ministeri Kalliomäen ajatuksia. Tässä taitaa todella tilanne olla se, että sateenkaaren alle ei mahdu mitään energiapoliittista linjaa. Tämä hallitus on liian hajanainen muodostamaan mitään linjaa.

Luulen, että on uutinen se, että ministeri Kalliomäki ajaa hiilivoimaa Suomeen. Mutta onko sekään hallituksen linja, voidaan kysyä lähinnä veropoliittisessa mielessä. Mehän tiedämme, että hallitus on alentamassa tuloverotusta ja rahoittamassa sen ympäristöverotuksella. Vielä tuponeuvotteluissa päätettiin, että arvonlisäverotusta ei saa nostaa. Siis kaikki veropolitiikan liikkumavara on ympäristöverotuksen puolella. Tämä tarkoittaa sitä, että te joudutte, ministeri Kalliomäki, hallituksessa nyt lisäämään energiaverotusta ja sitä kautta myös hiilivoiman verotusta. Te olette hallituksessa nyt pattitilanteessa. Sateenkaaren alle ei mahdukaan minkäänlaista kestävää energiapoliittista linjaa, ja te lykkäätte tämän asian eduskunnan ponsien varaan. Tämä on erittäin huolestuttava tilanne.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ensinnäkin mitä tulee tähän ajojärjestykseen, yhdyn kyllä ed. Kääriäisen näkemykseen täysin siitä. Minusta hallitukselta pitää jonkinlainen esitys tulla. Siitä voidaan keskustella, mikä sen muoto on. Esitin äsken ajatuksen siitä, että se voisi olla tiedonanto. Tiedustelisin oikeastaan ministerin mielipidettä siitä, voisiko hallitus esimerkiksi kuvitella sitä, että energiapoliittinen kannanotto tuotaisiin eduskuntaan tiedonannon muodossa, jolloin eduskunta voisi ottaa kantaa erilaisiin vaihtoehtoihin. Se olisi ehkä luonnollinen tapa tuoda tämä eduskunnan käsittelyyn.

On sitten toinen kysymys, että viime eduskunnan aikanahan tapahtui juuri päinvastoin kuin ed. Kääriäinen nyt esitti, eli täällä eduskunta hyväksyi ponnen, jolla poistettiin ydinvoima vaihtoehtojen joukosta.

Ed. Ala-Nissilälle esittäisin sen kysymyksen tai oikeastaan mielipiteen, että keskusta mielestäni on itse asiassa pääasiallinen syypää tähän pattitilanteeseen, koska pääministeri Aho sulki pois yhden vaihtoehdon, ydinvoiman, ministeri Kääriäinen oli hyvin epävarma koko ajan käyttäytymisessään. Hänellä ei näyttänyt olevan selvää linjaa.

Rouva puhemies! Lopuksi vielä kysyn ed. Nikulalta tai jos täällä on muita vihreitä paikalla: Mikä on vihreiden kannanotto kivihiilen lisärakentamiseen? Tuntuu siltä, että ministeri Kalliomäellä on suuria vaikeuksia saada edes hallituksesta läpi kivihiilikannanottoa.

Rouva puhemies! Eihän mitään eduskuntaa tarvita kivihiilivoimaloiden rakentamiseen. Ei tarvita ehkä hallitustakaan. Sehän on teollisuuden asia. Eduskuntahan ratkaisee pelkästään lisäydinvoiman rakentamisen.

Ed. Uotila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki käsitteli kyllä hyvin perinpohjaisesti nimenomaan energiapolitiikkaa, mutta niin kuin täällä on todettu, pitäisi samassa yhteydessä käsitellä ennen muuta teollisuuspolitiikkaa ja ympäristöpolitiikkaa, ja kun nyt käydään budjettikeskustelua, myös työllisyyspolitiikkaa. Elikkä onko myös näkemyksiä siitä, mihin suuntaan suomalaista teollisuuspolitiikkaa kehitetään? Mehän tiedämme, että perusteollisuus on sekä pääomavaltaista että energiavaltaista, mutta se ei ole työvoimavaltaista. Jos tähän keskusteluun yhdistetään työllisyyspolitiikka, pitäisi puhua siitä, millä tavalla Suomen teollisuuden rakennetta pitäisi suunnata siihen suuntaan, että se käyttäisi vähemmän energiaa, enemmän työvoimaa ja olisi vähemmän pääomasidonnaista.

Kauppa- ja teollisuusministeri Kalliomäki: Puhemies! Ed. Takkula nosti Vuotoksen esiin mahdollisena lisäenergian lähteenä. Vuotoksen osaltahan on edellisen hallituksen ja eduskunnan päätökset. Lähtökohta tämän hallituksen puolelta on se, että asiasta tehdään ja on tekeillä, valmistumassakin noin kuukauden sisällä, ympäristöselvitys. Edelleen lähtökohta tältä osin on se, että jos ympäristöselvitys tuo jotain aivan uutta ratkaisevaa näkökulmaa asiaan, silloin asia voidaan ottaa uudelleen käsiteltäväksi. Jos ei merkittävää ratkaisevaa ilmene, voimassa olevat päätökset tietenkin ovat sen kehityksen pohjana, joka Vuotoksen kohdalta toteutuu. Niin kuin sanottu, Vuotoksesta megawateissa ehkä 20—30 vuoden tähtäimellä löytyy noin 300—350 megawattia energiaa, lyhyellä aikavälillä hyvin vähän.

Ed. Kiljunen muistutteli Rion sopimuksesta. Olen samaa mieltä ja haluan painottaa sitä, että Suomi on ja pysyy pitkälle tulevaisuuteen suhteellisen energiaintensiivisenä maana. Se on sellainen lähtökohta, joka merkitsee sitä, että meillä on suuria vaikeuksia lyhyellä tähtäimellä päästä tuohon jäädytystavoitteeseen, vuoden 90 tasoon, ja pidemmälläkin aikavälillä, jos talouskasvu on

toiveitten mukainen, pysyä Rion sopimuksen tavoitteessa puhtaasti kansallisesta näkökohdasta katsoen. Mutta kuten totesin, Rion sopimuksen lähtökohdat ovat ennen kaikkea globaaliset.

Metsien hiilidioksidinielu on Suomen kannalta merkittävä, tärkeä näkökohta. Se tietenkin merkitsee muun muassa sitä, että kotimaiset polttoaineet, biomassat ovat hiilidioksidipäästöiltään tällä tavalla kierrossa, mikä varmasti hyväksytään myöskin kansainvälisellä tasolla oikeaksi lähtökohdaksi.

Ed. Kääriäinen ei kertonut vieläkään omaa päävaihtoehtoaan tai jos kertoi, niin se on teidän mielestänne kotimainen energian tuotanto. Mutta ed. Kääriäisellä on tätä mielipidettä muodostaessaan, jos se on syntynyt omalla ministerikaudella, ollut käytettävissään samat asiantuntijat, jotka minulla on tänä päivänä. Jos sitten asiantuntijoiden mielipide on heittänyt täysin häränpyllyä, hyväksyn ed. Kääriäisen näkemyksen, muuten en.

Tänä päivänä viesti on hyvin selkeä. Meillä ei kotimaisista energialähteistä saada riittävästi perusvoima-aukkoa täyttävää tuotantoa. Se on valitettava totuus. Se on keskipitkällä aikavälillä ehkä tuollainen 400 megawattia, ei yhtään enempää. Me olemme edenneet mielestäni hyvin positiivisesti eteenpäin, käyttäneet niitä mahdollisuuksia, mitä tuolla sektorilla on ollut, panostaneet teknologiaan samalla, ja suomalainen teknologia tältä osin on maailman huippua. Mutta tästä eteenpäin, ellei sitten kustannuksia vähentäviä uusia teknologisia keksintöjä tehdä, alkaa tie olla kuljettu. Se on 400 megawatin kieppeillä tällä hetkellä, ja se ei ratkaise meidän ongelmiamme.

Ed. Nikula arvioi logiikkaani. Onko sitten niin, että ed. Nikulan logiikan mukaan ydinvoimakysymys pitäisi ottaa istuvan hallituksen käsittelyyn? Tämä ihan vaatimattomana kysymyksenä.

Ed. Ala-Nissilä veropolitiikan asiantuntijana ilman muuta viittasi niihin kysymyksiin. Lähtökohta ympäristöverojen osalta silloin, kun puhutaan energiapolitiikasta, on taloudelliset tosiasiat huomioon ottaen se, että meillä ei ole mahdollisuuksia ympäristöverojen lisäämiseen, ei varsinkaan tuottavan teollisuuden osalta. Jos verojärjestelmää, jota pohditaan ministerityöryhmässä, johonkin suuntaan rukataan, niin muun muassa pohjoismainen sähköpörssikehittely jo edellyttää sitä, että meidän on harmonisoitava verotustamme johonkin mittaan, ei täydellisesti mutta johonkin mittaan, pohjoismaiseen käytäntöön, lähinnä ruotsalaiseen systeemiin. Ruotsissahan teollisuus on huomattavasti kevyemmin verotettua näiltä osin kuin Suomessa. Jonkin asteinen painopisteen lievä muutos sähkön osalta olisi se, että tuotantopäästä painopistettä hiukan liikutetaan kulutuspäähän, jolloin sitten joudutaan kyllä järjestelmämuutokseen niin, että teollisuuden osalta mennään ruotsalaisen järjestelmän suuntaan.

Ed. Elo kysyi tiedonannon mahdollisuuden perään, antaako hallitus energiapolitiikkaa koskevan tiedonannon. Tällä hetkellä hallitus etenee sillä tavalla kuin olen kertonut. Meillä on ministerityöryhmä, jolla on kaikki parhaat asiantuntijat käytettävissään ja sen aikataulu on sellainen, että tavoitteena on luoda raportti, jonka pohjalta hallitus voi halutessaan esimerkiksi valtioneuvoston periaatepäätöksen muodossa linjata lähivuosien energiapolitiikkaa. Sen jälkeen tietysti sitten muun muassa vuoden 97 budjetin valmistelussa huomioidaan nuo linjaukset.

Lopuksi ed. Uotila halusi keskustelua teollisuuspolitiikan tulevaisuuden visioista. Toivon, että sille löytyy mahdollisuus muun muassa tämän budjetin lähetekeskustelun yhteydessä taikka sitten myöhemmässä vaiheessa tämän syksyn kuluessa. Aihe on tärkeä, ja siltä osin Suomella on kuljettavanaan väistämättä se tie, että johonkin mittaan kykenisimme energiapolitiikan lähtökohdistakin katsoen siirtymään hiukan vähemmän energiaintensiiviseen tuotantoon kuin meillä on. Mutta oma arvioni on se, että tuo tie on kaikissa tapauksissa varsin pitkä, koska emme voi romuttaa sitä perusteollisuuttamme, joka on energiaintensiivistä ja jonka vanavedessä, verkostossa, mukana alihankintaketjussa on suuri osa muun muassa maan toimintakykyisestä pk-yritystoiminnasta.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Siinä eduskunnassa, joka aloitti työnsä vuonna 87, ed. Elo lobbasi Meri-Porin kivihiilivoimalan puolesta voimakkaasti ja sai tahtonsa läpi. Se seisoo nyt, kun sitä sähköä ei kukaan tarvitse.

Tämä kuvaa hyvin sitä tilannetta, mikä meillä sähkön tuotannossa on. Meillä on 15 000 megawattia kapasiteettia käytössä. Siitä on enimmillään ollut vähän yli 11 000 megawattia tuotannossa helmikuussa 1994, kun suomalaiset perjantai-iltana lämmittivät saunojaan ja autojaan jne. 22 asteen pakkasella. Meillä on 1 000 megawattia vain sitä varten kapasiteettia, että sattuisi ole-

maan pakkasyö, että satuttaisiin tarvitsemaan rakkaitten autojen lämmittämiseen sähkövoimaa. Meillä ei ole mitään lisäkapasiteetin rakentamistarvetta. Tämä on ydinvoimalobbarien aikaansaama keskustelu, johon näköjään on lähtenyt ministerikin mukaan.

Ed. N i k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki esitti minulle kysymyksen puheenvuoroni johdosta siitä, haluanko jotenkin, että hallitus ottaisi ydinvoiman käsittelyyn. Vihreät toivovat tässä yhteydessä ja edellyttävät, että myös muut hallitusosapuolet ovat mukana sen mukaan kuin hallitusneuvotteluissa on asiasta sovittu.

Mitä tulee ed. Elon kysymykseen vihreiden kannasta hiilivoimaan, niin siihen osittain jo ed. Pulliainen varmasti vastasi. Viittaan myös siihen, minkä ministeri Kalliomäki esitti, että hallituksen piirissä tehdään tätä selvitystä ja vihreät osallistuvat siihen täysillä. Me määrittelemme tietysti tällaiseen asiaan kantamme siinä valmistelussa, joka tapahtuu hallituksen sisällä.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki varsin ansiokkaasti lähestyi sitä aspektia, että hallitus on vastuussa Suomen perusenergiapolitiikasta ja se vaatii kannanottoja ja päätöksiä, se vaatii energiapolitiikan, talouden ja ympäristöllisten näkökohtien yhteensovittamista. Toki politiikka on mahdollisen tekemistä, mutta ratkaisuja tarvitaan. Ei voi olla kuin kaksi vaihtoehtoa perusvoiman suhteen. Toinen on ydinvoima ja toinen hiilivoima. Jos hiilivoima sottaa ja on kallista, niin ydinvoima on ratkaisu.

EU-keskustelussa kysytään monesti, mitä annettavaa Suomella on EU:lle. On yleensä esitetty, että ympäristöasioissa meillä on annettavaa. Suomi on allekirjoittanut Rion sopimuksen, jolla sitoudutaan hiilidioksidipäästöjen vähentämisen vuoden 1990 tasolle. Ilmastoasioissa on tehtävä maailman laajuisia sopimuksia. Yksittäisen maan ratkaisut eivät riitä, koska saasteet eivät tunne valtakunnan rajoja. Jos me nyt kerromme, että Rion sopimus ei sisällä sitovaa velvollisuutta vakiinnuttaa päästöjä vuoden 1990 tasolle, ollaan ympäristöimagoa vaalivana EU-maana kyllä heikolla pohjalla. Jos teemme maailman laajuisia sopimuksia, on niistä pidettävä kiinni. Ei sitten tehdä, jos ei pidetä kiinni.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ensin menen ed. Pulliaisen tietoon siitä, että lobbasin Meri-Porin hiilivoimalan puolesta; se pitää paikkansa, mutta ed. Pulliainen ei kyllä kertonut historiaa.

26 päivänä huhtikuuta 1986 tapahtui Tshernobylissä ydinvoimaonnettomuus, joka aiheutti kiihkeän ydinvoiman vastustuksen silloin Suomessa ja muun muassa sen, että vaalien jälkeen 87 hallitusohjelmaan otettiin kannanotto, jonka mukaan silloisen eduskuntakauden aikana ei rakenneta lisäydinvoimaa. Ed. Pulliainen muistaa hyvin sen. Siihen sitten johti tilanne, että Meri-Poriin rakennettiin uusi hiilivoimala. Mutta en minä ole missään vaiheessa kannattanut hiilivoimaa, jos ydinvoima olisi ollut käytettävissä, ed. Pulliainen, mutta ydinvoimaa ei ollut muun muassa ed. Pulliaisen kannanottojen vuoksi silloinkaan käytössä.

Mitä tulee ed. Pulliaisen puheeseen ministeri Kalliomäen kannanottoihin liittyen, niin kyllä minusta tuntuu, että ed. Pulliaisen, joka itse on oppinut mies, olisi hyvä kuunnella myös asiantuntijoiden mielipidettä eikä luottaa vain omaan asiantuntemukseensa.

Mielenkiintoista oli myös se, että ed. Pulliainen ja ed. Nikula eivät ottaneet kantaa hiilivoimaan, vaan vetoavat siihen, että asia tulee myöhemmin esille. Pidän sitä kansainvälisenä skandaalina, jos Suomen vihreät kannattavat uudet hiilivoimalan rakentamista.

Rouva puhemies! Lopuksi, ministeri Kalliomäki joutui poistumaan, mutta mielestäni ainoa luonteva tapa saada nyt asia eduskunnan käsittelyyn on hallituksen tiedonanto energiapolitiikasta. Olen tutkinut juristien kanssa esimeriksi sitä, miten kansanedustajat voisivat saada asian esille. Melkein ainoa tapa esimerkiksi lakialoitteessa olisi se, että me myöntäisimme hallitukselle oikeuden tietyillä edellytyksillä ydinvoimasta päättämisessä, ja sitä ehdotusta minä en ole kansanedustajana tekemässä.

Ed. K a n t a l a i n e n : Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu kahden päivän aikana paitsi paljon energiasta myös varsin runsaasti työllistämisestä ja työn tekemisestä ja siitä, millä tavalla työllisyyttä pitäisi edistää. Varmasti on aihettakin, koska maassa vallitsee tämän kaltainen työttömyys, joka on varsin pitkälle muuttunut rakenteelliseksi.

Työllisyyden parantamisessa edellytetään kuitenkin konkreettisia tekoja. Voidaan todeta, että puheilla näitä asioita ei todellakaan voida ratkaista. Myös hallitusohjelmassa korostetaan työn tekemisen edellytysten parantamista ja työl-

listämisen esteiden poistamista sekä uudenlaista suhtautumista työhön.

Yrittäjyys on tässä suhteessa nostettu varsin korkeaan arvoon paitsi kansalaisten myös päätöksentekijöiden mielessä, ja yrittäjäksi ryhtymiseen mieluusti kannustetaan, koska pienyritystoiminnan kautta uskotaan löytyvän uusia työpaikkoja. Kuitenkin yrittämisen ja varsinkin työllistämisen osalta asiat on tehty niin riskialttiiksi, että kynnys yrittää ja työllistää on noussut kohtuuttoman korkealle.

Haluan tässä yhteydessä siteerata varmaan kaikille edustajille tullutta postia erältä entiseltä luottamusmieheltä ja pienyrittäjältä, joka omilla pitkäaikaisilla kokemuksillaan kirjeitse on meitä lähestynyt sillä tavalla, että haluan havainnollistaa pienyritysten problematiikkaa: "Eivät yrittäjät kuole työn paljouteen, sillä melko pian he tulevat sinuiksi ns. stressin kanssa. Todennäköisimmin yrittäjä useimmiten kuolee työsuhdelakien ja työehtosopimusten paineessa, jotka estävät järkevän yritystoiminnan ja joista seuraa kannattavien töiden puute." Näin sanoo tämä 40 vuotta yrittäjänä toiminut ja päivänsä yhdessä muutaman kymmenen muun henkilön kanssa yhtenä duunarina muiden joukossa toiminut yrittäjä.

Työelämän byrokratiasta kyseinen yrittäjä toteaa seuraavaa: "Ajan henkeen sopii hyvin, että työpaikalle ilmestyy työpaikan lakikirja, ja sen keskeinen sisältö on, mitä oikeuksia työntekijällä on, ja vastaavasti, mitä velvollisuuksia ja vastuita työnantajalla on." Tässä kirjassa on 664 sivua. Miltei kaikilla aloilla on sen lisäksi vielä omat työehtosopimuksensa, joissa vastaavasti sivuja on tämän yrittäjän mukaan noin 150. Eli on siinä duunarilla ja pomolla opiskelemista, että voivat työpaikan olosuhteita ratkoa, ja siinä täytyy opiskella siis tämän mukaisesti yli 800 sivua.

Aivan kuten täällä tänään puheenvuoroissa on jo tullut esiin, tämä problematiikka on aivan erityisesti pienten yritysten problematiikkaa, ja tätä myös kuvasivat tämän yrittäjä-pientyönantajan näkemykset tässä yhteydessä. Hän vielä toteaa samaan hengenvetoon, että jos duunari ja pomo saisivat tehdä sopimuksen, siihen riittäisi A4:n toinen puoli.

Eräänä syynä edellä kuvattuun yrittämisen byrokratiaan ja sitä kautta varsin korkeaan työllistämisen kynnykseen on korporatiivinen perinteemme työelämän säännösten muovaamisessa. Kun meillä on noudatettu kolmikantaperiaatetta työelämää koskevien lakien valmistelussa, se on käytännössä merkinnyt, että vain työehtosopimuksia tekevät työmarkkinajärjestöt ovat olleet mukana. Käytäntönä on lisäksi ollut, että maan hallitus ei vie eduskuntaan muita kuin näiden järjestöjen keskenään sopimia esityksiä. Tässä yhteydessä voidaankin korostetusti puhua tietyn asteisesta demokratiavajeesta. Niinpä lakeja valmisteltaessa ei ole riittävästi otettu huomioon pienissä yrityksissä esille tulevia ongelmia. Koska työelämän lainsäädäntö kuitenkin velvoittaa sellaisenaan kaikkia työnantajia, on välttämätöntä, että lainsäädännön valmisteluun otetaan mukaan myös se 90 prosentin määrällinen enemmistö työnantajayrityksistä, joka tähän asti on ollut tämän kolmikantaisen valmistelun ulkopuolella.

Työttömyyden puolittaminen tai sen olennainen vähentyminen ei mielestäni onnistu pelkän taloudellisen kasvun ja aktiivisen työvoimapolitiikan kautta. Tämän tosiasian ovat nyt useimmat muutkin jo huomanneet ja sen tunnustaneet. Muutos on saatava myös niihin tekijöihin, jotka vaikuttavat siihen, haluaako yksityinen yritys ottaa uuden työntekijän.

On hyvin tunnettua, että yritykset ovat erittäin varovaisia ottamaan uutta työsuhteista henkilöstöä. Varovaisuuteen varsinkin pienissä yrityksissä vaikuttavat ensinnäkin viime vuosien kokemukset tilanteissa, joissa työvoimaa on jouduttu vähentämään. Vähentämistilanteet ovat olleet paitsi henkisesti vaikeita myös taloudellisesti pienille yrityksille varsin raskaita. Toiseksi varovaisuuteen vaikuttaa se, että tilauskannat ovat lyhyitä, kapasiteettitarve vaihtelee suuresti, eivätkä yritykset näin ollen voi olla varmoja töiden määrän pysyvyydestä taatulla ja turvallisella tasolla.

Vaikka määräaikaisia työsopimuksia voidaan tehdä ja enin osa uusista työsopimuksista onkin juuri määräaikaisia, hyvin monessa tapauksessa määräaikainenkin sopimus jätetään tekemättä syystä, että yrityksissä ei olla varmoja siitä, onko määräaikaisuudelle juuri laissa tarkoitettu peruste.

Edellä mainitut seikat pitävät työllistämiskynnystä edelleen korkealla. Kuluvan vuoden alusta voimaan tullut väliaikainen lievennys määräaikaisen työsuhteen solmimiseen ei olennaisesti ole tilannetta valitettavasti auttanut. Yrittäjäjärjestön, Suomen Yrittäjäin Keskusliiton ja Pienteollisuuden Keskusliiton, tekemän kattavan kyselyn perusteella vain 17 prosenttia yrityksistä oli palkannut uutta työvoimaa muutoksen johdosta. Samassa yhteydessä kun kysyttiin, ottaisiko yritys uusia työntekijöitä, jos määräaikaisia työ-

sopimuksia voitaisiin tehdä ilman nykyisiä määräaikaisuutta koskevia rajoituksia, niin 58 prosenttia vastanneista yrityksistä ilmoitti voivansa palkata uusia työntekijöitä.

Tässä mielessä onkin tärkeätä nähdä, että mikäli työttömyyden määrään halutaan nopeasti vaikuttaa, meidän tulisi myös vaikuttaa siihen, että asianomaisten lainkohtien osalta löydettäisiin pienten yritysten, pienten työnantajien osalta tiettyjä helpotuksia. Ennen kaikkea muutoksia kaivattaisiin määräaikaisten työsopimusten käyttöön liittyvissä kysymyksissä sekä uusien työsuhteiden irtisanomisajoissa.

Arvoisa puhemies! Täällä on myös varsin kattavasti käyty läpi tupoa ja siihen liittyviä asioita. Tupon varaan on laskettu paljolti suomalaisen yhteiskunnan tulevaa kehitystä, niin että on mietitty, säilyykö hallituksen harjoittaman talouspolitiikan uskottavuus markkinoilla ja kykenemmekö varmistamaan ulospääsyn lamasta — nimenomaan varmistamaan ulospääsyn, koska mielestäni me emme vielä lamasta ole päässeet irti. Kotimarkkinoiden elpyminen nimittäin edellyttää paitsi kuluttajien ostovoiman selkeää kohenemista myös työllistymisen käynnistymistä, jotta kansalaisten ja yritysten rohkeus investoida ja kuluttaa alkaisi myös käytännössä näkyä. Tässä mielessä tuponeuvottelujen lähtöasetelma oli varsin selkeä. Haluttiin, että maltillisella ratkaisulla voidaan varmistaa suotuisa talouskasvu ja siten vaikuttaa työttömyystilanteeseen helpottavasti.

Huomioon ottaen valtiontalouden velkaantumisvauhti ja rakenteelliseksi muodostunut massatyöttömyys olisi odottanut löytyvän ymmärrystä myöskin sellaiselle tupoajattelulle, missä palkankorotusvarat olisi ohjattu kaikkien osapuolien kannalta hyödylliseen verotuksen tason alentamiseen sekä uusien työpaikkojen luomiseen uudistamalla työelämän pelisääntöjä ja työelämän säädöksiä.

Valtion villi velkaantuminen on asia, joka varmasti kaikkia huolestuttaa. Voidaan vain toistaa vielä se, että vuodesta 1990 valtion velka tulevan vuoden budjettiin nähden on kahdeksankertaistunut noin 50 miljardista 405 miljardiin. Se merkitsee sitä, että meidän jokaisen suomalaisen velkataakka on nopeassa aikataulussa hypännyt kymppitonnista 80 000 markkaan ensi vuonna, eikä velkaantumista näillä toimenpiteillä saada jatkossakaan hallintaan kaiketi muutoin kuin säätämällä sellainen laki, mikä asettaa katon valtion velkaantumiselle. Kantokykyymme nähden ylimitoitettua hyvinvointia ei voida loputtomasti ylläpitää lisää velkaantumalla. Verotuloa keräävän, alati pienenevän maksajaryhmän kestävyys alkaa olla vakavalla koetuksella.

Nyt laadittu tupo-esitys vaikuttaa mielestäni vain valitettavan vähän työllisyyteen ainakin nopealla aikataululla. Työehtosopimusten yleissitovuuden perusteella työvaltaiset pienet ja keskisuuret yritykset saavat tälläkin kertaa palkankorotusten myötä vain lisää maksurasitetta työvoimakustannuksiinsa eivätkä sitä odotettua helpotusta työnantajamaksuihin tai työllistämisen sääntelyyn, jolla vaikutetaan työllistämiskynnyksen alentamiseen.

Olisi voinut odottaa, että tässä työttömyystilanteessa olisi haluttu kuulla myös pientyönantajien mielipidettä, kun juhlapuheissa aina niin komeasti korostetaan pk-yritysten merkitystä potentiaalisena työllistäjänä, mutta pk-sektorin asiantuntijaroolikin kolmikantapöydässä tuntuu muodostuvan ylipääsemättömäksi ongelmaksi nykyisille partnereille. Tässä mielessä odottaisi, että hallitus ottaisi jämäkämmän otteen ja ohjaisi kolmikantaista neuvottelumekanismia sellaisille uusille urille, että työvaltaisten pienten yritysten työllistämis- ja toimintaedellytyksiä lähdetään konkreettisesti parantamaan. Muutoin tämä työllisyyden ja yhteisvastuun nimissä toimintaansa perusteleva hallitus ei pysty vastaamaan ohjelmassa esitettyyn työttömyyden puolittamistavoitteeseen. Pienille yrityksille tulee luoda oma työelämän lainsäädäntönsä, joka ottaa huomioon pientyönantajien työllistämismahdollisuudet sekä työllistämisen riskin suhteessa suuriin yrityksiin.

Ed. V o k k o l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Muutamaan väitteeseen ed. Kantalaisen puheessa.

Kysymys pk-sektorin osallistumisesta neuvottelupöytään. Tästä on varmaan keskusteltu niin kauan kuin minä muistan. Itse niissä neuvottelupöydissä olleena en ainakaan kertaakaan ole kuullut, että työntekijäpuolella tätä asiaa vastustetaan. Toivoisin, että tämä uusi keskusjärjestö ottaa nyt aktiivisen otteen TT:hen, että se neuvottelupöytämahdollisuus on olemassa.

Mitä tulee kommentteihin työnantajasta, joka on sitä mieltä, että A4-kokoisella työehtosopimuksella duunari ja työnantaja pystyisi työehtosopimuksen tekemään työpaikalla, tästä on hyvin kattavia tutkimuksia tehty, ja ainakaan palkansaajapuolella tätä mahdollisuutta ei tunneta hyvänä ja turvallisena tapana edetä. Missään vaiheessa en ole huomannut sellaisia tutkimustulok-

sia, että työntekijät haluaisivat, että sopimus tehdään työpaikalla. Sopimusturva ja tällä hetkellä vielä suomalainen yrityskulttuuri on sellainen, että tämmöiseen mahdollisuuteen ei uskota.

Toisaalta pitäisin aika arveluttavana, jos tämä teoria tulisi käytäntöön, että työehtosopimuksia ruvettaisiin paikallisesti tekemään. Kun pienyrittäjät eivät pärjää nykyisenkään byrokratian kanssa, niin miten ne pärjäävät sitten, kun rupeavat työehtosopimuksia itse tekemään ja soveltamaan? On kysymys myöskin sen soveltamisesta. Luulisin, että ne resurssit menevät juristien palkkauksiin ja oikeuden istunnoissa istumiseen, kun väännetään kättä siitä, mitä tarkoitti tämä ja mitä tarkoitti tämä.

Nämä ovat sellaisia kysymyksiä, että minun mielestäni tällä alueella eivät ainakaan nämä työllistämiskynnykset ole esteenä työllistämiselle.

Ed. Kantalainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On todellakin ilahduttavaa kuulla ed. Vokkolaisen näkemys siitä, että työntekijäpuolella ei ole mitään sitä vastaan, että myös pientyönantajat pääsevät työmarkkinalainsäädäntöä valmistelemaan ja tulemaan mukaan tähän keskusteluun vaikka edes asiantuntijamielessä. Uskon, että sitä kautta voidaan huomattavasti eliminoida niitä ongelmia, mitä tänä päivänä kentällä koetaan. Se on todellakin aivan konkreettista asiaa.

Vaikka tämä kirje, mikä meille on tullut, on tullut yhdeltä yrittäjältä, niin henkilökohtaisesti olen saanut hirvittävän paljon juuri tämäntyyppistä postia, missä koetaan, että on erittäin vaikeaselkoista ymmärtää se byrokratia ja se mekanismi, mikä pienissä on. Tässä mielessä uskon, että tässä on molemmilla osapuolilla, niin työntekijäpuolella, ammattiyhdistysliikkeen puolella, kuin myös työnantajapuolella, yhtä lailla tarve pistää asioita ojennukseen, jotta näitä voidaan eteenpäin viedä.

Mitä tuohon A4:seen tulee, todella sanon aivan, että se oli kärjistetty esimerkki tyypilliseltä rutupajan vetäjältä, joka näki, että hän ei pysty hallitsemaan 800:aa sivua tekstiä. Tämä on kyllä aika ymmärrettävää. Saadaanhan sitten amerikkalaiseen malliin jos ei muuta niin juristeille työtä tässä työttömyystilanteessa.

Ed. Rask: Arvoisa rouva puhemies! Ensi vuoden talousarvioesitys ei sisällä kovin monia katsauksia, mutta ainakin opposition mielestä runsaasti vitsauksia. Suunniteltu nuorisopoliittinen katsaus ei ole mukana, ei myöskään ympäristökatsaus kuten viime vuonna. Ympäristökatsaus tullaan julkaisemaan erillisenä julkaisuna tänä päivänä. Mielestäni olisi ollut perusteltua sisällyttää ympäristökatsaus keltaisten kansien väliin talousarvioesitykseen.

Ympäristön huomioon ottaminen päätöksenteossa on tulevaisuudessa yhä tärkeämpää. Usein puhuttaessa valtion velasta todetaan, ettei sitä pidä maksattaa tulevilla sukupolvilla. Tämä on tietysti aivan oikein, mutta vielä tärkeämpänä pidän sitä, että tulevilla sukupolvilla on terveellinen ympäristö, jossa elää. Siksi ympäristökatsaus oleellisesti liittyy valtion talousarvioesitykseen. Hallituksen esityksessäkin tulee olla taloudellisten vaikutusten lisäksi ympäristövaikutukset, niin kuin joskus on tapahtunutkin. Kestävän kehityksen varmistaminen vaatii ekologista ekonomiaa tai ekonomista ekologiaa, kummin päin vain halutaan sanoa.

Talousarvioesitys on tiukka säästöbudjetti. Sillä tähdätään kokonaistalouden kuntoon saattamiseen. Tiukkuus on välttämätöntä, se on todettu moneen kertaan, valtion velan kasvun taittamiseksi. Sitä ei opposition puoleltakaan ole kielletty.

Hallituksen tärkein tehtävä on työttömyyden puolittaminen. Tämän toteutumista monet epäilevät. Edellisen hallituksen aikana työttömyys kuitenkin reilusti kaksinkertaistui. Se oli mahdollista. Miksi ei siis toisinkin päin?

Ruotsalaisen kansanpuolueen edustaja Klaus Bremer esiintyi hiljattain televisiossa. Jotakin ymmärsin hänen Helsingin murteestaan ja pääsin siihen käsitykseen, ettei hän oikein hyväksynyt maakuntien edustajien kulmakuntaisia puheita. Hän korjannee asian, jos olen ymmärtänyt väärin. Hänen puheessaan kun ei ollut sattunut h:ta mihinkhään rakhoon, niin sitä oli vähän vaikea käsittää.

Minä olen eri mieltä ed. Bremerin kanssa, sillä jokainen meistä kansanedustajista täällä on jostakin kotoisin, ja meidän tehtävämme on, sen lisäksi että me katselemme asioita koko maan kantilta, katsella niitä myös alueellisesti. Vain näin toimien saadaan kokonaiskuva tilanteesta, miten maassa menee. Kyllähän me edellytämme meidän EU-parlamentaarikoiltammekin, että he tuovat esiin EU:ssa Suomen tahdon ja tarpeet siellä päätöksentekoon.

Kuntien valtionosuuksien leikkauksista on puhuttu paljon tämän keskustelun aikana. Kyllä niistä on syytä puhuakin. Nimittäin kunnallisessa terveydenhuollossa työskentelee vielä tällä

hetkellä 130 000 ihmistä ja kunnallisessa sosiaalihuollossa 112 000. Nämä työpaikat ovat pääsääntöisesti naistyöpaikkoja. Työpaikat kunnallisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa ovat parhaista vuosista vähentyneet noin 6 prosenttia, ja työllisyyden kannalta siis ei todellakaan ole kysymys mistään pienestä ryhmästä.

Rouva puhemies! Aluepolitiikka ei ole vain kuntien valtionosuuksien jakamista, vaikka se onkin hyvin tärkeä väline. Lapin 22 kunnasta 14 kuuluu köyhimpään, ykkösluokkaan ja 5 kakkosluokkaan. On siis selvä, että leikkaukset tuntuvat.

Tämä talousarvioesitys sisältää muitakin aluepoliittisesti merkittäviä asioita. Pitkien etäisyyksien maakuntana Lappi ja lappilaiset ihmiset tulevat tuntemaan bensan hinnan korotukset paljon raskaampana kuin täällä etelässä, jossa joukkoliikenne on järjestäytynyttä ja runsasta.

Toinen asia on alueellisen kuljetustuen leikkaus. Edellinen hallitus lopetti suuryritysten kuljetustuen, ja se tarkoitti esimerkiksi Lapin kunnille useiden miljoonien markkojen tappiota vuodessa. (Ed. Manninen: Tämä hallitus lopetti!) — Edellisessä hallituksessa tehtiin tästä päätökset. (Ed. Manninen: Vähennettiin, mutta tämä hallitus lopetti!) — Kuljetustuesta on jäljellä enää rippeet. Noin 800 pienelle ja keskisuurelle yritykselle tulisi tämä tuki jakaa nyt sen kuljetustuen alkuperäisen tarkoituksen mukaan eli nimenomaan sinne, missä on pisin matka.

Laki alueellisesta kuljetusten tukemisesta on voimassa enää ensi vuoden, niin ymmärsin tuosta budjettikirjasta. On kohtuullista, että äärialueilla toimivien pk-yritysten toiminta ja kilpailuedellytykset tämän jälkeenkin varmistetaan. Ruotsissa tietämäni mukaan ei ole tarkoitus luopua alueellisesta kuljetustuesta.

Ajankohtainen asia on edelleenkin EU:n rekkadirektiivi, joka uhkaa pätkiä muutama vuosi sitten pidennettyjä rekkoja. Tätä eivät rekkamiesten pörssit ja rahkeet tule millään Suomessa kestämään. Tulkoot maahamme sitten vaikka pitkät jatkorekat. Rekka-asia on yksi sellainen asia, jota Suomen EU-parlamentaarikkojen tulee aluepoliittisena asiana EU:ssa hoitaa.

Rouva puhemies! Muutamia lisähuomioita talousarvioesityksestä. Yksi hyvin pitkään odotettu ja kaivattu asia näyttää toteutuvan. Vaikeasti kehitysvammaisten opetus siirretään opetusministeriön hallinnonalalle vuonna 1997. Tämä on erittäin hyvä ja tämä on oikein.

Sitten on aivan toisenlainen asia, johon kiinnitin huomiota budjettikirjassa. Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen on esitetty kaksinkertainen summa ensi vuodelle, 8 miljoonaa markkaa, kun viime vuonna se oli 4 miljoonaa markkaa. Herää kysymys, mitä tämä nyt oikein merkitsee. Viime päivien uutiset tappajasusien toistuvasti runtelemista lampaista antavat aiheen epäillä petokantojen lisääntymisestä. Mene ja tiedä. Ed. Pulliainen ei ole paikalla, että hän voisi tähän tuoda oman kommenttinsa. Mutta olen sitä mieltä, että asia voitaisiin hoitaa toisinkin kuin vain antamalla korvauksia valtion budjetin kautta. Suoraa toimintaa!

Lapin kannalta pidän myönteisenä Geologian Tutkimuskeskukselle talousarviossa esitettyä linjausta. Ensi vuonna strategisesti tärkeitä etsintäkohteita ovat nikkeli, kupari, sinkki, kromi ja jalometallit ja keskeisin tutkimuskohde on Lapin maaperä. Lapissa on vastikään avattu Pahtavaaran kultakaivos ja etenemässä on Keivitsan nikkelikaivos. Tulevaisuudessa on vain pidettävä huoli siitä, että ympäristönäkökohdat, taloudelliset ja työllisyysnäkökohdat huomioidaan tasapuolisesti. Nyt lausunnolla oleva luonnonsuojelulakiesitys voi pahimmassa tapauksessa estää järkevän työn tekemisen Lapissa, ja näin ei missään tapauksessa saa käydä.

Arvoisa rouva puhemies! Tulevan syksyn valtiontalouden säästöt varmasti puhuttavat eduskuntaa ja puhuttavat Suomen kansalaisia. Lapin työttömät järjestivät kansanedustajille tilaisuuden valottaakseen omaa vaikeaa tilannettaan. Tämän tilaisuuden loppukysymys kuului: Kuinka aiot hoitaa Lapin työttömien asiaa eduskunnassa? Toistan oman vastaukseni: Aion pysyä sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän täysivaltaisena jäsenenä. Se on minulle ainoa tapa vaikuttaa päätöksentekoon niin Lapin kuin etelänkin työttömien hyväksi.

Ed. M. K o s k i : Arvoisa puhemies! En suinkaan aio lukea budjettikirjaa läpi, vaikka otin sen mukaan, mutta otin sen mukaan sen takia, että sivulla Y 7 on aika selvä taulukko, joka kertoo sen, minkä vuoksi Suomen kansantalous ja valtiontalous on ollut ongelmissa. Suomi meni 80-luvun seurauksena syöksykierteenomaisesti lamaan. Ahon hallitus oli se hallitus, joka joutui konkurssipesän nostamaan sieltä laman syövereistä. Taulukko 1 sivulla Y 7 kertoo aika selvästi sen, mikä kehitys todella on ollut.

Vuonna 91, jota lukua ei näy, bruttokansantuote kehittyi —8 prosenttia. Vuonna 92 luku oli —3,6 prosenttia. Vuonna 93 oli kysymys luvusta —1,2, ja vuonna 94 tilanne oli jo plussan puolella

eli +4 prosenttia. Samoin voimme ottaa taulukosta kauppataseen, joka oli vuonna 92 jo plussalla oltuaan vuonna 91 miinuksella, en muista tarkkaa summaa, mutta muistelen, että noin 30 miljardia miinuksella. Vuonna 92 oltiin jo plussan puolella kauppataseen osalta 12,6 miljardia, vuonna 93 plussalla 30,9 miljardia ja vuonna 94 jo 33,6 miljardia. Vaihtotase oli myös vuonna 91 vahvasti miinusmerkkinen ollen vielä vuonna 92 miinuksella 22 prosenttia ja siitä kehittyen myönteiseen suuntaan ollen vuonna 94 plussalla 5,6 prosenttia.

Tämä siis kertoo sen tosiasian, että Ahon hallitus oli hallitus, joka pysäytti syöksykierteen, pani Suomen nousuun. Nyt jatkossa nykyinen hallitus pitäköön huolen siitä, että nousu myöskin jatkuu ja kehitys on edelleenkin saman suuntainen jatkon osalta.

Mielestäni valtiontalouden ja kansantalouden osalta ei ole kysymys siitä, että salissa vallitsisi kovinkaan suurta erimielisyyttä siitä, mikä on yleinen kehityksen suunta. Erimielisyys vallitsee siitä, mikä on kehityksen suunnan sisältö, millä tavalla jakaantuvat ne säästöt, jotka esimerkiksi budjetin sisällä ovat.

Eilen valtiovarainministeri Viinanen ilmoitti luopuvansa valtiovarainministerin tehtävästä tämän eduskuntakauden loppupuolella. Hän ilmoitti myös rupeavansa vähitellen kouluttamaan uutta valtiovarainministeriä jatkon osalta. Aika ihmeellinen ilmoitus! Suosittelenkin Viinaselle asian ajattelemista sillä tavalla, että hän pohtii, kuka tämä henkilö on, jota koulutetaan jatkon osalta. Voin tehdä siihen oman esitykseni eli suosittelen ed. Pekkarisen kouluttamista seuraavaksi valtiovarainministeriksi sen takia, että vaalit ovat välissä ja vaalit aina voivat tilanteita muuttaa.

Arvoisa puhemies! Lähden tutkailemaan säästöjen sisältöä hiukan siltä pohjalta, mitä ed. Rask totesi, eli alueellisesta näkökulmasta. Kuntien säästöjä katson pienen kunnan näkökulmasta, lähinnä Kärsämäen kunnanvaltuuston puheenjohtajan pallilta, jolla istun, ja siltä pohjalta, mikä tilanne siellä on tällä hetkellä, kun suunnittelemme seuraavan vuoden budjettia.

On puhuttu siitä, että veroäyrimäärän kasvu tuo kunnille kompensaation siitä, mitkä ovat menetykset, jotka kohdistuvat valtiontalouden säästötavoitteiden sekä myös järjestelmämuutoksen kautta. Sen vuoksi onkin hiukan syytä tutkailla, mikä äyrimäärän kehityksen osalta on kehitys ollut viime aikoina. Kärsämäen kunnassa vuonna 93 oli äyrimäärän kehitys —4,6 prosenttia. Kysymys oli 117 miljoonasta äyristä. Verottajan ennakointi oli hiukan suurempi. Täytyy sanoa, että se meni pieleen niin kuin tavallisesti ainakin meidän alueellamme, hiukan yliodotuksia verottajan arvion kautta tuodaan. Vuodelle 94 oli äyrimäärän kasvu noin 11 prosenttia. Se todennäköisesti pitää paikkansa, mutta siinäkin on syytä epäillä sitä, täyttyykö tuo kokonaisuudessaan.

Siitä huolimatta, vaikka äyrimäärät kehittyisivätkin myönteisesti, ne eivät kompensoi sitä säästötavoitetta, joka esimerkiksi Kärsämäelle tulee. Kysymys on siitä, että tällä tasolla Kärsämäki joutuisi katselemaan säästöjä noin 3 miljoonan markan edestä. On ihan varma, että pienessä kunnassa, kun säästöjä lähdetään etsimään, niitä ei löydy mistään muualta kuin työajan lyhentämisestä, työntekijöiden vähentämisestä taikka toimintojen lakkauttamisesta. Ne ovat ne vaihtoehdot, joiden kautta joudutaan näitä säästöjä katselemaan. Silloin puhutaan kuntalaisten peruspalveluista, niiden karsimisesta. Sieltä ne tulevat löytymään, jos löytyvät. Pidän sitä aika epätodennäköisenä, jolloin ainoaksi vaihtoehdoksi jää säästötavoitteen kattaminen osaksi lisävelanotolla.

Lisäksi kuntiin kohdistuu myös paineita muiden säästöjen kautta. Esimerkiksi maatalouden säästöt näkyvät sillä tavalla kunnissa, että viljelijöiden asema heikkenee ja sitä kautta verotulot kunnissa pienenevät ja myös rahaliikenne kunnissa vähenee. Vaikuttaa siltä, että maantieteellisesti ajateltuna tämä säästölinja kohdistuu kielteisesti maaseutuun, pieniin kuntiin ja yleensä syrjäisiin alueisiin. Maatalouden säästöjen osalta on todella valitettavaa, että hallitus lähti tielle, joka mursi sen sopimuksen, joka tavallaan kansanäänestyksen pohjana oli, kun EU-asiasta äänestettiin. Se on maaseudun väestön, maatalousväestön pettämistä, mikä on mielestäni vakava asia siinä mielessä, että maatalous on jo tässä vaiheessa ollut ihan tarpeeksi voimakkaiden säästöjen alaisena. Toisaalta maatalous on myös niin voimakkaitten muutosten alaisena, että siellä tällaiset lisäsäästöt aiheuttavat monessakin tapauksessa kamelin selän katkeamisen eli kintaitten tiskiin lyömisen. Kun maatalouden säästöihin liitetään vielä yksityistieavustusten pois karsiminen, siinä alkaa tulla jo maaseudulle painolastia ihan tarpeeksi.

Arvoisa puhemies! Puheenvuoroni loppuosassa haluan luoda katsauksen energiapolitiikkaan. En osallistunut debattiin sen takia, että ajattelin itse tutkailla hiukan omista näkökulmistani

energiapolitiikkaa hiukan senkin takia, että viime eduskuntakauden aikana olin energianeuvoston puheenjohtajana omalta osaltani vastaamassa energiapoliittisesta linjasta.

Eräs asia viime eduskunnan aikana onnistui kohtalaisesti eli sähkömarkkinoiden luominen. Se, että eduskunta sai hyväksyttyä sähkömarkkinalain, oli hyvä siinä mielessä, että sitä kautta olemme valmistamassa suomalaisia sähkömarkkinoita yhteispohjoismaisiin sähkömarkkinoihin. Tämä edellyttää sitä, että hallituksen tulisi olla erittäin aktiivinen Pohjoismaitten suuntaan, siihen suuntaan, että Pohjoismaitten yhteistyötä lisättäisiin näitten markkinoitten luomisen osalta sen takia, että meillä täytyisi olla lähes yhtenäinen verotusjärjestelmä energiaverojen osalta, jos me aiomme yhteisiin markkinoihin mennä. Tällä hetkellä tilanne on se, että Suomen energiaverot poikkeavat pohjoismaisesta verojärjestelmästä, ja jos me menemme tällä järjestelmällä yhteismarkkinoihin, se on meille aika tuhoisa valinta.

Nyt täytyy muistaa se, että kun veroratkaisua ympäristö- ja energiaverojen osalta viime vuodenvaihteessa muutettiin, se sisälsi erään elementin, joka myös jatkossa on otettava huomioon, eli tämän verojärjestelmän kautta kompensoitiin kotimaiselle energialle siltä poistunutta alkutuotevähennystä. Nyt, jos tätä veromallia muutetaan sillä tavalla, että esimerkiksi hiilen veroa lasketaan, silloin kilpailutilanne energiamarkkinoilla muuttuu kotimaisille kielteiseksi ja sitä kautta menetämme erään mahdollisuuden työllistää suomalaisia. On siis pidettävä huolta siitä, että muutos tapahtuu hyvin taitavasti ja harkiten, jossa vaiheessa pidetään huolta siitä, että kotimainen energia ei joudu epäedulliseen asemaan.

Yleensä energiapolitiikan suhteen lyhyesti haluan todeta sen, että Suomi pärjää valitsemallaan linjalla, joka voi pohjautua hyvin moniin energiavaihtoehtoihin, ja siihen linjaan ei välttämättä tarvitse kuulua ydinvoiman. Mutta se edellyttää sitä, että Suomessa hyväksytään se tilanne, joka meillä vallitsee, että olemme linjamme valinneet ja myös toteutamme sitä valittua linjaa. Energiavaihtoehtoja löytyy hyvin monenlaisia, ja esimerkkinä voisin tuoda kotimaisen teknologian kehityksen esimerkiksi paineistetun kaasutuksen osalta, joka antaa meille mahdollisuuden kehittää edelleen entistä tehokkaampia polttojärjestelmiä, jotka hoitavat tämän polttamisen myös ympäristöystävällisesti. Tätä kautta voi olla mahdollista jopa se, että hiilen lisäkäyttö tulee harkinnan arvoiseksi sen takia, että jos polttojärjestelmä pohjautuu kaasutusjärjestelmään, myös se silloin voi olla tässä paletissa mukana.

Arvoisa puhemies! Vielä lyhyesti lopuksi Rion sopimuksesta, siitä, että sitä korostetusti tuodaan esille ja aina todetaan, että Suomessa polttoenergian käyttöä ei voida lisätä sen takia, että emme voi ratifioida silloin Rion sopimusta. Nyt täytyy kiinnittää huomiota siihen, että Suomen päästöjen taso maailmanlaajuisessa vertailussa on erittäin matala. Siltä matalalta tasolta lähdemme liikkeelle, jos ajatellaan esimerkiksi vuoden 90 tasoa. Silloin meidän täytyy todella tuoda esille se, että me olemme hoitaneet ongelman jo menneisyydessä aika pitkälle, ja muilla mailla on velvollisuus jatkossa hoitaa ainakin samalle yhtä hyvälle tasolle päästöasiansa kuin mitä Suomessa. Rion sopimus eri maissa ratifioidaan lähinnä kunkin maan selvityksen kautta, jossa selvitetään sen hetkinen maassa vallitseva päästötilanne, ja se on sitten sen maan ratifioinnin pohjana oleva paperi.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. M. Koski puheenvuoronsa ensimmäisessä puoliskossa maalaili varsin synkkiä kuvia kuntien rahoitustilanteesta ja tulokertymistä. Kun keskustalaisilla on ollut tapana tuoda tänne lehtileikkeitä, niin minäkin toin juuri ilmestyneestä lehdestä, jossa kerrotaan seuraavalla tavalla. Tämä on tämän päivän Kalevamerkkinen lehti. Yli 10 prosentin äyrimäärän kasvu lähes joka kunnassa, ja Kärsämäen lähellä olevan Sievin kunnan kohdalla kerrotaan olevan yli 20 prosentin kasvu veroäyrikertymässä, joka merkitsee noin 5 miljoonan markan lisätuloa asianomaiselle kunnalle, mikä on hieno asia, ei mitään. Kannattaa olla maaseudusta huolissaan, kannattaa olla syrjäseudusta huolissaan, siinä rintamassa olemme. Mutta kaikelta tältä menee pohja pois, jos sanallisestikin yliammutaan tässä tilanteessa.

Ed. M. Koski (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä arviossa on kysymys ennusteesta, joka todennäköisesti ei pidä paikkaansa. (Ed. Pulliainen: Vuoden 94 lopulliset tulokset!) — Ainakaan menneisyydessä nämä verottajan arviot eivät ole täysin pitäneet paikkaansa, ja se kyllä on ihan selvää, jos ajatellaan sitä, millä tavalla tällä hetkellä nämä kunnat kehittyvät. Ei siellä ole mitään ilmiötä siitä, että esimerkiksi työllisyys olisi valtavasti parantunut ja sitä kautta tullut lisää veronmaksukykyisiä ihmisiä.

Minä syvästi epäilen, että lopullinen tulos kuitenkin on poikkeava tuosta arviosta.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies! Eduskunta on saanut vuoden 1996 talousarvion käsiteltäväkseen. Kirja on kuin Raamattu, yhtä paljon siteerattu, mutta sisällöltään usein lainaajiensa niin kovin huonosti tuntema.

Valtion nettolainanottoa on budjetoitu vuodelle 96 38,5 miljardia markkaa, mikä on 35 prosenttia vähemmän kuin Ahon hallituksen vaalibudjetissa. Voisi todeta kuin Noster-sillin mainoksesta, että oikea tuntuu olevan suunta, vaikka näinkin suurilla lainanoton leikkauksilla velkaantumistahtimme velan kasvaessa korkoa korolle ylittänee 500 miljardin markan rajan maailman juhliessa uutta vuosituhattaan.

Talousarvioraami on intentioiltaan sangen kiitettävä. Yrittäjänä voin kuitenkin olla sitä mieltä, että rankkuudeltaan se ei kuitenkaan liene riittävä. On ymmärrettävää, että valtiolaivaa ei uiteta kuiville vuodessa, tuskin neljässäkään, mutta tahtotila tuntuisi kuitenkin olevan vahva ja aito.

On myös ymmärrettävää, että kun sateenkaaressa on värejä laidasta laitaan ja värin käytössä on hyvinä aikoina ja jopa huonojen jo taivaanrannalla sarastaessa totuttu vakaaseen ja voimakkaaseen maalailuun subjektiivisia etuuksia jaeltaessa, on vaikea pistää pensseliään nyt pesuun ja ryhtyä yhteisiin ikietujen purkutalkoisiin.

Talousarviossa on välittöminä työllisyysvaikutuksina esitetty työvoimapoliittisena toimenpidetasona 125 000 henkilötyövuotta, joka vastaa noin viittä prosenttia työvoimasta ja joka aiotaan sijoittaa kuntasektorille. Valtion investointien työllisyysvaikutukseksi oletetaan noin 12 000 henkilötyövuotta. On kuitenkin selkeästi nähtävissä, että näillä perinteisillä ratkaisuilla ongelmaa vain sysitään maton alle. Valtakunnassa on noin 600 000—700 000 henkilön työvoimareservi, mutta itse työ on työlainsäädännöllä ja työehtosopimuksilla niin kuoliaaksi suojeltu, että tässäkään tilanteessa ei synny työpaikoista kilpailua, joka voisi kohtuullistaa työn hintaa. (Ed. Laakso: Mistä työpaikoista?)

Pöydän toisella puolella eli maksajien pöydissä on työn hinta kilpailtu, vaan ei vieläkään sen työn teettämisen puolella.

Viimeisten 20 vuoden aikana on USA:ssa työttömyys kasvanut 5,7 prosentista 6 prosenttiin eli 20 vuodessa on työttömyys lisääntynyt 0,3 prosenttiyksikköä. Samana 20 vuoden ajanjaksona on EU:ssa työttömyys kasvanut 2,5 prosentista 11,5 prosenttiin ja meillä liki 19:ään. Tänä 20 vuoden jaksona syntyi USA:n markkinoille 5 miljoonaa työpaikkaa julkiselle sektorille ja 31 miljoonaa työpaikkaa yksityissektorille. Samana tarkasteluajanjaksona syntyi EU:n alueella vain 5 miljoonaa työpaikkaa ja nekin vain julkiselle sektorille.

Miksi? USA:ssa on selkeitä helpotuksia työehtosopimuksiin pienille yrityksille verrattuna suuriin yrityksiin. Otetaanpa pieni esimerkki. Kuvitellaan, että meillä on pieni yritys, jolla on 3 miljoonan markan liikevaihto ja kuusi työntekijää, sekä vertailukohteena suuryritys, jonka liikevaihto on 1,4 miljardia markkaa ja joka työllistää 1 700 henkilöä. Oletetaan, että molemmat operoivat samalla tuotantoalalla, molempia koskee saman alan työehtosopimusten yleissitovuus, paitsi että kun tuo suuryritys, jonka työnantajaliitto on TT, voi istua samaan tupopöytään kuin työntekijöiden järjestö, ovat he voineet sopia keskenään toimialakohtaisista joustoista. Mutta tuo kuuden työntekijän sykliläinen jäsenyritys ei ole koskaan päässyt istumaan siihen isojen pöytään ja niinpä sitä eivät heidän sopimansa joustot koske, mutta yleissitovuus kyllä.

No, sattuipa eräänä päivänä, että molempiin yrityksiin palkattiin henkilö, jonka henkilökemia ei alkanutkaan istua tuohon työyhteisöön eli kyseessä oli niin sanottu b-jätkä tai b-ämmä. No, kun aikansa pähkäiltiin, oli pakko työrauhan ja muiden työntekijöiden henkisen hyvinvoinnin vuoksi laittaa kaveri kilometritehtaalle. Aikanaan asiaan ryhtyi juristi, joka totesi, että kummassakin tapauksessa, kummassakin yrityksessä oli kyseessä niin sanottu laiton irtisanominen, siis ei tuotannollis-taloudellisista syistä johtuva vaan henkilökemiaperusteinen. Niinpä molemmat yritykset tuomittiin maksamaan kyseiselle henkilölle oikeudenmukaisesti korvauksena 24 kuukauden palkka. Eli jos oletetaan, että kyseisten henkilöiden kuukausipalkka on suomalaisen keskipalkan kokoinen eli 10 000 markkaa kuukaudessa, niin saivat he kumpikin kivusta ja särystä kertakorvauksena 240 000 markkaa.

Vaan kuinkas sitten kävikään? Tämän pienyrityksen työllistämisriski on 8 prosenttia liikevaihdosta, kun taas sillä suuryrityksellä vastaava riski onkin 0,017 prosenttia. Kun tuollaisen pienyrityksen keskimääräinen käyttökate on 7 prosenttia ja sen suuryrityksen 12 prosenttia ja kun tuo työvoimarekrytointiriski toteutui molemmilla, niin vei se tämän pienyrityksen käyttökatteen prosentin miinukselle ja rassasi suuryrityksen käyttökatetta 0,017 prosenttia eli pudotti sen

11,983 prosenttiin. Vieläkö ihmettelette näillä yleissitovuuksilla, näillä sivukuluilla, näillä riskeillä, miksi pien- ja mikroyritykset ovat hyvin varovaisia työvoimarekrytoinnissa? Työpaikat on suojeltu hengiltä.

Jo ennen kunnon pudotusta lamaan eli silloin, kun teollisuuden rattaat vielä kohtuudella jauhoivat, oli näkyvissä selkeä rakennemuutostrendi. Työpaikat kasvoivat alle neljän hengen yrityksissä ja laskivat 10—500 hengen yrityksissä, sillä mitä suurempi yritys, sitä suurempi henkilöpoistuma. Se pääomarikkaampi teollisuus oli nähnyt jo aikaa sitten työntekijänsä riskitekijänä sillä seuraamuksella, että nyt avainteollisuussektoreilla yhä pienempi porukka voi haavoittaa yhä pahemmin koko kansantalouden korttitaloa.

Hallituksen ja eduskunnan tehtävänä on hoitaa valtion ja kansantaloutta ja valvoa meidän kaikkien yhteistä etua. Etujärjestöjen tehtävänä on, aivan oikein, valvoa kyseiseen järjestöön sitoutuneiden henkilöiden etua. Heidän vastuunsa valtiontaloudesta loppuu siihen, kun työntekijöiden etuudet ja niiden valvonta loppuu. Tämä on pidettävä aina ja kirkkaana mielessä, kun täällä ääntä värisyttäen vedotaan kansalaisten niin sanottuihin parempiin tunteisiin, joista jokainen tunnistaa vain omien etujensa uhkakuvan.

Budjettikirjaan on kirjattu yksi ainoa pk-sektoria lohduttava lausuma. Kyseisen kirjan sivulla Y 18 alareunassa on lausahdettu seuraavasti: "Työllisyyttä tuetaan myös uudistamalla työllistämiseen liittyvää lainsäädäntöä ottaen huomioon erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten tarpeet."

Jos tämä tarkoittaa sitä, että pk-sektori saa oman työehtosopimusmallinsa, joka sisältää huomattavasti selkeämpiä joustoja oleviin yleissitoviin sopimuksiin, puhumme samasta asiasta ja tiedämme ja uskomme, että ne pihistetytkin työpaikat löytyvät. Tällöin meidän on keskusteltava koeajan jatkamisesta, irtisanomisajoista, palkan sivukuluista, lomautusvaroitus- ja neuvotteluajoista, lomarahapoistoista eli sellaisista ratkaisuista, joilla helpotettaisiin ylimenokauden rakennemuutosta. Nämä ovat niitä keinoja, joita ei ole rohjettu lausua ääneen, mutta joita kokeiluluontoisestikin voitaisiin soveltaa esimerkiksi alle 10 hengen ja alle 3 miljoonan markan liikevaihdon yrityksiin. Sillä vain kokeillut kaiken tietäisi.

On masentavaa kuunnella huoneessa kovaäänisen välityksellä opposition sielunkanteleen soitantoa, kun samalla lukee niitä ennusteita, jotka edelleen subjektiivisten oikeuksien joukolla rasittavat valtiontaloutta. On syytä olla rehellinen ja todeta, että edellinen hallitus laati esimerkiksi opintotukiuudistuksen velkarahoituspohjalta siinä valtakunnan talouden tilassa, jossa oma sektorini eli rakennusala rypi jo täydessä lamassa. On edesvastuutonta viestiä, että taloudellinen tilanteemme olisi yhtään parempi, vaikka vienti vetäisi, mitä se enää ei edes kaikilta osin tee.

On otettava totena puseroon, että 5 miljoonan väestö on suhteellisesti liki maailman parhaiten työltä suojeltua ja subjektiivisilla eduilla varustettua. Se kaikki on toki kaunista, ihanaa ja oikein, mutta kun siihen sattumalta ei ole varaa. Näillä palkoilla, tällä vero- ja kustannusrakenteella ajetaan edelleenkin suohon, mutta toki huomattavasti hitaammin kuin vuosi sitten.

Joten olisi syytä myös kysyä: Tarvitsemmeko me kaikki ne sadat kuntajohtajat, hallinnoijat, kaikki läänimme, maakuntaorganisaatiot? Voisi nimittäin helpostikin kuvitella, että 5 miljoonaa tietokoneen päästä tavoitettavaa suomalaista olisi hallittavassa paljon litteämmällä organisaatiolla, jolloin suorittavaa porukkaa olisi saatavissa ruohonjuureen, jossa heitä todella tarvitaan kanssakulkijoittensa kenttäpalveluun. Meitä on vain puolen Lontoon verran. Toki tämä Suomikirkonkylä on pinta-alaltaan laajempi kuin Lontoo. (Ed. Laakso: Ja kerjäläisiä on paljon vähemmän!)

Tulokoukku on sisäsiisti nimitys sille, että olemme pystyneet kiitettävällä tavalla rakentamaan sellaisen turvaverkon, joka antaa kansalaisillemme mahdollisuuden jopa näinä aikoina kieltäytyä työstä sillä perusteella, että se ei ole taloudellisesti kannattavaa. On hälyttävää jatkuvasti saada tietoja ja puhelinsoittoja, että tilapäistöille ei ole ottajaa. Kouluihin ei löydy sairauslomittajaa tai lyhyen viransijaisuuden hoitajaa. Keski-ikäinen sairaanhoitaja ei lähde kuukauden työkeikalle ja remonttimies suostuu vain pimeään keikkaan ja vanhus ei saa siivoojaa tai halonhakkaajaa edes rahalla. Jotakin on vialla ja pahasti.

Voisiko olla näin, että perusturva suosisi pimeää työtä? Kaikkea ei pidä yleistää, mutta liian monta, liian usein ja yhä useammalta taholta viestintä on edellä esitetyn suuntaista. Työ ei ole maasta loppuvat, se on loppuun suojeltu, sitä on väärillä sektoreilla ja se on väärin hinnoiteltua.

Maan rakennuskannasta, jonka arvo näilläkin pudotetuilla hinnoilla on kuusi kertaa metsäomaisuutemme suuruinen, jopa 70 prosenttia kärsii eriasteisista kosteus- ja homevaurioista,

joita ei taatusti hoideta lisäämällä lakia, määräyksiä, uhkauksia tai kiristyksiä, vaan satsaamalla oikeaan täsmäkoulutukseen, korjausavustuksiin kaikille asunnonomistajille sukuun, lukuun, säätyyn tai omistuspohjaan katsomatta. Valtion 900 miljoonan markan satsaus korjausavustuksina synnytti 9 miljardin markan työpanoksen, josta 3 miljardia palautui valtion kassaan verotuloina.

Rakennusala on pahiten työttömyydellä lastattu sektori. Rakennustyöntekijöiden työttömyys vaihtelee alueittain 40:stä 60 prosenttiin. Insinöörien, teknikoitten ja arkkitehtien työttömyysluvut ovat 20—30 prosenttia. Tällä alalla eivät työvoimareservit ja työ kohtaa, että jotain tarttis tehdä. Olisi varmaankin järkevämpää virkkauksen ja nypläyksen sijasta kouluttaa ihmiset tekemään työtään oikein ja sitten korjausavustuksin pistää rattaat pyörimään. Taloyhtiöt ovat niin mukavasti saatavissa mukaan 10 prosentin kädenojennuksella työllistämiseen, ja nämä rahat kyllä pyörähtäisivät vielä verottajan kautta takaisin valtion pohjattomiin taskuihin.

Arvoisa puhemies! Menneitten muistelu tuntuu olevan suosittu harrastus, mutta 25 tunnin työpäiviin tottuneena pk-yrittäjänä oudoksun sellaista menneen maailman ruusunpunaisten purjeiden alla taivastelua joka on sangen kaukana reaalimaailmasta, sillä uutta jaettavaa lisäarvoa ei synny kuin työllä, työllä ja työllä. Sillä yrittäjyyden ydin on siinä, että asiat, jotka eivät ole olemassa, keksitään. Yrittäjyys on uusien mahdollisuuksien luovaa keksimistä ja oivaltavaa vapautta. Täällä sitä ei kovin paljon ole näkynyt, mutta uskon vielä ja edelleen hallituksen vilpittömään tahtoon vetää Suomi-lotja kuiville ja vähentää työttömyyttä.

Budjettikirjasta löytyy vieläkin paljon perinteistä vuotoa, jolla pönkitetään ylimitoitettuja rakenteita ja varovaisesti leikaten pyritään ylläpitämään kansalaisille jaettuja subjektiivisia oikeuksia. Toivotan hallitukselle työn iloa ja voimaa rutistaa rakenteita, jotta me pk-yrittäjät sillä vihreällä valolla ja samalla tahdolla avaisimme ovemme ja jakaisimme tämän työtaakan, jonka alla meistä valtaosa nääntyy. Sillä itseämme me olemme voineet ulosmitata vielä, kun rakenteet ja työllistämisehdot eivät ole joustaneet, mutta valtaosa meistä on nääntymässä tässä kujanjuoksussa ja tässä raiputuksessa.

Ed. S. Pietikäinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Oikeastaan ainoa kohta, johon voin yhtyä, on se, että korjausavustuksiin pitäisi varata lisää määrärahoja. Ehkä ed. R. Korhonen ei tiedä sitä, että nyt käsittelyssä olevassa budjetissa korjausavustuksiin osoitettuja määrärahoja aiotaan leikata tästä vuodesta. Eli tätä kautta meillä varmasti olisi yhteinen intressi tehdä esimerkiksi määräraha-aloite, kun olemme kerran molemmat hallituspuolueiden kansanedustajia, näiden korjausmäärärahojen lisäämiseksi ja sitä kautta rakennusalan työttömyyden helpottamiseksi. Hallitus vain on tullut toiseen johtopäätökseen. Se leikkaa näitä määrärahoja.

Olen mielenkiinnolla seurannut viimeisten vuosien aikana kokoomuksen sisällä käytyä keskustelua amerikkalaisesta työllistämismallista, jonka puolustajaksi ja propagandistiksi myös ed. R. Korhonen osoittautuu. Valitettavasti puoluesihteeri Perho ei nyt ole vastaamassa oman ryhmätoverinsa puheenvuoroon tältä osin. Televisiossahan ed. Perho huomautti, että amerikkalainen työllistämismalli on sikäli ongelmallinen, että sen tuloksena todellakin kompastuu köyhiin joka paikassa ja että sen takia ed. Perho kokoomuksen edustajana ei tällaista amerikkalaista työllistämismallin tuomista Suomeen kannata.

Tälle amerikkalaiselle työllistämismallille on ominaista se, että palkka on niin pieni, ettei sillä elä. Sen takia pitää tehdä montaa eri työtä. Sosiaaliturvaa ei ole. Sosiaaliturvan rahoitukseen ei toisin sanoen mene varoja. Ei ole esimerkiksi kaiken kattavaa valtakunnallista sairausvakuutusjärjestelmää, ei ole vuosilomalakia, ei ole muita sosiaalisia oikeuksia ja sosiaalista turvaverkkoa. Tällaistako järjestelmää, jonka tuloksena todellakin köyhien ja kerjäläisten määrä kaduilla lisääntyisi, ed. R. Korhonen on ajamassa myös Suomeen?

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s: Kaksi minuuttia täynnä, ed. Laakso!

P u h u j a: Työllistäminen kyllä tapahtuu muulla kuin tällä toiminnalla.

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on juuri sitä tunteilla vinguttamista, mistä minä tuossa yritin sanoa, että jos me puhumme asiapohjaisesti siitä, että saataisiin pk-sektorille jonkinasteisia helpotuksia, edes keskusteluyhteys työntekijäjärjestöihin, mitä tähän mennessä ei ole, ja jos siitä heti vedetään johtopäätös, että tässä on kyse kerjäläisten

tekemisestä, niin minusta se on sen laatuista keskustelun tasoa, johon tässä tilassa ei pitäisi olla varaa. Kyse on siitä, että yritettäisiin etsiä poikkeavia ratkaisuja jollakin muulla mallilla, koska tällä mallilla me emme pääse eteenpäin.

Ed. Hellberg: Arvoisa puhemies! Lipposen hallitus täytti eilen viisi kuukautta. Julkisuudessa on tämän viiden kuukauden aikana pääasiallisesti keskusteltu tulonsiirtojen leikkauksesta. Kuitenkin tänään voidaan todeta se, että tämä keskitetty tulopoliittinen ratkaisu, joka nyt on syntymässä, on hyvin vahvasti hallituksen aktiivisen työllisyyspolitiikan ansiota. Hallitus on lähtenyt siitä, että markkinavoimat eivät yksin takaa työllisyyttä, vaan tarvitaan myös yhteiskunnan vahva ote ja tahto aktiivisesta työllistämispolitiikasta. Muun muassa markkinoilla tämä on sillä lailla huomattu, että korot ovat laskeneet Lipposen hallituksen aikana, pitkät korot yli 2 prosenttiyksikköä. Tässäkin on huomattu tämä myönteisyys.

Hallitus on lähtenyt vahvasti siitä, että ne leikkaukset, jotka nyt on päätetty tehdä, siitä lähdetään, että jatkossa vältetään uusien leikkausten tekeminen. Hallitus lähtee siitä, että annetaan koulutustakuu kaikille alle 20-vuotiaille. Tässä on todella suuri ero edellisen hallituksen politiikkaan. Lähdetään siitä, että ihmiset eivät ole työttömiä, varsinkaan nuoret ihmiset. Jos ei työtä tai työharjoittelupaikkaa löydy, niin silloin koulutetaan. Tämä on ainoa oikea tie.

Tämä ratkaisu, joka keskitetyssä ratkaisussa nyt saatiin aikaan, antaa tilaa kasvulle, sillä pidetään inflaatio kurissa, jos saadaan vielä Suomen Pankki kuriin, pystytään turvaamaan ostovoima ja nimenomaan vältetään se, ettei tarvitse tehdä uusia leikkauksia. Siinä mielessä nykyisen hallituksen politiikka on jo viidessä kuukaudessa osoittamassa sen, että on nimenomaan toivoa, että me pystymme säilyttämään Suomen edelleen hyvinvointiyhteiskuntana. Juuri tänään ilmoitettiin, että 26 000:lla muistaakseni on työttömyys heinäkuusta elokuuhun laskenut, joten tästä lähdetään nyt sitten vauhdilla parantamaan tätä tilannetta.

Haluaisin muutamaan asiaan puuttua siitä, miten mielestäni pitäisi vielä asioihin puuttua. Täällä on todettu, ja se pitää tietysti paikkansa, että kuntien valtionapuja leikataan rajusti, ja tämä varmasti rassaa kuntia, siitä ei ole epäilystäkään. Toisaalta ihmetyttää se, että samat kunnat, jotka parikymmentä vuotta sitten olivat taloudellisissa vaikeuksissa, ovat edelleen ja ilmeisesti tulevaisuudessakin suurissa vaikeuksissa. Miten on mahdollista, että samat kunnat edelleen eivät ole pystyneet kehittämään toimintojaan? Hyvin paljon tämä johtuu siitä, että meillä on ollut sellainen valtionosuusjärjestelmä, joka on taannut sen, että määrätyt kunnat, pienet maaseutukunnat pääasiassa, ovat voineet esimerkiksi kunnantaloja rakentaa, jopa jotkut saaneet tähän valtionapua yli sata prosenttia ja suurin osa lähes sata prosenttia. On tietysti selvää, että kun tällä lailla eletään vuosikymmenestä toiseen, niin kehittäminen jää taka-alalle.

Me voimme huomata, että esimerkiksi kuntaliitoskeskustelua, joka nyt 90-luvulla on jälleen herännyt henkiin, käydään lähinnä ja kuntaliitoksia ja kehittämistä tapahtuu lähinnä kaupunki- ja kaupungin ympäristökuntien kesken. Siellä nähdään, että täytyy katsoa asioita täysin uudelta kantilta. Ei voida jäädä enää siihen vanhaan perinteiseen esimerkiksi kuntajakoon, mitä monet erittäin huonossa taloudellisessa asemassa olevat kunnat edelleen jatkavat. Tässä kyllä täytyy sanoa, että ne kunnat, joiden verotulojen kasvu tällä hetkellä on suunnilleen nollan paikkeilla, niin kuin tässä ollaan valiteltu, niin kun kuitenkin eletään tällaista nousukautta, niin kyllä siellä täytyisi todella aivan uudelta kantilta katsoa, että miten tulevaisuuteen aiotaan suuntautua.

On todettava, että esimerkiksi maataloustuotannon parissa toimivat ja sitä lähellä olevat edustajat ovat esimerkiksi hallituksessa ja täällä eduskunnassa olleet sitä mieltä useissa puheenvuoroissa, lehtikirjoituksissa jne. että esimerkiksi maa- ja metsätalousmaata ei pitäisi saada kiinteistöverotuksen piiriin. Niin hallitus tässä epäonnistui. Sosialidemokraatit lähtivät siitä, että maa- ja metsätalousmaa pitäisi saada kiinteistöverotuksen piiriin, mutta hallituksessa tämäkään ei mennyt läpi. Tästä olisi ollut muun muassa tuloa näille kunnille.

Haluaisin puuttua vielä erääseen asiaan, jonka toivoisin että jatkossa myös saataisiin hallituksessa käsiteltyä. Se on nimenomaan tämän nykyisen työttömyysvakuutusmaksun maksuperuste, joka on tällä hetkellä yrityksen maksama palkkasumma, tästä maksetaan työttömyysvakuutusmaksua. Minusta pitäisi nyt hyvin ennakkoluulottomasti harkita myös muita maksuperusteita. En ole ajamassa mitään robottiveroa mutta mielestäni se, että pelkästään palkkasumma on tämän työttömyysvakuutuksen maksuperuste, on kyllä monessa mielessä hyvin absurdi asia. Eli tällä hetkellä kun yritys ottaa palveluk-

seensa työntekijän, niin tästä palkkasummasta aletaan sitten maksaa työttömyysmaksuveroa. Ja siinä mielessä pitäisin tärkeänä, että ennakkoluulottomasti tarkastettaisiin muuta vaihtoehtoa tälle maksuperusteelle. Maksuperusteeksi voisi ottaa yrityksen liikevaihdon esimerkiksi sillä lailla, että maksuperuste olisi 50 prosenttia palkkasummasta ja 50 prosenttia liikevaihdosta. Taikka joku muu, mutta se että se on kokonaan palkkasummaan sidottu, on mielestäni monessa mielessä väärä asia. Uskon, että jos muutettaisiin maksuperustetta, voitaisiin työllistämiskynnyksiä toisella lailla madaltaa.

Ensimmäinen varapuhemies: Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan valtioneuvoston kyselytunnin jälkeen kello 18. Valtioneuvoston kyselytunti on tänään kello 16.30.

Täysistunto keskeytetään kello 14.31.